

ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

До 20-річчя Незалежності України

*Плекаємо
патріотів України*

**(збірка статей освітян Черкащини
з досвіду патріотичного виховання)**

ЧЕРКАСИ
2011

ББК 74.200.504

П 38

Плекаємо патріотів України (збірка статей освітян Черкащини з досвіду патріотичного виховання). – Черкаси: Видавництво Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників, 2011. – 116 с.

У збірці вміщено педагогічних працівників Черкаської області, які висвітлюють теоретичні засади та досвід патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в контексті модернізаційних суспільних змін: гуманізації, демократизації та інформатизації життя українського суспільства.

Матеріали збірки адресовані усім, кому небайдужа проблема патріотичного виховання учнів у сучасних умовах.

Затверджено на засіданні Вченої ради інституту.
Протокол № 2 від 31.05.2011 року

М.Е.Біт-Давід, учитель української мови та літератури, заступник директора з виховної роботи Золотоніської спеціалізованої школи №2 інформаційних технологій

СУТНІСТЬ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЯК СУЧАСНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ

Здобувши незалежність, молода українська держава на початку ХХІ сторіччя переживає тяжкі часи – політична і економічна кризи, інші проблеми, які неодмінно з'являються у переломні для суспільства часи, коли визначаються орієнтири, відбувається переоцінка цінностей. Побудова і розвиток держави як цивілізованого члена світового співтовариства неможлива без патріотичного виховання її громадян. Тому на сучасному етапі в Україні патріотичне виховання розглядається як один з найважливіших компонентів політичної соціалізації.

Відродження України неможливе без пробудження національної свідомості українського народу, насамперед молоді. Тому особливе занепокоєння викликає відсутність у більшості юнацтва усвідомлення себе, як частини народу, своєї діяльності з інтересами нації.

Зарадити справі може створення такої системи освіти, яка виховувала б національно-свідомих громадян України.

Патріотичне виховання – це формування патріотичних почуттів, готовності до трудового та героїчного подвигу в ім'я процвітання української держави.

Воно покликане:

- формувати громадянина-патріота;
- виховувати любов та повагу до української мови, історії, культури
- виробляти глибоке розуміння громадянського обов'язку, готовності у будь-який час стати на захист Батьківщини;
- виробляти глибоке розуміння оволодіння військовими і військово-технічними знаннями;
- спонукати до фізичного вдосконалення;
- вивчати бойові традиції та героїчні сторінки історії українського народу, його Збройних Сил.

Наукові дослідження переконливо доводять, що учень повинен знаходитись під постійним виховним впливом матеріальної і духовної культури свого народу.

Без ознайомлення в сім'ї, школі з культурою свого народу, пізнання його самобутнього національно-патріотичного обличчя, практичного продовження культурно-історичних традицій, звичаїв та обрядів не можна говорити про успіхи навчально-виховного процесу. В сучасних умовах суспільного розвитку саме школа постає необхідним чинником відродження нації, виховання у молоді національної самосвідомості. Розкутість особистості учня, повага його гідності і самостійності, звернення до витоків народного життя, творче використання у роботі скарбів народної мудрості, духовності, здобутків науки, ідейного потенціалу нашого суспільства, ось дієві чинники, які забезпечують формування особистості громадянина незалежної держави.

Виховання патріотизму у сучасній школі має величезне значення, оскільки мова йде про долі сьогоденного і майбутнього поколінь, адже учні повинні не тільки володіти належним об'ємом знань, а й стати зрілими духовно і інтелектуально.

Безумовно, патріотичне виховання має бути основою педагогічного процесу. Виховання підростаючого покоління за принципом ціннісного ставлення до своєї держави – основа стабільного розвитку країни в майбутньому. Цей процес тривалий за часом, складний за змістом і достатньо розбалансований з погляду методичного здійснення.

Ідеологічною основою патріотичного виховання в сучасній школі є духовно-етичні цінності нації. Суть патріотичного виховання в сучасних умовах може трактуватися як розвиток відчуття особи, патріотичної свідомості, заснованої на гуманістичних духовних цінностях свого народу.

Здійснення патріотичного виховання ґрунтується на сукупності принципів, які відображають загальні закономірності, принципи виховного процесу і специфіку патріотичного виховання школярів в сучасній школі. До їх числа відносяться:

- обумовленість патріотичного виховання розвитком суспільства і подіями, що відбуваються в ньому;
- обумовленість змісту, форм і методів, засобів і прийомів патріотичного виховання віковими і індивідуальними особливостями учнів;
- діалектична єдність і органічний зв'язок між учбовим матеріалом і змістом позакласних і позашкільних заходів;
- інтеграція патріотичного виховання з іншими напрямками виховної роботи;
- спираючись на нові концепції організації і здійснення учбово-виховного процесу і на нове розуміння основних педагогічних понять;
- спираючись на позитивне в особі вихованця і створення сприятливої психологічної атмосфери в процесі педагогічної взаємодії;
- координація взаємодії школи, сім'ї і громадськості в системі патріотичного виховання.

Завдання і зміст патріотичного виховання витікають із структури поняття "патріотизм", а воно має далеко не однакове тлумачення в педагогічній літературі. Деякі вчені вважають необхідним розглядати патріотизм як сукупність відчуттів, принципів і якостей особистості.

Формування патріотичних відчуттів багато в чому залежить від розвитку емоційної сфери підлітків. Патріотичне виховання підростаючого покоління завжди було одним з найважливіших завдань сучасної школи, адже дитинство і юність — найбагатіша пора для виховання відчуття любові до Батьківщини.

Під патріотичним вихованням розуміється поступове і неухильне формування в учнів любові до своєї Батьківщини. Патріотизм — одна з найважливіших рис всебічно розвинутої особи. У школярів повинне вироблятися відчуття гордості за свою Батьківщину і свій народ, пошану до його великих звершень і гідних сторінок минулого. Багато що потрібне від школи: її роль в цьому плані неможливо переоцінити. Патріотичне виховання повинно органічно входити в усі шкільні дисципліни і здійснюватися під час навчання шляхом інтеграції. Також невід'ємною частиною виховання громадянина-патріота повинні стати виховні заходи та години спілкування, які спрямовані на розвиток особистості, що цінить свою батьківщину та її люд.

Сучасне розуміння патріотизму характеризується різноманітністю і неоднозначністю. Багато в чому воно пояснюється складною природою даного явища, багатим його змістом, розмаїттям форм прояву. Крім того, проблема патріотизму розглядається різними дослідниками в різних історичних, соціально-економічних і політичних умовах, залежно від особистої позиції, відношення до своєї Вітчизни, від використання різних сфер знань та інше. «Патріотизм — це любов до своєї Вітчизни; до рідних місць («землі батьків»), до рідної мови, до культури і традицій, до продуктів праці свого народу, до прогресивного суспільного і державного устрою. Патріотизм — це відданість своїй Батьківщині, готовність захищати її незалежності» [6; 18].

Матеріалізм продовжує все більше панувати над суспільством і людиною, витісняючи найважливіші проблеми виховання, що приводить до життєвих суперечок. Звідси - гостра необхідність у вихованні патріотизму підлітків та юнаків в середній школі, яке на основі позакласної роботи, виховуватиме в молодому поколінні якості, що у всі часи відрізняли український характер: доброта, відвертість, гідність, співчуття, благородство.

Патріотичне виховання повинне гармонійно поєднуватися із залученням учнів до кращих досягнень світової цивілізації. Дана система повинна сприяти виробленню патріотичного мислення, прихильності до своєї національної спадщини і усвідомленню його ролі і місця в світовому духовному розвитку, також пошані і відвертості до всіх інших систем і традицій. Тільки глибока і усвідомлена любов до своєї спадщини спонукає людину з повагою ставитися до почуттів інших, бути не байдужим до трагедій Вітчизни і народу.

Література

1. Апраксина О.А. Позакласна робота в школі. - К.: Освіта 2007. – 130 с.
2. Арчажникова Л.Г. Теорія і методика виховання. Програма для вищих педагогічних учбових закладів. - Ужгород, 1991. – 309 с.
3. Смирнов С.Д. Педагогіка і психологія вищої освіти. — К.: Альма матер. 2004. — 271 с.
4. Губко О.Т., Руденко Ю.Д., Кузь В.Г. Українська козацька педагогіка і духовність, Умань, 2005.
5. Гнатюк В.М. Управління системою національного виховання учнів загальноосвітньої школи Методичний посібник. – К.: Оріяни, 1998.
6. Дмитрієва Л.Г., Черноіваненко Н.М. Методика виховання в школі. К., 200 – 320 с.
7. Історичне краєзнавство / Під ред. М.Н. Матюшина. - М.,1980
8. Куберский И.Ю. Энциклопедия для педагога. - Санкт – Петербург, 1997- 576 с.
9. Ліхачев Б.Т. Педагогіка: курс лекцій. – К.: Юрайт, 2001 – 607 с.
10. Михайлова М.А. Психологія підлітка. - Львів, 2003 – 260 с.
11. Назаров Л. Пісенний фольклор // Народна творчість. - 1999. - № 6, - С.22; 2000. - № 1 С.15.
12. Педагогічна енциклопедія. Т.3. М.: Вид-во "Радянська енциклопедія". - М., 1996. -879 с.
13. Рачина Б.С. Методичні рекомендації. – Х., 2001.- 310 с.
14. Старікова К.Л. У витоків народної мудрості. - Львів: Відділення пед. Суспільства, 1994.- 89.с.
15. Старікова К.Л. Народні обряди і обрядова поезія. - Львів: Відділення пед. Суспільства 1994.-150 с.

Н.М.Бреус, учитель історії Великобурімської ЗОШ
I-III ступенів Чорнобаївської районної ради

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЯК СУЧАСНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ. ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ

Характерною межею духовного життя сучасної України є відсутність ідейної єдності у більшості населення країни. Розмаїття ідей зовні є виразом демократії, а по суті – віддзеркаленням глибокої внутрішньої кризи, що перешкоджає українському суспільству вибратися із стану духовної кризи, що заглиблюється.[6]

Безумовно, патріотичне виховання підростаючого покоління – основа стабільного розвитку країни в майбутньому. Цей процес тривалий за часом, складний за змістом і достатньо розбалансований з погляду методичного здійснення. Патріотичне виховання підростаючого покоління завжди було одним з найважливіших завдань сучасної школи, адже дитинство і юність — сама благодатна пора для виховання відчуття любові до Батьківщини. Під патріотичним вихованням розуміється поступове і неухильне формування у учнів любові до своєї Батьківщини. Патріотизм — одна з найважливіших рис всебічно розвиненої особи. У школярів повинне вироблятися відчуття гордості за свою Батьківщину і свій народ, пошану до його великих звершень і гідних сторінок минулого. Багато що потрібне від школи: її роль в цьому плані неможливо переоцінити.

Виховувати в людині патріота своєї Батьківщини, любов до рідного краю, любов до своєї України варто починати з раннього дитинства.

Коменський Я.А. відзначав, що одним з головних напрямів виховання повинне бути виховання у дитини прагнення надавати користь своїми діями можливо більшому числу людей. У "Великій дидактиці" він писав : "Лише б тоді настав щасливий стан в справах приватних і суспільних, якби всі прониклися бажанням діяти на користь загального благополуччя"[1].

У вітчизняній школі завжди приділялася велика увага вихованню у підростаючих поколінь етичних якостей особи, колективізму, громадськості, любові до своєї Батьківщини, шанобливого ставлення до історії своєї країни, до геральдики, до свого народу. А.С. Макаренко відзначав, що патріотизм виявляється не тільки в героїчних вчинках. Він вважав, що патріотизм проявляється у виконаній роботі людини, адже патріот завжди буде прагнути працювати для розвитку рідної країни. [4]. В.О. Сухомлинський підкреслював, що одним з головних виховних завдань школи є підготовка учнів до простої повсякденної праці, праці для суспільства як до патріотичної діяльності, причому сама діяльність дітей, що організовувалась педагогом з даною метою, являє рушійну силу формування особи громадянина, що росте. У своїх роботах В.О. Сухомлинський також указував і на складність у вихованні патріотизму, пояснюючи її тим, що в повсякденному житті ми не зустрічаємося з мірою, за допомогою якої можна було б виявити цю "тяжко зрозумілу цінність" - патріотизм. Любов до Вітчизни стає силою духу тільки тоді, коли у людини відображені в свідомості образи, пов'язані з рідним краєм, мовою, коли з'являється відчуття гордості від того, що все це - твоя Батьківщина [1].

Ідеологічною основою патріотичного виховання в сучасній школі є духовно-етичні цінності нації. Суть патріотичного виховання в сучасних умовах може трактуватися як розвиток відчуття особи, патріотичної свідомості, заснованої на гуманістичних духовних цінностях свого народу.

Патріотизм як піднесене відчуття, незамінна цінність і джерело, найважливіший мотив соціальної значущої діяльності, найповніше виявляється в особі, соціальній групі, що досягла вищого рівня духовно-етичного і культурного розвитку. Дійсний, духовний в своїй основі патріотизм припускає безкорисливе, беззавітне служіння Вітчизні [3].

Виховання патріотизму в середній школі має величезне значення, оскільки мова йде про долі сьогоденного і майбутнього поколінь, оскільки наші молоді сучасники повинні не тільки володіти належним об'ємом знань, але вони повинні стати зрілими духовно і інтелектуально.

Матеріалізм продовжує все більше панувати над суспільством і людиною, витісняючи найважливіші проблеми виховання, що приводить до життєвих суперечок. Звідси — гостра необхідність у вихованні патріотизму підлітків та юнаків в середній школі, яке на основі позакласної роботи, виховуватиме в молодому поколінні якості що у всі часи відрізняли український характер: доброта, відвертість, гідність, співчуття, благородство.

Патріотичне виховання повинне гармонійно поєднуватися із залученням учнів до кращих досягнень світової цивілізації. Дана система повинна сприяти виробленню патріотичного мислення, прихильності до своєї національної спадщини і усвідомленню його ролі і місця в світовому духовному розвитку, також пошані і відвертості до всіх інших систем і традицій. Тільки глибока і усвідомлена любов до своєї спадщини спонукає людину з повагою відноситися до почуттів інших, бути не байдужим до трагедій Вітчизни і народу.

Краєзнавча робота як форма патріотичного виховання

Багато що пов'язує людину з місцем, де вона народилася і виросла. Рідний край, його люди, природа, пройшовши через свідомість, стають частиною людської долі. Де б ми не жили, на якій би мові не говорили, Україна — наша загальна, велика, єдина Батьківщина. Проте у кожного з нас є ще і свій, милий серцю куточок землі, де він побачив світло сонця, зробив перші кроки, отримав путівку в життя. Це місце — місто або хутір — незрівняний ні з чим іншим. Це наш поріг життя, Мала Батьківщина.

Багато методистів вважають, що головним методологічним принципом патріотичного виховання має бути пізнання і усвідомлення учнями своєї Малої Батьківщини. Патріотичне

виховання учнів починається з пізнання Малої Батьківщини, з пізнання запахів праних степових трав, таємничого дихання морських глибин, співу жайворонка в піднебессі. І як не пригадати тут слова Віталія Закруткіна (педагога-новатора професора з Челябінського педагогічного університету): «Любов до Батьківщини. Нездійснена любов до місця, де ти вперше побачив сонце і схилену над тобою голову матері, і почув слова отця, і повторив їх, пізнаючи красу рідної мови! Чию душу не турбувала ця світла, чиста, непідкупна любов?»[5].

Батьківщина без нас обійтися може, ми ж без неї — ніщо. Цю велику істину, на яку звертав увагу В.О. Сухомлинський, повинна розуміти і відчувати кожна дитина[1]. Будь-який школяр, що цікавиться краєзнавством, може вибрати собі заняття до душі. Розрізняють наступні напрями краєзнавчої роботи: географічне, художнє, історичне, літературне, екологічне. Географічне краєзнавство вивчає кліматичні особливості місцевості і їх динаміку, лісові і степові масиви, горби, яри, окремі дерева, кургани, фрагменти ландшафту і морських акваторій, степові кургани, окремі гори і бархани, ґрунти, тваринний світ, струмки і джерела. Об'єктом художнього краєзнавчого пошуку можуть стати скульптура, архітектура, художні ремесла, усна народна творчість, музичний фольклор, різьба по дереву, мистецтво танцю і тому подібне. Предметом уваги краєзнавців-істориків є історія міст, селищ, окремих будівель, видатних особистостей, підприємств, шкіл, соціальних процесів і явищ, населення. У педагогічній науці метою літературного краєзнавства є виявлення двох залежностей: як те або інше місто (село) сформували особу письменника (поета) і як цей письменник відобразив в своїй творчості ту або іншу місцевість.

Основними джерелами краєзнавчої інформації є:

- періодичний друк (газети, журнали, альманахи);
- художня література;
- матеріали статистики;
- всякого роду плани і карти;
- фонди музеїв;
- архівні фонди;
- матеріальні сліди культури (твори скульптури, живопису, архітектури);
- усні свідчення старожилів.

Форми краєзнавчої роботи — урочна і позаурочна, як активна (сам пошук, туризм, робота в полі) і пасивна (відробіток польових матеріалів, екскурсійне обслуговування в шкільних музеях). Позаурочна краєзнавча робота — це пошукові експедиції, туризм, краєзнавчі теоретичні кухлі, тематичні вечори, конкурси, олімпіади...

Прикладом пошуково-краєзнавчої роботи, яка вирішує завдання патріотичного виховання школярів, можуть слугувати наступні проекти учнів Великобурімської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів.

Література

1. Апраксина О.А. Позакласна робота в школі. - К.: Освіта 2007. — 130 с.
2. Губко О.Т., Руденко Ю.Д., Кузь В.Г. Українська козацька педагогіка і духовність. - Умань, 2005.
3. Гнатюк В.М. Управління системою національного виховання учнів загальноосвітньої школи. — К.: Оріяни, 1998.
4. Дмитрієва Л.Г., Черноїваненко Н.М. Методика виховання в школі. — К.: 2000. — 320 с.
5. Історичне краєзнавство / Під ред. М.Н. Матюшина. — М., 1980.
6. Смирнов С.Д. Педагогіка і психологія вищої освіти. — К.: Альма матер. 2004. — 271 с.

Ю.В.Гаркуша, педагог-організатор Чигиринського НВК «ДНЗ – СЗОШ I-III ступенів №2» Чигиринської районної ради

ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІЖНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ «ПАТРІОТ»

Патріотичне виховання – процес безперервний. Учніський актив постійно нагромаджує і втілює в життя нові форми роботи, які сприяють формуванню і розвитку особистісних рис, громадянина України, нагромаджуються нові знання зміцнюються і змінюються погляди та переконання вихованців, формуються і розвиваються особистісні риси громадянина України, що сприяє вихованню патріота молоді держави.

Всі учасники навчально-виховного процесу координують і спрямовують діяльність учнівської молодіжної організації "Патріот", яка налічує 406 членів.

Мета організації – максимальний розвиток особистості:

- забезпечення реалізації концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності;
- виховання здорової нації;
- формування особистісних рис громадян української держави, розвиненої духовності, фізичної досконалості; моральної, художньо естетичної, правової, трудової, екологічної культури громадянина, патріота, гуманіста, сім'янина.

Організація складається з трьох вікових груп:

- "Добрики" (1 - 4 класи);
- "Краєзнавці" (5 - 8 класи)
- "Товариш" (9 - 11 класи)

Роботу груп координує учнівський комітет школи, який підпорядкований раді школи, педагогічній раді та піклувальній раді.

Діти працюють під девізом: «Не споглядати і говорити, а вершити справи і творити!»

Організація працює згідно з статутом учнівської молодіжної організації, має свої закони, права та символіку.

Основним напрямком діяльності організації "Патріот" є розвиток особистості, справжнього патріота незалежної держави, що включає в себе :

- виховання морально - етичних якостей;
- формування національної свідомості;
- вивчення культурної спадщини народу;
- розвиток здібностей, обдарувань, талантів;
- здобуття художньо - естетичної освіченості;
- оволодіння високою мовною культурою;
- вироблення активної життєвої позиції.

Форми роботи молодіжної організації "Патріот":

- походи та навчальні екскурсії стежками рідного краю, з метою збору речових та усних джерел з історії малої батьківщини;
- зустрічі з очевидцями різних історичних подій на Чигиринщині та Україні;
- волонтерський рух ;
- екологічні та трудові акції;
- співпраця з громадськими організаціями міста;
- пропаганда здорового способу життя та тендерної рівності, запобігання злочинності в дитячому середовищі;
- виховання лідера;
- написання учнівських наукових проектів, участь в МАН;
- організація та проведення тематичних тижнів та декад;
- спортивні змагання.

Центри виховної діяльності молодіжної організації «Патріот»:

- військово - історичний музей ім. І.П. Литвиненка;
- героїко - патріотичний центр «Пам'ять»;
- шкільна бібліотека;
- молодіжний центр;
- екологічний центр школи;
- спортивний зал.

Молодіжна організація "Патріот" співпрацює з:

- комітетом у справах молоді та спорту Чигиринської РДА;
- районним центром соціальних служб для дітей та молоді;
- районним товариством Червоного Хреста;
- національним історико - культурним заповідником «Чигирин»;
- районною молодіжною організацією «Лідер»;
- районною громадською організацією « Молодь у сучасному світі»;
- бібліотеками міста;
- будинком дитячої та юнацької творчості;
- ДЮСШ;
- районною радою ветеранів війни та праці;
- районним будинком культури;
- правоохоронними органами;
- районним лісництвом.

Членами організації "Патріот" проводяться заходи:

1. «Партизанськими стежками рідного краю» (вересень).
2. «Шляхами Перемоги» (жовтень).
3. «Хай свічка Пам'яті палає вічно» (листопад).
4. Акція «Молодь обирає здоровий спосіб життя!» (листопад - грудень).
5. «Чигиринщина в роки Великої Вітчизняної війни» (грудень).
6. Акція «Нехай твоя ялинка залишиться в лісі» (грудень).
7. «Дід Мороз і Снігуронька запрошують до співпраці» (грудень - січень).
8. Акція «Як вічний біль, Афганістан!» (лютий).
9. Агітпохід «Збережемо первоцвіті!» (березень).
10. «Шкільне Бере зілля» (березень).
11. Екологічний місячник «Нам руки дані, щоб Землю обійняти і серцем обігріти!» (квітень).
12. Легкоатлетичний пробіг, присвячений пам'яті учителів учасників війни. (травень).
13. Дні класних колективів (II семестр).
14. Шефська діяльність під час літнього оздоровлення (червень).
15. Походи та екскурсії Золотою підковою Черкащини (постійно).
16. Тижні та декади правових знань (постійно).
17. Свято спільно з учасниками хору ветеранів війни та праці «Мир дому нашому» (травень).
18. Співпраця з мешканцями районного територіального центру для ветеранів (постійно).
19. Участь в художньо - естетичних конкурсах (постійно).
20. День учня школи (остання п'ятниця січня).
21. День прапора (остання п'ятниця квітня).
22. Збір матеріалів «Видатні постаті Чигиринщини, присвяченні 20 – річчю незалежності України та 500 – річчю міста» (постійно).
23. Створення шкільного музею народознавства (постійно).
24. Поповнення експозицій музею «Українська світлиця».

А.М.Гладченко, заступник директора з виховної роботи Чорнокам'янської ЗОШ І-ІІІ ступенів Маньківської районної ради

ПАТРІОТ ЗВУЧИТЬ ГОРДО

Актуальність національно-патріотичного виховання особистості в сучасному українському суспільстві великою мірою зумовлюється потребою державотворчих процесів на засадах гуманізму, демократії, соціальної справедливості, що мають забезпечити усім громадянам рівні стартові можливості для розвитку та застосування їхніх потенційних здібностей, досягнення суб'єктивно привабливих і водночас соціально значущих цілей як умови реалізації найголовнішої соціально-психологічної потреби особистості – потреби в самовизначенні та самоствердженні.

Відповідно до закону України «Про загальну середню освіту» виховання громадянина має бути спрямованим передусім на розвиток патріотизму, любові до свого народу, до України. Отже, проблема патріотичного виховання, як і в минулі віки, залишається всепрониклою, найважливішою.

Перед адміністрацією Чорнокам'янської ЗОШ І – ІІІ ступенів поставлене одне із пріоритетних завдань Програми розвитку загальної середньої освіти: донести до учнівської молоді ідеологію української державності, де головним є відродження і формування національної свідомості, гордість за незалежність своєї нації. Будь-яка національна школа мусить виховувати громадян України. Нам необхідно працювати так, щоб випускники школи усвідомили те, що вони – громадяни України, щоб пишалися тим, що живуть і працюють у великій прадавній європейській державі.

Головним завданням школи є:

- формування в учнів ідеалу людини-патріота, захисника Вітчизни;
- психологічна підготовка учнів до активної діяльності в колективі, а також до дій в екстремальних ситуаціях;
- створення в школі навчально-матеріальної бази, спрямованої на забезпечення підвищення рівня національної свідомості та патріотичного виховання учнівської молоді.

Виховна система школи створюється силами всіх учасників навчально-виховного процесу – учителями, дітьми, батьками. У процесі їх взаємодії формуються цілі і завдання, визначаються шляхи її реалізації, організовується різноманітна діяльність. Результатом роботи школи є випускник, в якого сформовано рівень соціальної зрілості, достатньої для забезпечення його самостійності у різноманітних сферах життєдіяльності, здорова людина, творча особистість з розвиненою потребою у самореалізації та самовдосконаленні, з гуманістичним світоглядом та почуттям відповідальності за долю України, її народу, людства.

У школі діє гурток «Патріот», головним завданням якого є виховання громадянина України, справжнього патріота. Члени гуртка тісно співпрацюють з волонтерами.

Розробка перспектив взаємодії вчителя та учнів і ускладнення задач виховання сприяють безперервності виховного процесу. Тому в своїй роботі ми працюємо з учнями з урахуванням трьох планів існування людини: минуле – сучасне – майбутнє. Кожен учасник виховної взаємодії може використовувати вже набутий соціальний, емоційний досвід для проектування власного шляху, реалізації свого внутрішнього потенціалу. В основу патріотичного виховання покладено принципи державної спрямованості, науковості, пріоритету гуманістичних та демократичних цінностей, поваги до конституційних прав і свобод людини. Перед адміністрацією школи стоїть *завдання*: донести до учнівської молоді ідеологію української державності, де головним є відродження і формування національної свідомості, гордість за незалежність своєї нації.

Важливою подією в житті українського народу є свято Перемоги. Щороку учні школи, вчителі, жителі села свято вшановують пам'ять про воїнів, які полягли за наше світле майбутнє, низько вклоняються тим хто зумів вижити в тій страшній війні.

Важливим в діяльності школи є організація і постійне удосконалення військово-патріотичної роботи з учнями в позакласний та позашкільний час. Успіх військово-патріотичної роботи перш за все залежить від високого ідейно-політичного змісту і суспільно корисної спрямованості заходів, які проводяться. Важливе значення має правильний відбір найбільш ефективних форм та методів в позаурочний час. Такий відбір здійснюється з урахуванням інтересів учнівського колективу. Патріотичне виховання здійснюється, насамперед, у процесі навчання, де в учнів закладається фундамент глибоких знань, формуються світогляд, національна самосвідомість. Уже в молодших класах учні усвідомлюють такі поняття як «Батьківщина», «подвиг», «патріот», вчать шанувати землю батьків, вивчають свій родовід.

Важливим резервом для здійснення військово-патріотичного виховання і допризовної підготовки є міжпредметні зв'язки. Вчителі-предметники на основі глибокого вивчення програми визначають питання, які дають можливість здійснювати військово-патріотичне виховання в навчальному процесі.

Напрямки військово-патріотичного виховання

Формування і розвиток в учнів загальнолюдських ціннісних орієнтацій, національної гідності і гордості, культури міжнаціональних відносин, морально-психологічних якостей громадянина-патріота.

Вивчення героїчної історії українського народу, його духовної спадщини, культури, національних традицій, символів, вірувань та побуту українців.

Розвиток військово-шефської роботи, співпраця та надання допомоги ветеранам війни, Збройних Сил.

Школа повинна не тільки озброювати учнів військовими знаннями, виховувати в них патріотичні почуття на уроках, але й пов'язати ці знання з навичками поведінки в позаурочний час.

Для успішного виконання поставлених завдань ми намагаємось дотримуватися таких основних педагогічних вимог:

- Розглядати військово-патріотичне виховання як складову частину системи національного виховання і здійснювати його у взаємозв'язку з основними ланками навчально-виховної роботи у школі.
- Здійснювати патріотичне виховання з урахуванням вікових, індивідуальних та національних особливостей школярів.
- Вміло поєднувати військово-патріотичне виховання з національним, моральним, трудовим, естетичним і фізичним вихованням.
- Сприяти розвитку військово-патріотичної роботи на основі самодіяльності, активності та ініціативи учнів.

Одним із значущих напрямків виховної роботи у Чорнокам'янській загальноосвітній школі I – III ступенів є військово-патріотичне виховання молоді на прикладах бойового життя ветеранів Великої Вітчизняної війни і праці, воїнів – афганців. Лідери учнівського самоврядування шкільної держави «ОРТАНТА» разом з волонтерами та учасниками гуртка «Патріот» шукають і встановлюють невідомі факти із життя героїв війни, повертають нащадкам пам'ять про буремні роки.

Учителі школи, класні керівники використовують зібраний матеріал для підготовки до уроків, класних годин. Це матеріали, присвячені ветеранам війни, учасникам бойових дій, воїнам-афганцям, жертвам страшного Голодомору.

Традиційним стало проведення тижнів військово-патріотичного виховання, присвячених річниці Збройних Сил України, Дню захисника Вітчизни.

У ході цих тижнів проводяться:

- Уроки мужності «Тих днів не змовкне слава», «Кам'янчани - партизани».

- Уроки-реквієми «Сумна розповідь обелісків», «У граніті, у бронзі, у серцях».
- Усні журнали «Партизанський рух», «П'є журавка воду».
- Диспути «Чи є сьогодні місце для подвигу?», «Що таке подвиг?».
- Екскурсії шкільним музеєм бойової слави.
- Огляд пісні і строю
- Зустрічі з ветеранами Великої Вітчизняної війни, допомога по господарству, вітання зі святами.

Такі зустрічі залишають у душах і серцях учнів глибокі і незабутні сліди, вчать шанувати і пам'ятати історію свого народу.

Учні школи не забувають про тих, хто пройшов через вогненні роки війни, постійно турбуються про них. Пам'ять і турбота – ось чим ми, учні, можемо віддячити нашим дідам та прадідам за наше сьогоднішнє. Де нема пам'яті – там нема майбутнього. Одним із головних завдань членів учнівського самоврядування є оформлення Книги пам'яті, де будуть зібрані цікаві матеріали про ветеранів війни, які мешкають у нашому селі, їх спогади про ті страшні роки; оновлення музею Бойової і трудової слави; проведення уроків мужності. Традиційним також є проведення Вахти пам'яті до Дня Перемоги. Уся робота учнівського самоврядування з ветеранами проводиться під девізом **«Вишановуємо на свято – шануємо щодня!!!»**. Хвилюючим не лише для учнів школи, а й для мешканців села є дійство, що організовується до Дня Перемоги. Всі учні, учителі, батьки, жителі села і, звичайно, найпочесніші гості - ветерани, яких, на жаль, з кожним роком стає все менше і менше урочисто крокують колоною з прапорами, гірляндами, квітами до Братської могили, обеліску Слави, до пам'ятника жертвам Голодомору.

«Ніхто не забутий, ніщо не забуто!» - ці слова ми пам'ятаємо щодня. Тому учні школи доглядають за могилою невідомих солдатів, упорядковують територію біля Обеліска Слави, обов'язковим є догляд за могилою Клочанова Віктора, який загинув в Афганістані. На превеликий жаль, у нього не залишилося ні родини, ні родичів... Але не одне покоління учнів нашої школи пам'ятає і пам'ятатиме цього молодого хлопця, який, не пізнавши зовсім ще життя, загинув в Афганістані.

Члени учнівського самоврядування разом з гуртківцями прикладають максимум зусиль для того, щоб познайомити учнів з подіями, що відбувалися на території нашого району в період війни; сприяти вихованню в школярів шанобливого ставлення до воїнів – визволителів, захоплення їхнім подвигом, вдячності тим, хто ціною свого життя відстояв свободу рідної землі.

Література

1. Закон України "Про загальну середню освіту" // Урядовий кур'єр, 8 липня 1999. - № 125 - 126. - С. 1.
2. Україна ХХІ століття. Державна національна програма "Освіта".- К.: Компас, 1992.- С.1
3. Боришевський М. Формули громадянина-творця. Соціально-психологічний портрет особистості. Проблеми, структури, функції //Світло. - 1998. - N 3. - С. 8 - 9.
4. Бургін М. Виховання громадянина: проблеми, структури, функції //Освіта України. - 1997. - 7 березня.
5. Виховання громадянина: Психолого-педагогічний і народознавчий аспекти.: Навчально-методичний посібник.- К.: Вища школа, 1997. - 452с.
6. Гоман П. Важливе джерело поглиблення національної самосвідомості учнів// Українська мова і література в школі. – 2001. - №2. – С.9-11.
7. Задерихіна М. В. Виховання громадянськості школярів у процесі спілкування // Засоби навч. та наук.-дослід. роботи: Зб. наук. праць.- Х., 1997.-Вип. 4-С. 69-71.

ДОСВІД ПАТРІОТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДИТЯЧИХ ТА ЮНАЦЬКИХ, ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ (З ДОСВІДУ РОБОТИ БОЯРСЬКОГО НВК)

В Боярському навчально-виховному комплексі «Дошкільний навчальний заклад – Загальноосвітня школа I-III ступенів» краєзнавчо-пошукова робота визначає її імідж серед шкіл району, про що неодноразово було відзначено на педагогічних конференціях Лисянщини та засіданнях творчої групи директорів загальноосвітніх закладів Лисянського району і поставлено завдання активізувати цю роботу з метою поширити її досвід на інші навчальні заклади Лисянщини. У 2010 році завершився п'ятирічний термін праці педколективу над реалізацією перспективного плану Боярського НВК (2005-2010 р.р.) в ході якого колектив працював над реалізацією виховних ідей «Від екології природи до екології душі» (2005-2008 р. р.), «Здоров'я дитини – здоров'я нації» (з 2008 року), а тому в даний час проводиться робота по оцінці й узагальненню результатів роботи та розробляється стратегія і тактика педагогічної діяльності на наступне п'ятиріччя. Кафедра природничо-математичного циклу запланувала створити краєзнавче товариство (клуб) «Горизонт», мета якого - активізувати позакласну роботу з учнями в напрямку краєзнавчо- пошукової діяльності, наповнити навчально-виховний процес прикладами і наочними експонатами краєзнавчого характеру, які розкривають перед учнями історію, природу, етнографію краю як складову всеукраїнської, наповнюють свідомість дітей патріотичними почуттями гордості і любові до рідного краю. На грудневій педраді 2010 року кафедра природничо-математичного циклу цю ідею запропонувала до перспективного плану навчального закладу на наступне п'ятиріччя. Одночасно це питання було темою розгляду на колегії дирекції школи, де вирішено краєзнавчо-пошукову роботу класних колективів зробити основною ланкою патріотичного виховання дітей. Важливим є узагальнити здобутки педколективу в краєзнавчо-пошуковій та виховній роботі з учнями щоб використати їх як методичну базу для подальшої роботи педколективу. А здобутками школи є:

1. Історично-краєзнавчий музей закладу, що еволюціонував в музей історії школи, та клас-світлицю з етнографії краю;

2. Друковані твори педпрацівників школи з історії та краєзнавства регіону реалізовані в виданнях: довіднику з історії Лисянщини «Край козацький» - К.: Наукова думка, 2004, «Черкащина в контексті історії України» Черкаси 2005, спілка «Витоки» у краєзнавчому русі України: досягнення і перспективи, «Атлас Лисянського району Черкаської області» К, 2008, «Шевченків край» історико-етнографічне дослідження К. Наукова думка 2009 р., «Проблеми регіональної історії в контексті загальноукраїнських подій» К. 2009 р., «Засоби масової інформації. Як один із чинників формування громадянського суспільства» К. 2010 р., доробки уроків з географії ж. «Все для вчителя», публікації ж. «Добридень», статті в газеті «Понад Тікичем», шкільний часопис «Лідер»;

3. Масові форми краєзнавчої роботи: відзначення дня дитячих організацій в школі – похід вихідного дня всіх класних колективів школи, зустрічі з учасниками і очевидцями історичних подій, олімпіади, тематичні вечори, участь у районних та обласних змаганнях, проведення літньої навчально-виховної практики;

4. Групові форми краєзнавчої роботи: предметні гуртки, походи вихідного дня, багатоденні походи, природоохоронна та екологічно-просвітницька робота на екологічній стежці, випуск рукописних збірок учнів, розробка маршрутів «Золота підкова Черкащини»;

5. Індивідуальна краєзнавча робота: підготовка учнів до участі в конкурсах МАН та всеукраїнських конкурсах, друкування праць гуртківців в пресі, робота з підготовки екскурсив музеїв школи, маршрутів екологічної стежки та «Золота підкова Черкащини», індивідуальна підготовка учнів для участі їх у масових краєзнавчих заходах.

День дитячих організацій із походом вихідного дня всіх класних колективів в Боярському НВК проводять 19 травня щороку з залученням працівників місцевих органів

влади, медпрацівників, батьків, громадськості. До цього дня проводиться ретельна підготовка усіх класних колективів та учителів предметників, адже серед конкурсів: орієнтування, біг по азимуту, комплексний туристичний маршрут з перешкодами, в'язання вузлів, бівуаків, знання лікарських рослин, визначень мінералів, природа і фантазія, кашоварів, розпалювання вогнища, навички ЦЗ, привила поведінки в природі, подачі першої медичної допомоги, визначаються переможці у вікових номінаціях серед команд: 1-4 класів, 5-8 класів, 9- 11 класів.

Зустрічі з учасниками і очевидцями історичних подій найбільш традиційна форма патріотичного виховання в Боярському НВК. Серед гостей школи є ветерани Великої Вітчизняної війни, свідки голодомору, ветерани праці, люди різних професій, визначні випускники школи: Корунець І. В. – професор Київського Національного Лінгвістичного університету, Кіношенко Ю. Т. – професор, доктор медичних наук Харківського інституту радіології, Супрун М. О. – радник Прем'єр-Міністра України, Стеблій О. І. – заступник міністра охорони здоров'я Автономної республіки Крим, науковці, письменники: Роман Коваль, Тетяна Конончук, Микола Бушин, Василь Шкляр та інші.

Шкільний музей – центр громадсько-патріотичного виховання

Історико-краєзнавчі музеї. У результаті краєзнавчо-пошукової роботи в Боярському НВК зібрано величезний історичний матеріал: документи, свідчення очевидців, фото, різноманітні експонати, на базі чого створено музейні кімнати:

1. Музей історії школи. Боярській школі 121 рік, за цей час вона еволюціонувала від однокласної церковно-приходської. Встановлено імена п'ятнадцяти директорів, що її очолювали, понад двісті вчителів, що працювали в різні часи, імена всіх випускників з 1935 року і по даний час. Найбільш цінними експонатами є фото щорічних випусків, а серед них: 1929 рік – випускники-семирічки, 1935 рік – випускники-семирічки разом з учителями (майже всі педпрацівники були репресовані в 1937 році), 1937 рік – випускники-семирічки (нові обличчя педпрацівників яких не вистачає). 1940 рік – другий випуск десятирічки, 1941 рік – випускне фото сьомого класу та інші.

2. Музей-світлиця відображає етнографічні матеріали краю: рушники, вишиванки, одяг, предмети побуту, меблі, посуд, знаряддя праці тощо.

3. Музей історії краю – зібрання інформації та історичних експонатів від часів палеоліту до сьогодення.

Школа гордиться, що серед її вихованців два герої Радянського Союзу – Пилип Степанович Яровий та Василь Сидорович Химич, академіки, професори, доктори наук зі світовим ім'ям: Поваженко Іван Омелянович, Корунець Ілько Вакулович, Кіношенко Юліан Тодосьович та інші. Внаслідок пошукової роботи вдалося встановити прізвища понад ста жителів учасників народно-визвольних змагань українського народу за незалежність 1917-1921 років, вісімдесят сім осіб – жертв голодомору 1932- 1933 років, тридцять сім осіб репресованих в 1937-1940 р.р., понад сорок осіб розстріляних фашистами в роки Великої Вітчизняної війни, прізвища сто дев'яносто восьми осіб депортованих до Німеччини; події останнього бою Ярового П. С. – Героя Радянського Союзу в небі Осетії, в якому він збив три фашистські літаки, був смертельно поранений, встановлено місце його поховання та десятки інших подій. Великий інтерес відвідувачів викликають експозиції, що висвітлюють події сотенного містечка Боярка в козацьку добу, волосного містечка Боярка в складі Російської імперії, участь Боярського полку загону отамана Квітковського в революційних подіях 1917-1921 р.р.

Шкільний музей стає центром громадсько-патріотичного виховання не тільки школярів, а й громадськості регіону. Окрім виховної функції він відіграє навчально-методичну, науково-пошукову, інформаційно-наглядну та консолідуючу в колективі та суспільстві. Про його існування знають жителі округи і з радістю відвідують його й щедро діляться сімейними реліквіями (фото, книги, документи, речі), що стають експонатами виставок. Музей історії школи є місцем збереження пам'яті народу, інформації про кожного учня школи, кожного випускника. А тому завітавши до школи на зустріч чи в гості,

випускники будь-яких років, насамперед, поспішають до стендів та експонатів музею – на зустріч зі своєю юністю.

Експонатами музею стають кращі доробки учнів: випуски шкільного часопису «Лідер», збірки творів, віршів, малюнків, плакатів. А тому діти усвідомлюють, що вони стають творцями історії школи і гасло «Спішіть творити добро» стає правилом їх життя, шкільною історією.

Використовуючи теоретичну базу шкільного музею, проводячи науково-пошукову роботу в музеї учні школи є постійними учасниками районних, обласних та всеукраїнських історично-краєзнавчих конкурсів, та учасниками I-III рівня конкурсів МАН, іноді й переможцями цих заходів (див. додатки).

Випускники школи постійно поповнюють не лише шкільний музей експонатами, а й матеріальну базу школи – технічними засобами навчання.

Шкільний музей постійне місце «паломництва» учнів школи. Що приваблює їх увагу? Це експонати, документи та насамперед фото, на яких зображено фрагменти шкільного життя, де діти можуть впізнати себе, друзів, рідних. «Ось дивись, дивись – це моя мама, а ось – тато. А на цьому фото моя бабуся!», часто чути горді вигуки школярів в приміщенні музею історії школи, яке ніколи не закривається на замок.

Важливим в роботі музею є підготовка екскурсоводів для різних вікових категорій учнів. Екскурсії з найменшими учнями 1-4 класів проводять екскурсоводи. Тематику екскурсій музею історії школи є:

1. Вчителі моєї школи.
2. Боярська школа крізь століття і епохи (121 рік від заснування).
3. Будови Боярської школи (1887 року, 1930 року, 1990 року).
4. Медалісти школи, їх досягнення та життєві дороги.
5. Видатні випускники школи.
6. Випускники школи – учасники Великої Вітчизняної війни.
7. Сторінки книги досягнень учнів Боярського НВК.
8. Творчість учнів та позакласне життя школи. (довоєнний період, повоєнні часи, епоху «розвинутого соціалізму», роки незалежності і т. д.).

Екскурсії до краєзнавчо-історичного музею більш традиційні і притаманні будь-якому регіональному музею:

1. Наш край в період найдавніших часів (від палеоліту й трипільської культури до сьогодення).
2. Сотенне містечко Боярка в козацьку добу.
3. Боярська волость в складі Російської імперії.
4. Боярчани учасники народно-визвольних змагань за незалежність українського народу 1917-1921 р.р.
5. Становлення, розвиток та реорганізація колективних господарств с. Боярка.
6. Трагедії села в двадцятому столітті (єврейські погроми, розкуркулення, голодомор 1932-1933 р.р., репресії, війна, окупація, розстріли, депортація).
7. Боярчани учасники другої світової війни.
8. Каскад ГЕС на р. Гнилий Тікач.
9. Відродження краю.
10. Концесії, храми та релігійні споруди краю.
11. Заклади охорони здоров'я.
12. Пам'ятники, пам'ятні місця та пам'ятні знаки.
13. Символіка населених пунктів регіону.
14. Видатні земляки та їх здобутки.
15. Виробнича інфраструктура краю.
16. Заклади культури та їх працівники.

У природничо-краєзнавчому відділенні музею містяться стенди й експонати, що розкривають такі теми:

1. Природа, історія та господарська діяльність людей.
2. Генетичні типи і форми рельєфу.
3. Внутрішні води краю.
4. Геологічне минуле, мінерали, гірські породи та корисні копалини місцевості.
5. Ґрунти та їх господарське використання.
6. Рослини і тварини Червоної книги та природно-заповідний фонд Лисянщини.
7. Фізико-географічне районування та ландшафти краю.
8. Рослини-мандрівники.
9. Рослини парків і лісів.
10. Лікарські рослини.
11. Орієнтування в лісі, степу та населеному пункті.

Вище перераховані теми подаються, як заочні екскурсії до музею на основі зібраного дітьми під керівництвом учителів матеріалу під час літньої навчальної практики. Знання про природу формують в учнів логічне мислення, причинно-наслідкові зв'язки між явищами природи, екологічну культуру поведінки в природі та господарювання.

Музей (клас) світлиця є систематизованим зібранням наочностей з етнографії краю, де учням пропонуються такі теми екскурсій і досліджень:

1. Особливості формування етносу Наддніпрянщини.
2. Етнографічне коріння українського народу.
3. Побут, культура, обряди, пісні, легенди краю.
4. Одяг – елемент культури народу. Вишиванка – берегиня традицій народу.
5. Вірування та віра народу.

Отже, шкільний музей як центр громадсько-патріотичного виховання приречений бути не лише архівом історичних та краєзнавчих знань а й джерелом духовності учнів, вчителів, батьків, громадськості, покликаний спонукати їх до творчої праці, шанування минулщини і плекання розбудови духовних і матеріальних цінностей для майбутнього, спираючись на досвід пращурів.

Плани та перспективи роботи педколективу Боярського НВК по удосконаленню краєзнавчо-пошукової роботи, зростання її ролі в патріотичному вихованні учнів навчального закладу:

1. Залучити до краєзнавчо-пошукової роботи по розбудові музею історії школи всі класні колективи, через їх працю над конкретною темою, розділом та щорічним творчим звітом про результати досягнень.
2. Працювати над створенням природничо-історичного та літературного клубу «Горизонт» для учнів школи на базі кафедр природничо-математичного та гуманітарного циклу предметів.
3. Упорядкувати та розширити експозиції музеїв школи, співпрацювати з відділом культури Лисянської райдержадміністрації по створенню регіонального філіалу державного музею в с. Боярка.
4. Активізувати участь учнів Боярського НВК в МАН з подальшою їх профорієнтацією на педагогічні, природоохоронні та історичні професії.
5. Консолідувати роботу педколективу на розробку і створення туристично-екскурсійних маршрутів по Державній програмі «Золота підкова Черкащини».
6. Активно включитися в роботу Лисянського регіонального осередку громадських міжнародних відносин «Україна – Німеччина - Польща».
7. Завершити роботу над створенням підручника з краєзнавства: історії, географії, біології, української літератури, етнографії, геральдики, релігієзнавства Лисянщини для загальноосвітніх шкіл й ліцеїв Лисянського району.

Отже, історико-краєзнавча робота у навчальних закладах відзначається багатоаспектністю форм та методів і тематичною різноманітністю. Історико-краєзнавчі матеріали суттєво доповнюють викладання усіх навчальних дисциплін, що, у свою чергу,

вимагає відповідної підготовки педагогів і організаторів краєзнавчої роботи в навчальних закладах.

Вивчення природи та історії рідного краю відіграє важливу роль у формуванні національно-історичної свідомості учнів, вихованню в них любові до рідного краю, гордості, патріотизму, громадянської самосвідомості, активної життєвої позиції.

Краєзнавчо-пошукова робота учнів є першим кроком залучення їх до науково-дослідницької діяльності, профорієнтації на майбутні професії.

Стратегія і тактика краєзнавчої роботи, патріотичного та екологічного виховання школярів має розроблятися педколективом кожного навчального закладу відповідно до регіональних умов.

Шкільний музей не лише підсумок й узагальнення результатів краєзнавчо-пошукової роботи й база для дослідницької роботи учнів, а й центр духовності й патріотичного виховання навчального закладу.

Література

1.Тронько П. Т. Історичне краєзнавство: крок у нове тисячоліття (досвід, проблеми, перспективи) - К., 2000. – 3-6 с.

2.Мельниченко В. М. Моя Черкащина(Історія рідного краю від найдавніших часів до сучасності): Навчально-методичний посібник для вчителів та викладачів навчальних закладів усіх типів. – Черкаси, 2006. – 3-26 с.

3.Щербатюк В. М. Довідник з історії Лисянщини. Край козацький. - К., 2004. – 33-35 с.

4.Демчук М.П. Атлас Лисянського району Черкаської області. - К., 2008. - 1-32 с.

5.Черкащина в контексті історії України (відповідальний редактор В. М. Мельниченко). – Черкаси, 2005. – 383 с.

Т.М.Безверха, заступник директора з навчально-виховної роботи, вчитель історії; **Н.К. Губенко**, заступник директора з виховної роботи Кам'янського еколого-економічного ліцею

ДОСВІД ПАТРІОТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ «КАМЕЛІЯ»

Свою роботу ліцей підпорядковує завданням Державної програми виховання громадянина-патріота незалежної України, готового до життя і праці. Ми націлюємо наших вихованців на високу професійну підготовку, творчу працю. У світлі підготовки до відзначення славетної дати в нашій історії – 65 річниці Перемоги, протягом 2009 та 2010 років у закладі активізувалося громадянсько-патріотичне виховання. Ліцеїсти активно включилися до пошукової роботи в рамках Всеукраїнської історико-краєзнавчої Акції «Шляхами подвигу і слави».

Ми реалізовували основні завдання Акції щодо увічнення бойових подвигів захисників Батьківщини в роки боротьби з нацизмом, поглиблення знань учнів з історії свого краю в роки війни, вивчення героїчних і трагічних подій Другої Світової війни.

У Кам'янському еколого-економічному ліцеї були розроблені і здійснювалися **заходи** по підготовці та відзначенню 65-ї річниці Перемоги у Великій Вітчизняній війні:

* План зустрічей з ветеранами ВВ війни, солдатськими вдовами, очевидцями подій війни у Кам'янському районі на 2009-2010 навчальний рік, збір та систематизація розповідей.

* Зустрічі з людьми, які пережили Голодомор 1932-33 років, збір та систематизація розповідей.

* Походи по місцям бойової та партизанської слави (Холодний Яр).

* Вахти Пам'яті біля Обеліску Слави.

* Допомога ветеранам та людям похилого віку вдома по господарству.

* Опис бойового шляху ветеранів ВВ війни, фото на згадку.

* Виховні години, присвячені подіям війни, зустрічі з очевидцями подій, дітьми війни, збір та систематизація розповідей.

У 2010-2011 навчальному році ми продовжуємо запрошувати на зустрічі ветеранів Великої Вітчизняної війни, очевидців подій війни. Адже сьогоднішнім вихованцям пощастить застати цих людей серед нас.

Л.П.Дзєга, класний керівник 9 класу Степанівська
ЗОШ I-II ступенів Драбівської районної ради

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ УЧНІВ

Важливою проблемою української педагогіки є розробка методологічних засад формування особистості учнів загальноосвітньої школи. Одне з основних місць у вирішенні цього питання займає патріотичне виховання. Сьогодні важливо відтворити в українському суспільстві почуття істинного патріотизму як духовно-моральної та соціальної цінності, сформувати в молоді громадсько активні, соціально значущі якості, які вона зможе проявити в усіх видах діяльності, і, перш за все, пов'язаних із захистом інтересів своєї родини, рідного краю, народу та Батьківщини, реалізації особистого потенціалу на благо зміцнення української держави. У різні часи та епохи в усіх цивілізованих державах сім'я, школа, суспільство ставили перед собою завдання – виховати громадянина, патріота своєї країни. У Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності говориться, що «виховання патріотизму – це формування гармонійної, розвиненої, високоосвіченої, соціально активної й національно свідомої людини, наділеної глибокою громадянською відповідальністю, здоровими інтелектуально-творчими й духовними якостями, родинними патріотичними почуттями, працьовитістю господарською кмітливістю, підприємливістю, ініціативністю». [1, С. 3]

Український дослідник О. Петренко зауважує, що «одним з основних підходів до виховання учнів в умовах функціонування освітнього середовища школи полягає в можливості впливати з допомогою інформаційно-комунікаційних технологій на характер необхідних відносин із зовнішнім світом, а не тільки прагнути до підтримки вже сформованих відносин».[2,С.28] Змінюючи свій внутрішній світогляд, школярі здобувають можливість змінювати власні потреби, вимоги стосовно зовнішнього світу. Засоби інформаційно-комунікаційних технологій, формуючи інтереси молодого покоління, реалізують більш ефективно засвоєння необхідних знань у контексті патріотичних виховання. Інформаційно-комунікаційні технології мають багато дидактичних можливостей: високий ступінь наочності, широкий доступ до пошуку необхідних ресурсів, індивідуалізації, можливість моделювання, організацію групової роботи, забезпечення зворотнього зв'язку. У процесі виховної роботи вибір способів використання ІКТ залежить від поставлених завдань. Комп'ютер у навчальному процесі виконує декілька функцій: він є засобом спілкування, створення проблемних ситуацій, партнером, інструментом, джерелом інформації, контролює дії учнів і надає їм нові пізнавальні можливості. Сучасні інформаційні технології настільки цікаві, а сучасні діти їх дуже швидко і легко освоюють, здійснюючи перехід до сучасних форм організації патріотичного виховання в умовах освітнього середовища, широко використовують роботу над проектом як відкритий процес, підданий впливу подій сучасності на осмислення історичних фактів. «Проект – сукупність певних дій, документів, текстів призначених, для створення реального об'єкта, предмета або теоретичного продукту» [4, с.111]. Метод інтернет-проектів передбачає певну сукупність навчально-пізнавальних прийомів, що дозволяють вирішити ту чи іншу проблему шляхом самостійних дій учнів при роботі з комп'ютером з обов'язковою презентацією отриманих результатів. Цей метод формує критичне і творче мислення як пріоритетні напрямки інтелектуального розвитку людини.

Учні, беручи участь у семінарах, проектах, форумах за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій вчать самостійно мислити, зіставляти, передбачати й приймати

відповідальні рішення. Можливо, такий аналіз прийнятих рішень дозволить молодим уникнути повторення помилок минулих поколінь. У результаті методичного й організаційного підходу до патріотичного виховання в умовах функціонування освітнього середовища школи, реалізованого на базі інформаційно-комунікаційних технологій, здійснюється відбір і побудова матеріалу, що дозволяє учням осмислити історію й сучасне життя Батьківщини не тільки з інтелектуальних але й патріотичних та моральних позицій. Виховання цивільної позиції як елемента самозбереження є гарантією саморозвитку суспільства. Пошук шляхів формування патріотичних якостей молодого покоління показує прагнення вчителів перебороти зниження за останні роки виховних функцій гуманітарних предметів. Використання електронних посібників у міждисциплінарних проектах у школі, проведення комп'ютерних семінарів, фестивалів спрямовані на розуміння підлітками важливості участі в рішенні актуальних питань на рівні школи, села, району, міста, на пошук своїх варіантів вирішення проблем; на виховання в учнів відповідальності за своє положення в суспільстві та державі, на свідомий вибір життєвого шляху.

Виховання патріотизму, любові до Батьківщини в своїй роботі намагаємося досягти через дослідження рідного краю. Цього навчального року працюємо над реалізацією навчального проекту Ліги старшокласників «Народні звичаї та родинні свята нашого села».

Основною ідеєю проекту є вивчення історії рідного краю, поширення знань фольклору, відображення місцевих легенд у малюнках та презентаціях. **Етапи проекту:**

1. Ознайомили учнів з основною ідеєю проекту і провели анкетування з метою визначення рівня обізнаності учнів з темою проекту.
2. Зібрали обрядові пісні, перекази рідного села.
3. Організували і провели екскурсії до м. Переяслав-Хмельницького, село Мойсівку, село Мар'янівку, село Кононівку, село Богданівку.
4. Організували виставку малюнків на тему проекту.
5. Створили фотоальбом «Свята нашого села».
6. Провели зустріч з відомими людьми рідного краю.
7. Систематично працювали в комп'ютерному класі.
8. Створили сторінку на шкільному веб-сайті.
9. Написали статтю до місцевої газети з метою підбиття підсумків.

Учні створюють презентації на краєзнавчу тематику, розміщують їх на веб-сайті школи. Робота над сторінкою шкільного веб-сайту «Наш край», де досліджується місцеве краєзнавство, дає унікальну можливість поєднати наукові дослідження з освоєнням нових інформаційних технологій. При цьому є можливість задіювати всі засоби інтернет-ресурсів: великий об'єм і різноманітність закладеної інформації, інтерактивність, комунікативні можливості.

Отже, перехід до інформаційного суспільства, поширення засобів інформаційно-комунікаційних технологій в освіті диктують необхідність пошуку нових підходів, формування нових моделей навчання та виховання з використанням засобів ІКТ, уміння здобувати знання самостійно.

Література

1. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності// Дошкільне виховання.-2003.-№2.- С. 3-8
2. Петренко О., Дежнюк Г. Національно-патріотичне виховання учнівської молоді// Позакласний час. - 2005.- № 3-4.- С. 28-29
3. Прокопенко І.Ф.,Євдокимов В.І.. Сучасні педагогічні технології в підготовці вчителів: Навч. посібник. - Харків: Колегіум, 2008. - 344 с.
4. Шкарупа О. Впровадження методу проектів у навчально-виховний процес сільської школи: Проектна діяльність у школі. - К.: Шк. світ, 2007.- 128 с.

Л.Т.Дідук, заступник директора з виховної роботи
Мокрокалигірської ЗОШ І-ІІІ ступенів с. Мокра
Калигірка Катеринопільської районної ради

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

(З досвіду роботи)

Виховання – велика справа: воно вирішує долю людини.
(Народна мудрість)

Ні для кого не секрет, що не можна виховати сучасного патріота своєї батьківщини без клопіткої щоденної роботи в тісній співдружності зі старшим поколінням, його досвіду та надбань нашої держави, суспільства, родини. Саме ці головні аспекти закладені в основі патріотичного виховання.

Ще з язичницьких часів на наших землях існував дуже зворушливий звичай: малюка, що тільки-но зіп'явся на ноги, старійшин роду брав на руки та ніс на могилу предків. Високо піднявши вгору промовляв: «Поглянь, цей красивий світ належить і тобі. Шануй його», а коли ставив босі ноженята на могилу, що буяла зеленню та барвінком ще урочистіше проголошував: «А це, земля твоїх предків. Люби її і бережи»

Хіба що може бути кращим за цю естафету поколінь? І зайві тут будуть інші слова щодо патріотизму, прищеплення любові та гордості за свій рід, землю, рідний край.

Сьогодні ніхто вже не здійснює такого патріотичного обряду. Відходять в інші світи старші покоління українців, що були свідками та творцями історії далеких буремних років становлення України, голодомору, Великої Вітчизняної війни. Та залишається розкритою для всіх історія та німі свідки тих подій – обеліски, пам'ятники, музейні реліквії. І кожен маленький громадянин нашої України з молоком своєї матері переймає оту, сховану від людського ока, інформацію свого роду, своєї країни.

Завдання школи, дитячих установ - розкрити кожній дитині приховану в ній потаємну інформацію, якою вони володіють, донести до свідомості кожного, що зберігаючи славні традиції роду, країни, шануючи подвиги попередніх поколінь ми всі матимемо і збережене майбутнє нашого народу.

Сьогодні навчально-виховна діяльність в освітніх закладах переповнена різноманітними програмами, проектами, дослідженнями, що іноді перевтомлюють і вчителів, і учнів. Проте, з цього переліку, ні в якому разі не можна викидати патріотичну роботу з підростаючим поколінням. Впродовж всього перебування дитини в школі виховний процес повинен бути направлений на виховання патріота своєї родини, краю, держави, заснованого на повазі та шанобі до старшого покоління, історії, традицій та звичаїв народу.

У центрі виховного процесу повинна стояти дитина, яка живе, розвивається, формує свій світогляд і утверджується як особистість в тісній співпраці батьків, родини, педагогічного колективу, органу учнівського самоврядування, громадськості на базі знань історії, традицій та звичаїв народу, національної свідомості.

Само собою напрошується питання: які ж завдання патріотичного виховання і як їх реалізувати?

Почну з родини. Саме в родині дитина отримує уроки патріотичного виховання. В такому швидкому ритмі життя бажано кожному вміти вчасно зупинитися, щоб оглянутися назад, в минуле.

У кожної родини своя історія зі своїми героями. Саме тому батьки повинні ще з перших самостійних кроків дитини, так як в минулому, прокладати шлях до обелісків та монументів Слави, навчаючи своїм прикладом шануванню загиблих та померлих за кращу долю свого народу. Покладаючи квіти до моголи, батьки дитині розкажуть обов'язково про свого дідуся чи прадідуся, про тих героїв, що загинули на фронтах війни.

А, якщо ще й лишився фронтовий трикутник, військові нагороди, то, будьте впевнені, діти не один раз повернуться до цих родинних реліквій.

Розмова батьків, членів родини старшого покоління з дітьми про минуле формує до нього ще з дитинства повагу.

Разом з тим, важливою формою батьківської педагогіки є спільний перегляд кінофільмів та документальних фільмів про минуле України, героїчні подвиги українського народу на різних етапах становлення держави. Спільний перегляд, обговорення екранізованих подій, документальної справедливості, їх аналіз дають можливість глибше сприймати бачене, вчитися переживати, шанувати та робити висновки.

На жаль, сучасне життя учнів та молоді повністю починає залежати від мобільного телефону та комп'ютерів. Книга залишається як унікальний експонат дому. А шкода. Батьки, що самі читають, передадуть цю любов до книги і своїм дітям. Саме в книгах можна добре прослідкувати патріотизм та героїзм нашого народу. То ж бажано було б в основу батьківського патріотичного виховання ставити книгу. Сам прочитав – зацікавив і дитину своєю розповіддю, аналізом та співставленням подій. Автор, що описує героїзм українських козаків, воїнів Великої Вітчизняної війни, учасників бойових дій, прагне достовірно і переконливо словесними описами повідати читачам про все, що довідався сам та збирав по краплиночках, можливо, все своє життя.

Батьківська педагогіка патріотичного виховання носить прикладний характер. Дитина завжди буде повторювати своїх батьків у ставленні до старших.

По сусідству живе овдовіла ще з війни старенька бабуса Мотря.

На все кругом вже тільки мовчки дивиться та сумно зітхає. Сама до пуття і обійти себе не в силах. Дітей немає. Рідні залишилися десь в Казахстані. Ото ж щодня і заходить батько Юрка до бабусі – води та дров принесе. Мама завжди відсипає в тарілку борщу та каші і спішить віднести старенькій. Та ще й умудряється, між своїми домашніми клопотами і в хаті прибрати, і попрацювати.

Батьки синові ніколи не загадували щось допомогти бабусі.

Та кожного разу, коли мати несла їжу сусідці, першим хапав миску і старався прибігти до бабусі якомога скоріше Юрко.

- Ми вам їстки принесли,- голосно гукав і, не чуючи подяки від старенької, кидався розглядати пожовтілі фотографії, що висіли в рамках на стінах.

Вже пізніше, коли на зубок знав всі бабусині історії про воєнні часи в тилу і на фронті, коли сам уже рубав дрова та розпалював у хаті щодня пічку, коли прочитав безліч книг про воїнів-визволителів і міг вільно розповісти не одну фронтову історію, на одному із шкільних засідань учнівського активу запропонував створити волонтерський загін «Прорив». Не всі сприйняли пропозицію однаково. Та все ж таки зміг переконати кожного активіста підтримати його пропозицію.

У народі кажуть: «З нього вийдуть добрі люди». Це про таких Юрків сказано. Не зможе така дитина сплюндрувати могилу, образити ветерана, зрадити Батьківщину.

Батьківська педагогіка продовжується та підкріплюється шкільною педагогікою. Саме школа, вчителі, учнівський актив продовжують формувати патріота.

У цьому питанні ключове слово за виховним процесом. Від правильного планування виховної роботи залежить все шкільне життя.

Важливо включати до плану роботи місячники, декади, тижні патріотичного виховання, використовуючи всі форми роботи та охоплюючи весь учнівський контингент.

Засади патріотичної роботи в загальноосвітніх закладах:

1. В центрі уваги учень, як особистість.
2. Підтримка та опора в роботі – ініціатива, творчість учня, його позитив та соціальний досвід.
3. Використання активних форм позакласної та позашкільної роботи, що здатні виховати патріота України.
4. Формування високих якостей громадянина-патріота, здатного бути захисником своєї України.

Форми патріотичної роботи з дітьми: конференції та збори; тематичні лінійки; зустрічі з ветеранами, учасниками та свідками війни; трудові десанти; конкурси, виставки, ярмарки; тренінги; козацькі мандри; походи по місцях бойової слави українського народу; факельні походи; екскурсії по місцях бойової слави; дослідницькі учнівські творчі роботи; корисні трудові справи; проектна діяльність; волонтерський рух.

Кожен учнівський колектив обирає справу собі до вподоби і до душі. Та яку б справу не виконував учнівський колектив, кожна досягає певного позитивного результату, кінцева мета якої направлена на виховання Людини.

Саме розвиток Української державності сьогодні вимагає від учасників виховного процесу формування свідомого громадянина і патріота своєї держави, високоосвічену і творчу особистість. Тому то і всі шкільні заходи плануються та реалізуються з надією на позитив.

Хорошою традицією в школі щодо патріотичного зростання є обов'язкові перші уроки в шкільному музеї. Він у нас налічує понад 600 експонатів. Четверта частина музею відведена Великій Вітчизняній війні. З року в рік 1 вересня з цікавістю слухають розповідь гості школи та першокласники про визвольні бої за Україну та село, розглядають представлені зразки зброї періоду Великої Вітчизняної війни. Тут же знайомляться з матеріалами про воїнів-визволителів с. Мокра Калигірка, І-шу Гвардійську повітряно-десантну Звенигородсько-Бухарестську Червонопрапорної ордена Суворова девізії. Після спогадів про буремні роки війни та героїв-визволителів обов'язкова хвилина мовчання.

Зацікавлюють присутніх і всі решта експонатів, що розміщені по розділах:

1. Історія села.
2. Українська хата та предмети вжитку односельців.
3. Побут українців.
4. Сільські рушники.
5. Рідна наша школа.

Традиційні в школі і музейні уроки, що проводяться впродовж всього навчального року. На них діти пізнають реальну минувшину не з віртуального світу, а з реального: представлених музейних експонатів та зібраних дітьми свідчень.

В музеї відбуваються зустрічі з учасниками війни, проводяться різні виставки.

Не менш важливим у формуванні патріотичних поглядів учнів є щотижневі п'ятнадцятихвилинки громадянської освіти, на яких діти дізнаються про героїв України, обговорюють різні питання державотворення, дізнаються багато цікаво про свій рідний край, проводять усні та Інтернет подорожі по визначних місцях рідного краю.

Теми класні керівники по класах обирають самостійно та в співдружності з дітьми, з урахуванням плану виховної роботи школи.

Не менш важливим у виховному процесі школи є проведення виховних годин, годин спілкування, тематичних відкритих виховних заходів.

Тематика позакласних виховних заходів найрізноманітніша: «З Україною в серці», «Калинова моя Україно», «Ми одного роду і племені», «Батьківські обереги», «Я козацького роду», «Герої Великої Вітчизняної війни», «По дорогах війни», «Вони були родом з дитинства», «Видатні діячі України».

Під час проведення тренінгів та диспутів учні вчаться висловлювати свої думки оцінювати та бути оціненим, робити висновки.

Питання для проведення диспутів вчителі добирають самостійно або ж використовують поради нашої педагогічної скарбнички. Цікаво проходять диспути на теми: «Герої мого часу», «Моє покоління. Яке воно?», «Чи готові ви до майбутнього життя?», «Що чекає від нас наша Україна?», «Ціль життя – сенс життя», «Я – будівничий свого життя», «Я і моє майбутнє», «Чи є в сучасному житті місце для подвигів?».

Не можна залишити без уваги і таку форму роботи щодо патріотичного виховання як гру. В грі дитина розкривається, починає творити, входити в образ героїв, стає лідером. Користуються великою популярністю в школі «Козацькі забави», до яких команди завжди готуються ретельно. Вивчають історію козаччини, їхні традиції, звичаї та демонструють свої

знання в присутності всіх учнів. А вже потім змагаються на першість в козацьких іграх та змаганнях.

Під час роботи групи продовженого дня та пришкільного табору іграм патріотичного спрямування відводиться чимало місця. Територія школи в нас велика – є де розгулятися. Та і місцевий парк, площею 7,00га, поруч з прилеглим до нього ставочком. В години дозвілля тут проводяться спортивно–туристично–пізнавальна гра «Знайди скарб», військово-спортивна гра «Прорив», що включає в собі етапи «Шифрувальщиків», «Орієнтування на місцевості», «По слідах противника», «Зняти вартового», «За язиком», «Прорив» (вийти з оточення), «Влучних стрільців», «Медичної допомоги», «На привалі» (конкурс художньої майстерності).

В минулому така гра носила назву «Зірниця», для старших – «Орлятко», діти шукали не скарби, а викрадений прапор. Та як би не називалися ці ігри і що не шукали – мета у них одна: зацікавити дітей справою захисника найціннішого: життя людини.

Звичайно, організаторам ігор доводиться теж забути про свої роки і недуги і разом з дітьми йти в атаку та за «язиком», орієнтуватися на місцевості, біля вогнища співати улюблену пісню та їсти смачну кашу з великого казана. Та все це тільки на користь. Адже такі заходи згуртовують та зближують педагогів з дітьми. Разом переживають і перемоги, і поразки. Та і в неординарних ситуаціях краще проявляються характери дітей, що піде на користь і вчителям, і колективу. Ото вже точно після такої гри можна визначати з ким можна йти і в стрій, і в бій.

В день 9 травня карбують кроки в почесній варті старшокласники. А менші учні кладуть букет квітів на могилу воїнів-визволителів та з вдячністю вручають сивочолим ветеранам та свідкам війни. Над обеліском та трьохсотлітнім парком звучать слова клятви :

Ми не дозволим той жах повторити,

Хочемо в мирі і щасті прожити.

Низько в скорботі знамена схиляєм,

Клятві священній на вік присягаєм.

І можна бути впевненому, що все, що сьогодні дає школа для виховання юного патріота, в майбутньому, дасть позитивні наслідки, допоможе краще їм зрозуміти велич і невмирущість святих рідної Вітчизни, проинятися гордістю за свій народ та країну.

Дудар Т.Ю., заступник директора з навчально-виховної роботи, **Р.Я.Дудар**, учитель історії Погибляцького НВК «ДНЗ – ЗОШ І – ІІІ ст.»
Лисянської районної ради

ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ ПІДРОСТАЮЧОЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

(З досвіду роботи)

Дзвін шабель, пісні, походи, воля соколини,
тихі зорі, ясні води — моя Україна.

В. Сосюра

Патріотизм складає своєрідний моральний фундамент суспільної і державної будівлі, її опору і джерело життєздатності, одну із першочергових умов ефективності функціонування системи соціальних і державних інститутів. Патріотизм поєднує в собі любов до своєї Вітчизни, свого народу, гордість за їх минуле, сьогодення і готовність до їх захисту. Патріотизм можна віднести до вищих форм вияву духовності. Надзвичайно важливою для розвитку патріотизму є проблема само ідентифікації окремої людини, народності, етносу. За роки існування України в складі різних держав саме цьому суспільному явищу було завдано непоправної шкоди. Сучасні молоді українці часто не відносять себе до української нації, абсолютно байдужі в ставленні до народних традицій, легко змінюють погляди, ідеологію,

віру, намагаючись пристосуватися до мінливого світу, налагодити суто прагматично матеріальні статки. В результаті українці як нація, просто приречені на поступове зникнення, асиміляцію. Так, опинившись в російськомовному середовищі, молоді люди швидко забувають рідну мову, культуру, переймаючи чуже спілкування, цінності, звичаї. Те ж саме відбувається з нашими земляками у країнах Європи та нового світу. Тому завданням школи є не тільки ознайомлення дітей з культурними надбаннями власного народу, а й формування позитивного іміджу українців як нації, що привнесла свої кращі здобутки в культурну спадщину багатьох народів світу. Здійснюється патріотичне виховання, як правило, шляхом встановлення і підтримки балансу державного, сімейного і громадянського виховання, формування різноманітних виховних систем, сучасного досвіду українського народу, його історико-культурних традицій, духовності, моралі, ідеології. На сьогодні ми спостерігаємо деякий відхід від патріотичності, що привело до втрати значення таких рис громадської свідомості як честь, обов'язок; відійшли на другий план ідеали любові до Вітчизни і до людей, що було характерно для старших поколінь. Убожіє духовність. Здавалося б чому? Адже розроблена Концепція національно – патріотичного виховання молоді, де визначені основні завдання національно – патріотичного виховання. Загальноосвітній заклад має невичерпні можливості для здійснення національно – патріотичного виховання учнів. В процесі навчальних занять вони ознайомлюються з історією українського народу, його багатовіковою боротьбою за незалежність, з його культурою, традиціями. У позаурочній виховній роботі учні мають можливість розширити, поглибити і закріпити отримані на уроках знання.

Аналіз сучасної шкільної практики показує, що становлення патріотизму, національної самосвідомості юних громадян повинно зайняти центральне місце в діяльності не тільки школи, а й інших соціальних інститутів. Недостатня увага до цього надзвичайно важливого аспекту сприяє поглибленню духовної кризи молодих поколінь. Патріотами не народжуються – їх потрібно виховувати. Патріотичне виховання являє собою цілісний комплекс принципів, методів, засобів і форм виховних впливів і взаємовпливів. У наш час процес патріотичного виховання, з одного боку, полегшується тим, що світогляд сучасних учнів, на відміну від попередніх поколінь, не обмежений вантажем застарілої ідеології. Тому молодь несе в собі потужний потенціал життєдіяльності, відкритості, налаштованості на єдність національних і загальнолюдських пріоритетів. З іншого боку, значно слабшою стала спадкоємність поколінь, її відчуженості від героїчних звершень в ім'я Батьківщини, наприклад, небажання служити в армії, ставлення до громадянства, скепсис у ставленні до державних інститутів.

Школа покликана стати тим місцем для особистості учня і вчителя, де буде духовно збагачуватись кожен учасник навчально-виховного процесу, де буде формуватись громадянська зрілість і особиста відповідальність за свій вклад у національно-культурне відродження України, у розбудову держави.

На сучасному етапі розвитку суспільства педагогічний колектив Погибляцького НВК, розуміючи потребу докорінного переосмислення виховної системи, насамперед виходить з таких позицій:

- Визнання того, що школа – навчальний заклад, покликаний відповідати потребам і умовам сучасного стану соціального розвитку України.
- Пріоритетну роль у виховному процесі доцільно відводити активним методам, застосування яких ґрунтується на демократичному стилі взаємодії, сприяє формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості.
- Активізувати процес пошуку ефективних механізмів виховання дітей у дусі толерантності, поваги до прав і свобод інших людей незалежно від їхньої національної, соціальної приналежності, поглядів, світосприйняття, способів мислення та поведінки.

Пріоритетним напрямком нашої роботи є виховання патріота своєї країни. Центром патріотичної роботи в школі став Народний краєзнавчий музей с. Погибляк. В далекому 1967р. на базі музейної кімнати школи було створено сільський музей. У ньому

зібрано краєзнавчий матеріал багатьма поколіннями слідопитів під керівництвом учителя історії О.О. Вдовиченка, який майже 50 років віддав роботі в музеї. Олександр Олександрович очолював сільський музей до 92 років. Помер в 2008р., але залишив після себе чудову пам'ять. Експозиція музею побудована на оригінальних матеріалах, знайдених на території Лисянщини. В музеї діє кілька відділів. Археологічний відділ – «Далеке минуле нашого краю» - представлений експонатами доби кам'яного віку. Це кераміка, зернотерки, молотки, сокири, зуби бивнів мамонта, скребки, пластини. Особливу увагу в експозиції привертає колекція керамічного посуду та знаряддя праці доби Трипільської культури. Досить цікавою є експозиція етнографічного відділу, що містить надзвичайно цікавий матеріал, який розкриває історію краю. Почесне місце в цьому відділі зайняв макет української хати. Важливою спорудою хати є піч. Рогачі і коцюба на своєму традиційному місці – підпіччі. На миснику – глечики, керамічний посуд, тарілка, якій більше 300 років, ступки, товкачик, самовар. У кутку стоять жорна, далі – ослін. Прядка, гребінь, гребінка, рубель, качалка, маслобійка – все це в хаті. Виплетена із лози дитяча колиска висить посеред хатини. У скрині зберігається селянський одяг, серед речей – пальто учителя Лисянської школи М.П. Артеменка. У експозиції музею є значна кількість листів – спогадів, книг, документів, цінних фотографій, які знайомлять з подіями 1917 – 1921рр. Проте найбільше представлений відділ, присвячений подіям Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945рр. Особливий акцент зроблено на події Корсунь – Шевченківської битви. В музеї зберігається військове спорядження, зброя часів II світової війни, одяг воїнів двох сторін, що воювали, каски, гільзи, гранати, кулемети. Привертає увагу панорама бою, виконана спеціалістами Черкаського художнього комбінату.

Останній відділ експозиції музею присвячений відбудові села у післявоєнний час та досягненням жителів краю на трудовій ниві.

За час своєї діяльності музей відзначений п'ятьма республіканськими, обласними та районними грамотами. У 1982р. Міністерство культури УРСР присвоїло музею звання Народного.

Мета діяльності музею полягає в залученні учнівської молоді до вивчення та збереження історико-культурної спадщини рідного краю, вихованні патріотизму, шанобливого ставлення до історії і культури українського народу. Збирачами інформації, пошуковцями, екскурсоводами музею є учні школи. Вже кілька поколінь дітей - жителів навколишніх сіл пишуть історію рідного краю, плекають джерело історичних знань, долучаються до культурної та духовної спадщини своїх предків. У музеї систематично проводяться тематичні, оглядові екскурсії для гостей та учнів школи, району. Проводяться виставки, семінари, зустрічі з ветеранами війни, з цікавими людьми села. У кімнаті народознавства проходять народознавчі свята. Матеріали музею широко використовуються в системі громадянського та патріотичного виховання.

Важливо показати учням, що герої – це звичайні люди, що завжди готові прийти на допомогу, вони поряд з нами. Так виникла робота над проектом «Наші славні земляки». Діти включились у пошукову роботу. Чи не є прикладом для наслідування діяльність мешканця села К.В. Сипченка, що зумів запобігти голодній смерті односельчан в страшному 1933 році. Завдяки зусиллям голови колгоспу К.В. Сипченка, жителям Погибляка вдалося організувати харчування, що допомогло вижити всім людям, жодний з мешканців села не помер від голоду. Це була неоціненна турбота про людей. Як переповідають старожили, за наказом Каленика Васильовича восени 1932 р. поблизу Погибляка у двох ямах сховали зерно: в урочищі Хутір та поблизу Матвієнкового лісу. З того зерна і вижили мешканці Погибляка та Дубини. Так заради односельчан ризикував життям К.В. Сипченко. Ще один відомий земляк **Олексій Мусійович Дубовий**. Олексій Мусійович приділяв багато уваги благоустрою історичних місць, пов'язаних із життям Т.Г. Шевченка, Б.Хмельницького. За спорудження унікального приміщення Черкаського обласного краєзнавчого музею та створення експозиції музею Олексій Мусійович у складі творчої групи був удостоєний високого звання - лауреат Державної премії ім. Т.Г. Шевченка. В 1974

р. Олексій Мусійович Дубовий очолював Черкаську обласну організацію Українського товариства охорони пам'яток історії та культури. Односельці дуже шанують пам'ять про земляка.

Про таких людей О. Довженко сказав: «Від людського життя, і навіть від життя цілих поколінь, залишається на землі тільки прекрасне».

Таких людських доль тисячі, про деякі ми знаємо, сотні у пам'яті наших сучасників, тисячі та десятки тисяч – залишилися невідомими, стерті безжалісними жорнами часу. Зберегти, поповнити бездонну криницю людської пам'яті – завдання пошукового загону «Пам'ять» Погибляцького НВК, Лисянського району, Черкаської області. Краєзнавці вже зберегли багато сторінок історії рідного села у спогадах своїх односельців. Пошуковцями оформлено папку матеріалів «Історія України в долях наших земляків». Нещодавно до рук пошуковців потрапив лист, який написав О. Г. Куценко своїм родичам. З листа ми дізналися про нелегку життєву дорогу Олексія Григоровича, і дуже пишаємося тим, що маємо такого земляка. Одинадцятиразовий чемпіон Білорусі з греко-римської боротьби, чотириразовий чемпіон Збройних Сил, чемпіон ЦС «Динамо», Голова республіканської колегії суддів, перший в Білорусі майстер спорту з боротьби, тренер збірної СРСР та головний тренер Білорусі – ось неповний послужний список Олексія Григоровича. Дізнавшись про наш музей, Олексій Григорович Куценко надіслав з Білорусі, де зараз проживає з родиною, написану ним книгу «Боротьба за життя і життя в боротьбі», в якій розповів про свій нелегкий трудовий, бойовий і спортивний шлях, сповнений тяжких втрат та випробувань. Але вони не зломали волю нашого земляка, а допомогли змужніти та добитися блискучих результатів у спорті і справжнього успіху в житті. За роки своєї тренерської діяльності він виховав 76 майстрів спорту, 20 майстрів міжнародного класу, в тому числі таких відомих спортсменів – борців, як Олександр Медведь, Віталій Фелелов, Іван Коршунов та інші. Нагороджений медалями «За бойові заслуги», «За перемогу над Німеччиною», «50 років Збройним Силам», «За доблесну працю», «Відмінник фізичної культури».

На жаль, в селі не залишилося найближчих родичів Олексія Григоровича – багатьох розкидала доля по республіках колишнього Союзу, інші вже померли. Але про нього пам'ятають на малій Батьківщині, його досягненнями захоплюються. Пошуковцям вдалося налагодити зв'язок з односельчанином, ведеться активна переписка. Олексій Григорович надіслав для музею грамоти та дипломи. Вже другий рік поспіль під час проведення Олімпійського тижня колектив школи оформляє тематичні виставки, проводить виховні години, присвячені діяльності Куценка, знайомить учнів з біографією нашого земляка. А нещодавно учні школи отримали від Куценка іменний кубок з надписом «Найспортивнішому класу Погибляцького НВК». Тому під час «Олімпійського тижня - 2011р.» команди будуть змагатися на честь Кубка О.Г. Куценка.

Вважаємо, що саме на таких прикладах повинна зростати сучасна молодь. Зацікавившись життям та діяльністю О.Г. Куценка, старшокласники школи підготували матеріали і взяли участь у проєкті обласної Ліги старшокласників «Пишаюся тобою, рідний краю» (підпроєкт – «Мій талановитий земляк») Значна робота проведена учнями школи в ході участі у Всеукраїнській експедиції «Шляхами подвигу слави», Всеукраїнській історико – географічній експедиції «Історія міст і сіл України. В рамках експедицій учні провели роботу:

- вивчали історію свого села,
- збирали спогади односельчан про події Великої Вітчизняної війни на території краю.
- Збирали спогади оstarбайтерів, які проживають на території села.
- Провели благодійну акцію “Милосердя” з вирішенням життєво необхідних проблем учасників війни, надання їм практичної допомоги за місцем проживання;
- була надана допомога щодо впорядкування місць поховань братських могил, меморіальних комплексів.
- Здійснено тематичні екскурсії до музеїв, пам'ятних місць, меморіальних комплексів, присвячених подіям Великої Вітчизняної війни;

У школі діє волонтерський загін. На рахунку загону багато корисних справ:

- проведення операцій "Турбота", "Подвір'я", "Ветеран", "Весняні клопоти";
- упорядкування братських могил, пам'ятників та меморіалів, насадження квітів;
- привітання учасників бойових дій та ветеранів Великої Вітчизняної війни зі святами;
- проведення зустрічей та виховних годин;
- покладання квітів до пам'ятників, меморіалів у пам'ятні дні;
- святкування Днів партизанської слави, села, вигнання гітлерівських військ із території України;
- привітання людей похилого віку;
- допомога у весняно-польових роботах;
- допомога в зимовий період.

Учні школи є постійними учасниками мітингів, присвячених 9 Травню.

На прикладах героїзму старших поколінь учні виховуються в дусі дисциплінованості, справжньої дружби, непримиренності до боягузів і панікерів, у походах і спортивних іграх набувають навичок переборення труднощів

Результатом патріотичного виховання має бути сформованість почуття патріотизму, яке означає прояв особистістю любові до свого народу, поваги до українських традицій, відчуття своєї належності до України, усвідомлення спільності власної долі з долею Батьківщини.

Здобутий за роки незалежності досвід роботи шкільного колективу з національно-патріотичного виховання дає змогу виокремити основні ідеї сучасного підходу у вирішенні цієї багатогранної проблеми. А саме:

- виховання справжніх патріотів можливе тільки на національній основі;
- приклади з особистого життя та спілкування з ветеранами, учасниками подій мають за мету показати правду про ці події, їх всебічне висвітлення;
- необхідна переоцінка цінностей дітей та юнацтва, зміна їх точки зору з глобальної на національну на основі отриманої інформації;
- Вирішення нових завдань, що виникають у сучасному суспільстві, потребує нових підходів до організації освітнього процесу, його спрямування на вирішення проблем виховання і розвитку людини, яка здатна до широкого спілкування, в тому числі й у багатонаціональному середовищі, в дусі гуманістичних традицій та ідей. Навчити дітей поважати гідність свою та інших людей.
- за сучасного стану медіа простору-засобів телебачення, кіно, інтернету умови розвитку патріотичного виховання в Україні є не досить сприятливі, тому слід підтримувати розвиток вітчизняних видань, кіностудій, медіа проєктів на найвищому рівні.
- залишившись наодинці з проблемою патріотичного виховання, загальноосвітні заклади в змозі тільки підтримувати сучасний стан справ, тому конче необхідно державному рівні забезпечити всі необхідні умови для подальшого розвитку національно-патріотичного виховання молоді в нашій державі. Це стосується вільного доступу до архівних матеріалів, сприяння органів місцевої влади в підтримці належного рівня утримання музейних закладів, організації екскурсій, поїздок, експедицій, матеріального заохочення молоді, що займається вивченням історичного минулого та охоплена волонтерським рухом. За такого державницького підходу ця нагальна проблема буде не тільки швидко та ефективно вирішена, а й сприятиме зростанню поваги та міжнародного авторитету нашої держави в світі.

Література

1. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Дошкільне виховання. – 2003. – № 2. – С. 3-8.
2. Указ Президента України від «Про затвердження Концепцію допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання молоді».
3. Бех І., Чорна К. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді // Світ виховання. – 2007. – №1 (20). – С. 23-34.

4. Дубина М. Руденко Ю. Патріотичне виховання молоді // Освіта України. – 2006. – №8.
5. Расвський В. «Героїко – патріотичне виховання учнівської молоді» //www.fond-dobrobut.org.ua
6. Громадянсько-патріотичне виховання учнівської молоді: здобутки та проблеми освітян Полтавщини. - Полтава: ПОІППО, 2005. – 96 с.
7. Яременко Н., Устич Ю. Методичні рекомендації щодо організації патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в умовах загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів //ukrintschool.org.ua

В.О.Зозуля, заступник директора з виховної роботи;
С.О.Коваленко, директор Козацької ЗОШ І-ІІІ ступенів Звенигородського районної ради

ДОСВІД ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ЗАСОБАМИ КОЗАЦЬКОЇ ТА НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Головним завданням виховання учнів Козацької ЗОШ І –ІІІ ступенів є формування національної свідомості школярів з осмисленою патріотичною позицією, а також розвиток творчості дитини, особистісного потенціалу, турбота про здоров'я кожного з вихованців.

Педагогічний колектив працює над створенням школи, яка б виховувала учнівську молодь, здатну успішно жити в оновленому суспільстві, забезпечила б виховання національної свідомості учнів різних вікових груп. Ми прагнемо, щоб у закладі панував український національний дух, виховувалось нове покоління українських громадян, вчимо бережливому, шанобливому ставленню до державної символіки, національних традицій.

Школа є творчою лабораторією педагогів, що має на меті розробити модель національно–патріотичного виховання учнівської молоді. Ми працюємо над тим, щоб кожен учень відчував себе причетним до долі України, відзначався національною гідністю. А для досягнення цієї мети учителі проводять змістовну науково – дослідну роботу.

Справжні патріоти успішно формуються в активній практичній діяльності, яка поліпшує умови життя в рідному селі, підвищує матеріальний і духовний рівень народу.

У національно – патріотичному вихованні провідне значення має активність учня, його бажання вдосконалювати себе, вивчати відповідний матеріал, брати участь у суспільно корисній діяльності.

Зміст національно – патріотичного виховання учнів у сучасній школі включає в себе взаємопов'язану діяльність вчителів і учнів по розвитку сукупності моральних почуттів і рис поведінки, а саме: любов до Батьківщини, відданість їй, активна праця на благо Вітчизни, примноження трудових традицій, звичаїв рідної країни, прагнення до зміцнення честі та гідності своєї держави, прив'язаність і любов до рідного краю, хоробрість, готовність захищати Батьківщину, дружба з іншими народами.

Загальноосвітній навчальний заклад має невичерпні можливості для здійснення національно – патріотичного виховання учнів. В процесі навчальних занять вони ознайомлюються з історією українського народу, його багатовіковою боротьбою за свободу і незалежність, власну державу, з багатющою культурою, традиціями, звичаями і обрядами. Під час навчальних занять діти удосконалюють знання рідної мови, природи рідного краю, народних традицій і ремесел та ін.

У позаурочній виховній роботі учні мають можливість розширити, поглибити і закріпити отримані на уроках знання, вправлятися у відповідній поведінці і патріотичній діяльності.

Головною метою розвитку патріотичного виховання учнів педагогічний колектив школи вбачає визначення основних напрямків удосконалення патріотичного виховання учнів;забезпечення єдності навчання, виховання, розвитку особистості та підготовки учнів до Захисту Вітчизни;вироблення єдиних поглядів і вимог до проблеми виховання патріота та

громадянина; використання інноваційних форм і методів патріотичного виховання; формування у молоді високої патріотичної свідомості, національної гідності, готовності до допризовної підготовки і військово – патріотичного виховання молоді.

На підставі рішення відділу освіти Звенигородської райдержадміністрації від 11 серпня 2003 року «Про програму розвитку патріотичного виховання населення Звенигородського району на 2003 – 2007 роки» в Козацькій ЗОШ видані відповідні накази і розроблено заходи та сплановано роботу.

Козацька школа вже четвертий рік займається дослідно – експериментальною роботою на тему: «Виховання патріотичних почуттів учнів засобами козацької та народної педагогіки».

За час роботи створилась певна система патріотичного виховання.

Приступаючи до дослідження, ми склали модель процесу виховання.

Починаючи роботу в експерименті, класні керівники та класоводи вивчили стан сформованості патріотичних почуттів учнів. З метою отримання інформації про рівень національної свідомості класу, загалом та кожного учня зокрема, він визначає реальний рівень сформованості необхідних якостей учнів, виділяє критичні та ризикові аспекти.

Виходячи з досліджень, адміністрацією та класними керівниками школи було розроблено програму патріотичного виховання учнів, визначені джерела виховного впливу.

Всі виховні заходи в навчальному закладі спрямовані на виховання патріотичних почуттів учнів.

У школі створена і діє «Козацька республіка», яка є центром виховної роботи школи.

Козацька республіка – це самодіяльна дитяча організація, яка будує свою роботу на принципах добровільності, демократії, самоврядування.

На чолі Козацької республіки стоїть кошовий отаман, а її вищим органом є Козацьке коло, яке вирішує питання організації життя республіки.

Козацька республіка має свою конституцію, прапор, герб, девіз і пісню.

Робота з патріотичного виховання учнів школи проводиться за напрямками:

- I. Цінуємо свою державу.
- II. Цінуємо свою родину.
- III. Цінуємо народні традиції.
- IV. Пишаємось козацькою славою.

Дієву допомогу у вихованні патріотичних почуттів учнів надають батьки, вони є постійними гостями та учасниками всіх шкільних та класних свят.

Школа бере активну участь в житті сільської громади. Свята, спортивні змагання, трудові десанти проходять при активній участі учнів.

Всі ці заходи допомагають сформуванню у дітей і молоді ідеал людини – патріота, гуманної, порядної, всебічно розвиненої особистості, психологічно підготувати учнів до активної діяльності в колективі, в школі, а в подальшому – в державі.

Вступивши до всеукраїнського експерименту з патріотичного виховання учнівської молоді, керівництво Козацької загальноосвітньої школи I-III ступенів на засіданні педагогічної ради познайомило колектив вчителів з умовами експерименту та одержали згоду на роботу в цьому напрямку.

Під час підготовчого періоду було створено творчу групу вчителів у складі п'яти осіб.

Вони визначили конкретні цілі і завдання групи.

Почалася цілеспрямована теоретична підготовка. Глибоке колективне та індивідуальне вивчення науково-педагогічної літератури, наявного досвіду з проблем патріотичного виховання учнів. Важливим завданням даного етапу є формування у кожного вчителя інтересу до участі у експерименті, нових знань, позитивного ставлення до нього та застосування у вихованні патріотизму молодого покоління.

Наступним кроком роботи в експерименті була розробка пакету анкет, тестів для педагогів, що дало змогу виявити проблеми по даній темі.

На засіданнях методичного об'єднання було проведено детальний інструктаж класних керівників щодо даної роботи. Ознайомлено з метою, змістом, формами та етапами роботи над експериментальною проблемою.

Для того, щоб підготувати колектив до продуктивної роботи в експерименті, творча група спираючись на останні досягнення педагогічної науки, передовий досвід інших шкіл та власні надбання зібрали ті раціональні зерна, які допоможуть у вирішенні проблеми патріотичного виховання учнів.

Підготувавши педагогічний колектив до роботи в експерименті, школа вступила в активну роботу по вихованню патріотичних почуттів учнівської молоді.

Неможливо знайти в минулому України, як засвідчують дослідники, інше явище, яке б так глибоко і різнопланово вплинуло на історичну долю всього українського народу, на формування національної самосвідомості ніж українське козацтво. З одного боку, українське козацтво як неповторна модель суспільного розвитку з оригінальним соціально-політичним устроєм, своєрідним побутом, етичними і правовими нормами та інститутами, культурою має глибокі корені ідеї незалежності, соборності, а також могутній освітній потенціал, традиції виховання духовності, громадянських рис, національної свідомості, високих морально-вольових якостей, отримання ґрунтовної освіти, досвіду родинного виховання.

З часу здобуття Україною незалежності у 1991 р. такі форми виховної роботи, як жовтеньська, піонерська та комсомольська, відійшли в минуле, бо не могли вирішувати нових педагогічних проблем у нових умовах. Постає необхідність формувати особистість, яка була б свідомою національних інтересів, патріотом України, знала історію нації, боролась за її майбутнє в умовах суверенної, незалежної держави.

Творчо працюючі вчителі та педагогічні колективи почали пошук форм роботи, які могли б вирішити виховну проблему сьогодення. Але необхідний інструмент національно-патріотичного виховання молоді лежав на поверхні методичних розробок. Це – козацька педагогіка. Як засіб виховання молоді вона обрана не випадково. Адже відомо, що доба козащини в історії України залишила найпомітніший слід. Їй присвячені твори літератури, музики, образотворчого мистецтва. У кожній четвертій народній пісні згадується слово «козак».

Лицарські ідеали, демократична форма правління державою, виховання у молоді відданості Україні не дали загинути козацькому духові після скасування царицею Катериною II козацького устрою у 1764 р. та ліквідації Запорозької Січі у 1775 р. Український народ прагнув відродити прадавні козацькі звичаї принагідно до нових умов. Так, 1905 р. на Волині адвокат К.Трильовський утворює «Січі» – молодіжні організації патріотичного та спортивного спрямування. В 1914 р. вихованці їх склали основне ядро легіону Січових Стрільців.

У 1918 – 1920 рр. по селах і хуторах Чигиринщини виникає Холоднорська республіка, що стала каменем спотикання на шляху поширення більшовицького режиму в регіоні. У цей час відродилося і почало активну збройну боротьбу проти «червоної чуми» Вільне українське козацтво на Звенигородщині. Була утворена в 1942 р. Українська Повстанська Армія, ідейними та організуючими засадами якої були козацькі державотворчі складові. Зрештою, у 1994 р. Президент України видав указ «Про утворення громадської організації «Українське козацтво».

Після декількох років вагань і пошуків вчительський колектив Козацької загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів почав все більше використовувати у своїй виховній роботі елементи козацької педагогіки. Педагогічний пошук привів нас до утворення організації під назвою „Козацька республіка”, яка об'єднала всіх вчителів та учнів школи.

ВИХОВУЄМО НА ЗВИЧАЯХ І ТРАДИЦІЯХ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА

У вихованні справжнього громадянина патріота незалежної України зростає роль вітчизняної історії, її немеркнучих сторінок. Всі вище перелічені освітянські документи, концепція історичної освіти спрямовані на досягнення учнями найважливіших подій та явищ української історії, й, зокрема, становлення державності. У формуванні духовної культури нових поколінь важливо повною мірою використати ідейно-моральний потенціал козацької виховної мудрості, що втілює в собі національну психологію, характер, світогляд, правосвідомість, мораль та інші компоненти національної свідомості, духовності народу, його ментальності. Адже за влучним виразом Д.І.Яворницького козаки „виступали носіями високої громадянськості”. Провідні ідеї козацького руху (свобода і незалежність України, непорушність прав людини і народу, суверенітет особистості, народовладдя) були найважливішими в національній системі освіти і виховання.

Тому, виходячи з вищевикладеного, **доцільність виховання на традиціях козацтва** полягає в тому, щоб розкрити особливості практичної діяльності щодо формування національно свідомого громадянина, патріота, професіонала, тобто людини, якій притаманні особистісні якості й риси характеру, світогляду та спосіб мислення, почуття, вчинки та поведінка, спрямовані на саморозвиток та розвиток демократичного громадянського суспільства в Україні, які мають органічно поєднуватися з потребою й умінням діяти компетентно й технологічно на прикладі Рацівського НВК I-III ступенів Чигиринського району Черкаської області.

Саме козацька педагогіка дає змогу ефективно сприяти становленню учнів як громадян-патріотів України. Спробуємо довести це.

1. Народна педагогіка ставить в основу духовні цінності; одне із відгалужень етнопедагогіки – козацька педагогіка; вона наголошує, що матеріальні статки національні герої за основу не беруть. Вони для них є не культом, а засобом для існування та досягнення мети. Такий гетьман, як І.Мазепа, вважав, що матеріальні цінності нічого не варті в порівнянні з цінностями духовними.
2. У козацькій педагогіці високо цінувалися добродійність, милосердя, благодійність та меценатство. Такі гетьмани, як Б.Хмельницький, І.Мазепа, не лише допомагали милостинею старим та калікам, але й будували за свій рахунок школи, церкви, обдаровували грішми воїнів; і власне гроші ніколи не впливали на їхню поведінку та на ухвалення важливих рішень. Для І.Мазепа та Б.Хмельницького матеріальні цінності сприймалися як другорядна мета: основна ж – благо народу. Така позиція була не лише ознакою, але й зразком духовного виховання підростаючого покоління.
3. Козацька старшина та керівники тодішньої Козацької держави розуміли, що матеріальні достатки – надійний засіб стабільного становища людини в суспільстві. Але він не ставиться вище за духовну поживу.
4. Традиції козацьких свят запобігали аморальності, безкультурності в розвитку підростаючого покоління і формували духовність, патріотичність, відповідну до індивідуального усвідомлення кожним себе людиною (Святий вечір, Різдво, Трійця), осмислення своєї належності до своєї родини та роду, до своєї культури, нації (згідно з тим до якої групи людина належить, чи знається, наприклад, на писанкарстві, а чи на вишиванні, а може на різьництві, - тобто на розумінні того чи іншого ремесла), а якщо точніше сказати – розвивати досягнення того, чим славляться сім'я, рід, родина. Саме в цьому була духовна єдність індивідуального і суспільного та можливість для впливу неординарного.
5. Традиції козацьких свят є наукою, яка вчить розуміти характер співвідношень між людьми і групами людей, віддаючи перевагу тим, що діють в інтересах суспільства

- (соціуму). Назване можна схарактеризувати як виховну потужність морально-патріотичного духу.
6. У народних традиціях козацьких свят формувався ореол високої духовності та альтруїстичності через зразки поведінки героїв, які громадські інтереси ставили вище за особисті (Самійло Кішка тощо).
 7. Позитивні персонажі козацьких свят, козацьких пісень, дум, переказів – це альтруїстичні, високо свідомі діячі, які поважають батьківські традиції, вирізняються оригінальною тактовністю щодо своїх побратимів, здібні в козацьких звичаях та творчості. Доброзичливі до людей, друзів, підлеглих, готові виступати проти соціальної несправедливості (Б.Хмельницький, П.Дорошенко, І.Мазепа, І.Сірко).
 8. Славлячи своїх гетьманів, козацька народна педагогіка представляє їх як життєво мудрих керівників, які для народу – мов батьки рідні; наголошуючи, що дух роду, родини, батьківський дух – понад усе. Народна мудрість про таких героїв-керівників промовляє як про людей обов'язку, з яскраво усвідомленим ставленням до рідної землі, природи, праці, виділяючи в них такі риси, як одержимість, чутливість, уважність, натхненність (найчастіше – Б.Хмельницький, І.Мазепа, І.Сірко).
 9. Герої дум – це ті, що з шаною ставляться до звичаїв і прав українського народу. Так, зокрема, рівень свідомості державних козацьких діячів П.Дорошенка та І.Сірка виявляється через ставлення до вікових надбань рідного народу. Народні традиції презентують духовний світ українських гетьманів із позиції їхньої поваги до народних звичаїв, обрядів, ритуалів та свят (обов'язок дотримуватися християнських принципів, орієнтуватися на християнські традиції, шанувати батьків, пам'ятати тих, кого вже немає під сонцем, вшановувати пам'ять предків, берегти традиції роду та народу).
 10. Чітко сконцентровується обрядова дія на таких епізодах життя народних героїв, які захищали українців від утисків, творили нові закони на основі народних демократичних звичаїв, а також активно сприяли розбудові України (Покрова).
 11. Під час обрядових свят традиції розкривають вчинки та дії козацьких керівників та героїв, що спрямовані на розуміння, дотримання соціальних законів, вміння оберігати їх в разі потреби. Назване сприяє вихованню почуття оптимізму та власної гідності, правосвідомості (біографії І.Мазепа та Б.Хмельницького),
 12. Народні думки презентують українських гетьманів – таких, як Б.Хмельницький, І.Мазепа, І.Сірко, - героями, меценатами, талановитими політиками, дипломатами, які громадсько-політичною діяльністю намагалися принести максимальну користь своїй державі, не зупиняючись перед тим, що це може зашкодити їхнім особистим інтересам. Зокрема, Б.Хмельницький, представлений як одухотворене мірило безсумнівної творчої активності, спрямованої на творення міць держави.
 13. Народна мудрість, традиції свят Покрови, Михайла презентують патріотичну одержимість, волонтерський хист, високий рівень людяності гетьманів, які вміють втілити в життя волелюбні ідеї, спрямовані на статус вільної людини і вільної Батьківщини (Б.Хмельницький, П.Орлик, І.Сірко).
 14. У козацькій виховній системі приділялася увага козацьким звичаям на таких святах, як Введення, Катерини, Андрія, Миколи, Стрітіння, Петра і Павла, Різдво (козацька обрядовість). В ній (обрядовості) зосереджується увага підростаючого покоління на високодуховних рисах: патріотизмові, національній свідомості, героїзмові, рішучості запобігається появі невпевненості, егоїзмові. Аналізуючи пісні та думи кобзарів (на цих святах), можна вважати, що вони учили молодь доходити висновку, що воля, героїзм, упевненість у своїх можливостях, дисциплінованість, любов до Вітчизни є основою громадянськості.
 15. Основою традицій таких свят, як Покрова, Михайла, була акцентуація уваги на характеристиках захисників народу і особливо-українських гетьманів, серед яких

найбільшого значення надавалося П.Сагайдачному, Б.Хмельницькому, П.Дорошенкові, І.Мазепі, П.Орликові, І.Сірку.

16. Кобзарі, розповідаючи підростаючому поколінню про провідних керманичів в українській нації періоду навал та загроз, нападів, описували від імені народу своїх героїв красивими як зовні, так і внутрішньо. Риси героя зовні мали чітко окреслені обличчя, на яких відбивалися розум і благородство, ознаки могутньої натури та інтелекту; так утверджувалось національне виховання.

Пам'ять – це збереження соціокультурних надбань нації, що запобігають деградації та виродженню і сприяють вираженню людяного й патріотичного в людині. Увага до соціокультурних та історичних надбань нації – основний принцип історичного розвитку суспільства, оскільки історія буття є процес становлення не тільки нації, народу, але й індивіда через переосмислення мудрості свого народу, що є основою збереження своєї тотожності з нацією.

Процес формування людини в кожній державі базується на загальнонаціональних цінностях, а не на абстрактному наборі фраз. Надбання козацької педагогіки – підґрунтя національного виховання. Козацька мудрість як сума знань, набутих у віках, - це сфера, яка допоможе осмислити суть патріотичного виховання й дати правильне визначення призначенню людини-громадянина як засіб самокорекції через досвід, зібраний у національному просторі й часі. Людська культура через систему козацьких традиційних дійств є умовою і надбанням осмислення найвартіснішого досвіду, що зафіксований у людській пам'яті, задля соціальної адаптації, сучасної моралі.

Козацька виховна педагогіка – це система різноманітних історично зумовлених ознак душі та розуму нації: психології, характеру, інтелекту, культурно-ремеслознавчої діяльності. Козацьке виховання базується на культурно-історичному досвіді, на багатовікових духовних надбаннях, що містять у собі повагу до людини, до історії роду й народу, до людини, до природи і виявом права людини на самовдосконалення.

Гуманність усякої народної педагогіки ґрунтується на ідеях національного світогляду, філософії, ідеології. Сутність і концепція змісту й характеру козацького виховання розкриваються в таких основних поняттях, як самосвідомість, світоглядна позиція, національна філософія, народна валеологія тощо.

Орієнтація на самоосвіту, самовдосконалення наполегливий розвиток власних духовних та фізичних сил сприймаються в козацьких традиціях як зразок, висунутий попередніми поколіннями для перспективи самовизначення.

Засоби козацького виховання – кістяк основних засад патріотичного та громадянського самовдосконалення. Козацькі звичаї та традиції спонукають підростаюче покоління до оберігання кращих історичних надбань нації й нагромадження їх для переосмислення підростаючим поколінням як умова справжнього життєстверджуючого національного прогресу. Ось тому неписані козацькі ідеали перебувають ще й сьогодні в пам'яті, мовленні та традиційних діях народу.

Показником громадянськості є позитивна адаптація через осмислення людиною духовних національних надбань. Приділення уваги кожній людині у громадсько-сімейній творчості створює можливості не лише для самореалізації, а й для самоосмислення себе як громадянина, адаптованого до поступу історичного процесу. Козацька педагогіка є засобом соціалізації підростаючого покоління.

Процес соціалізації виступає, з одного боку, як акумуляція всього позитивного, що нагромадило українське людство, а з другого - як творче засвоєння надбань попередніх поколінь через самовіддачу; козацька педагогіка сприяє цій самовіддачі.

Виховуючи школярів на принципах патріотизму, героїзму, національно-державних традиціях українського козацтва, на високих прикладах лицарського ставлення до України, дійсності взагалі школи України знаходять нові форми і методи виховання, які б захопили дітей, зацікавили, дали можливість їм розвинути свої найкращі якості і, разом з тим, були ненав'язливими для дітей, а враховували їх потяг до гри, спорту, змагань. В школах діють

козацькі, об'єднання, за допомогою яких розвивається співробітництво між учителями, учнями та їх батьками. Завдяки такому виду роботи учителі, класні керівники, вихователі, педагоги-організатори зможуть виконувати поставлені перед собою завдання щодо виховання національно свідомого громадянина, патріота, професіонала, який би приніс користь державі. Але діяльність козацьких об'єднань залежить від активності школярів, ентузіазму педагога-організатора, зацікавленості класних керівників, допомоги всього педколективу. Діти тільки тоді зацікавляться і будуть працювати в об'єднанні, коли побачать зацікавлення їх лідера – педагога-організатора.

Ефективність виховання школярів на звичаях і традиціях українського козацтва в позакласній діяльності, як свідчить досвід, значною мірою залежить від спрямованості виховного процесу, форм та методів його організації.

Серед **методів і форм** громадянського виховання пріоритетна роль належить активним методам, що ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії, спрямовані на самостійний пошук істини і сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості. До таких методів належать: ситуаційно-рольові ігри, метод відкритої трибуни, соціально-психологічні тренінги, інтелектуальні аукціони, „мозкові атаки”, створення проблемних ситуацій, ситуацій успіху, аналіз конфліктів, стилів поведінки, демократичний діалог, педагогічне керівництво лідером і культивування його авторитету, використання засобів масової комунікації, методики колективних творчих справ, традицій, символіки, ритуалів, засобів народної педагогіки, свят, конкурсів, зустрічей, екскурсій, походів, фестивалів, пошукової роботи, спільних з батьками заходів, спортивних змагань, круглих столів, гурткової, пошукової роботи, тощо.

Вагоме занепокоєння у адміністрації Рацівського НВК I-III ступенів та всього педагогічного колективу викликає велика недостатня культура патріотичного та громадянського виховання школярів. Підібравши відповідний науково-методичний матеріал про створення дитячо-юнацьких організацій, методичні рекомендації, пісні, вірші, книги з історії козацтва, в школі розпочалася підготовка до створення козацького об'єднання.

Необхідними умовами для вступу було :

- 1) обов'язкове вивчення законів козацької честі, клятви, щоб несхитно потім їх дотримуватись;
- 2) вивчення не менше 5 козацьких пісень;
- 3) підготовка до святкового вступу українського козацького строю;
- 4) вивчення козацького танцю, прислів'їв, приказок про козаків;
- 5) вивчення історії козацтва.

Урочиста клятва :

„ Я, (прізвище, ім'я), вступаючи в Козацьку республіку, перед лицем своїх друзів перед рідною землею та пам'яттю звитяг козацтва урочисто клянусь, що вивчатиму історію і традиції українського народу, буду готувати себе розумово, фізично і морально, щоб чесно і віддано служити українському народові в ім'я нашого становлення, незалежності і процвітання”.

Кодекс козацької честі :

- люби Батьківщину, батьків, будь вірним у коханні, дружбі, побратимстві;
- будь готовим захищати слабших, турбуйся про молодших;
- шанобливо стався до дівчини, жінки, бабусі, сестри;
- будь вірним принципам народної моралі, духовності;
- відстоювати свободу, незалежність особистості, народу, держави;
- роби пожертвування на будівництво храмів, навчально-виховних закладів, пам'ятників історії та культури;
- цілеспрямовано і систематично розвивай фізичні і духовні сили, волю, можливості свого організму, мужність;
- умій скрізь і всюди поступати благородно, виявляти лицарські чесноти;

- турбуйся про розвиток національних традицій, звичаїв, обрядів, бережливо стався до рідної природи, землі;
- умій скрізь і всюди поступати шляхетно.

Кодекс козацької звитяги :

- будь готовим боротися до загину за волю, честь, славу України;
- нехтуй небезпекою, коли справа стосується життя рідних, друзів, побратимів;
- прагни визволяти рідний край від чужих завойовників;
- будь здатним відстоювати рідну мову, культуру, право бути господарем на власній землі;
- проявляй героїзм, подвижництво у праці і в бою в ім'я Батьківщини.

Кодекс козацького милосердя :

- допомагай сиротами, вдовам, турботливо стався до безпомічних, морально і матеріально підтримуй їх;
- готуйся допомагати найменшим, найбеззахиснішим, створюй умови для їх радості, попереджуй їхні страждання, заміняй їм у разі необхідності батька і матір, сестру і брата;
- надавай допомогу хворим, пораненим, потерпілим від злих людей, стихійних лих природи тощо;
- вмій співчувати, розділяти біль і тугу інших.

Основним органом коша є Велика козацька рада, на чолі якої стоїть обраний на великому козацькому колі кошовий отаман. До складу Великої козацької ради входять також генеральний писар, хорунжий, скарбник, кашовар, голови козацьких рад: навчальної дисципліни і порядку, екологічної, національно-культурного відродження, з профілактики правопорушень, голови братств доблесних козаків і курінні. Велика козацька рада та козацькі ради координують свою роботу з дирекцією школи і педагогічними консультантами. Члени великої козацької ради виробили положення про права і обов'язки учасників об'єднання „Козацька республіка”.

Члени об'єднання мають право :

- обирати і бути обраним до органів козацького самоврядування;
- брати участь у всіх заходах;
- виносити на розгляд козацької громади будь-які пропозиції, що стосуються діяльності об'єднання, брати участь у їх обговоренні;
- одержувати інформацію про діяльність „Козацької республіки”, окремих органів та осіб, вимагати їх звіту й дострокового переобрання;
- вільно відстоювати свої погляди;
- вільно виходити з об'єднання.

Учасники об'єднання зобов'язані :

- зберігати і розвивати українські козацькі звичаї та традиції, оберігати честь і гідність козацького імені, дотримуватися принципів і норм християнської моралі, козацької етики та етикету;
- постійно працювати над самовдосконаленням, бути взірцем дисциплінованості, чесними, правдивими, сумлінно вчитися, вести здоровий спосіб життя;
- пройти повний курс козацької підготовки;
- ретельно виконувати свої доручення, дбати про престиж об'єднання, гордитися членством у ньому, брати активну участь у роботі;
- свято дотримуватися Законів Кодексу лицарської честі українського козацтва.

Обов'язки членів Великої козацької ради

Кошовий отаман :

- організовує і проводить Козацьке коло (загальний збір усіх козаків);
- здійснює загальне керівництво у період між зібранням кола;
- координує роботу куренів;
- нагороджує переможців.

Курінний отаман :

- керує роботою куреня;
- очолює козацьку раду;
- допомагає складати план роботи (Грамоту) куреня;
- звітує про роботу куреня;
- організовує козацькі свята, походи, екскурсії, посвяту в козаки.

Хорунжий :

- зберігає прапор Козацької республіки (куреня);
- вносить і виносить прапор під час проведення козацького свята.

Писар :

- веде діловодство Козацької Республіки (Грамоти, об'яви з різних поточних питань);
- пише рішення зборів Козацької ради (Козацької ради, куреня);
- зачитує рішення Козацької ради (козацької ради, куреня);
- веде персональний облік членів об'єднання.

Скарбник :

- веде облік коштів;
- здійснює контроль за надходженням і витратою коштів;
- організовує та координує фінансово-господарську діяльність;
- звітує перед Козацькою Радою.

Кашовар :

- відповідає за харчування козаків і козачок під час козацьких свят, походів;
- організовує змагання на кращого кашовара українських народних страв;
- пропагує знання з історії української кухні.

Конституція Козацької республіки

1. Козацька республіка в школі створюється на добровільних засадах з учнів , які вважають себе патріотами України, дорожать своєю школою, селом, батьківським родом.
2. Козацька республіка спрямовує свою діяльність на творче продовження в сучасних умовах козацьких звичаїв і традицій, вироблення в кожного її члена прагнення розвивати в собі кращі людські якості.
3. Республіка створює курені, які мають свої прапори, свою пісню, герб і гетьмана, свій девіз.
4. Республіка має свою пісню, герб і прапор.
5. Обирається рада козаків з курінних і педагогів школи:
 - а) на чолі Козацької республіки стоїть обраний кошовий отаман;
 - б) куреннями керують обрані курінні.
6. Курінь обирає свого прапорonoсця.
7. Республіка бере участь у традиційних та духовних святах села та в різноманітних спортивних змаганнях.
8. Робота Козацької республіки спрямовується на п'яти напрямках:
 - вивчення історії козацтва;
 - відродження та збереження народних традицій та обрядів;
 - вивчення пісенного фольклору про козацтво;
 - збирання творів образотворчого мистецтва з історії козацької України;
 - загартування членів Козацької республіки для власного;
 - фізичного розвитку.
9. Керує Козацькою республікою козацька рада.
10. Вступаючи в Козацьку республіку, учні дають урочисту клятву під республіканським та національним прапорами згідно затвердженого тексту.
11. Члени Козацької республіки називаються козаками і козачками.

12. Козацька республіка живе за гаслом: „Українець – господар на своїй землі, а інші люди – його брати!”

Адміністрація школи, весь педколектив, органи самоврядування спільно склали проект „Ми – нащадки козацького роду”.

В роботі щодо виховання школярів на звичаях та традиціях українського козацтва беруть активну участь всі учасники навчально-виховного процесу, які взяли на себе виконувати ряд функцій, які сприяють результативності виховання активного громадянина, патріота Батьківщини.

Головні функції козацької ради:

- приймають законодавчі документи, які унормовують стосунки між всіма учасниками виховного процесу;
- встановлюють правила життєдіяльності учнів у школі, пов'язані з пропагандою виховання почуття патріотизму та громадянськості через традиції козацької педагогіки;
- встановлюють форми покарання за порушення правил, встановлених самими школярами для всієї шкільної громади;
- обирають форми залучення пасивної частини учнівського колективу до спільних заходів;
- узгоджують план спільних дій виховання почуття патріотизму та громадянськості через традиції козацької педагогіки з учительським та батьківським колективами;
- запроваджують загальношкільні форми роботи, які сприяють вихованню почуття патріотизму та громадянськості;
- створюють інформаційну наочність;
- виходять з пропозиціями до органів влади щодо ідей військово-патріотичного виховання та громадянськості з метою реалізації запропонованого.

Головні функції учителів, класних керівників:

- організовує навчально-виховну діяльність учнів у школі та поза уроками;
- здійснює заходи щодо патріотичного та громадянського виховання;
- планує і реалізовує систему заходів по вихованню та розвитку особистісних якостей кожного учня і всього класу;
- представляє інтереси учня як представник закладу освіти у державних органах, організаціях;
- підтримує тісний зв'язок з батьками учнів, проводить батьківські збори з питань патріотичного виховання, ґрунтованого на традиціях козацької педагогіки;
- сприяє виробленню в учнів норм позитивної поведінки як громадянина України;
- сприяє формуванню в учнів позитивної мотивації на виховання почуття патріотизму та громадянськості.

Головні функції батьків:

- постійно контактують з класним керівником;
- особистим прикладом сприяють формуванню у дитини почуття патріотизму та громадянськості;
- проявляють увагу до самої дитини, особливо у критичні періоди її життя;
- створюють у родині стосунки довіри та взаєморозуміння.

Таким чином:

1. Козацька педагогіка сприяє збереженню історичної пам'яті та уваги до борців за національну ідею. Засоби козацької педагогіки сприятимуть об'єднанню молодих послідовників державницьких ідей, залученню учнівської молоді до вивчення і примноження національної культурної та духовної спадщини, розширенню засад демократизації шкільного життя.
2. Традиції козацької педагогіки стимулюватимуть трансформаційні процеси в напрямі до вдосконалення людиною свого освітнього і культурного рівня.

3. Козацька педагогіка привертає увагу до взаємної злагоди, прагнення оберігати найважливіший капітал суспільства – моральне та фізичне здоров'я народу.
4. Принципи козацької педагогіки орієнтують молоде покоління до чесних стосунків, гідних пам'яті роду та доброї слави предків.
5. Засоби козацької педагогіки орієнтують соціум на певні рівні оцінки як фізичного, так і психічно-розумового розвитку, дають змогу чітко прогнозувати шляхи, умови, засоби розвитку та становлення підростаючого покоління, спрямовують роботу батьків на ефективніший контроль за дітьми.
6. Козацькі думи як історично-сюжетні розповіді є умовою фіксації уваги молодого покоління на героїчній долі свого народу та захисників волі і справедливості.
7. Засоби козацького самоврядування знімають проблеми щодо самоорганізації шкільних колективів, а також на користь спільній справі усувати хибні так звані „стандартні підходи” до виховання дитини; уникати чинників, що заважають оживленню способу зрощення нестандартної особистості.
8. Досвід козацького самоврядування та самоорганізації дитячих гуртків допомагає вчителеві користуватися такою важливою виховною силою, як розуміння суперечності між досягнутим результатом і необхідним, спрямовує школярів не лише на раціональну самоорганізацію, але й на бажання використовувати кожну вільну хвилину як для особистісного, так і для суспільно корисного розвитку з орієнтацією на такий козацький девіз:” Кожна людина є головним і єдиним перетворювачем самої себе, свого життя”.
9. Традиції козацьких свят допомагають учителям вибирати адекватній соціальній ситуації педагогічний варіант, що у свою чергу визначатиме безумовну повагу до дитини, а також уникати помилок у творенні непересічної особистості: здорової, мудрої, гуманної, підприємливої.
10. Система козацького виховання є самостійно регенерована (на основі взаємо участі сім'ї та школи) у предметно-практичній та особистісно-рольовій діяльності шкільного колективу і запобігатиме у школярів почуття меншовартості, незначущості, неповноцінності. А також нівелює витоки девіацій та злочинних думок і вчинків, адже такий підхід допоможе кожному виховуватися самому

Література

1. Антонович В. Про козацькі часи в Україні. – К.: Дніпро, 1991.
2. Каюков В.І. Виховуємо патріотів України. – Кіровоград, 2000.
3. Кузь В.Г., Руденко Ю.Д. Українська козацька педагогіка і духовність. – Умань, 1995.
4. Нечипоренко Е.В. Шляхетні коріння Українського козацтва. – Донецьк: Освіта і наука (ДонДІШ), 2001.
5. Русова С. Вибрані твори. – К., 1996.
6. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка. – К., 1997.
7. Стефанюк С. Козацька педагогіка. – Харків, 2000.
8. Шахов А. Традиції запорізьких козаків: педагогічні аспекти. – Донецьк, 1992.
9. Кириченко О.В. Козацька педагогіка. – Харків, 2008.
10. Чорна К.І. Виховання громадянина, патріота, гуманіста. Науково-методичний посібник. – К.: ТОВ „ХІК”, 2004.

В.Г.Колісник, директор; **В.А.Фетісова**, заступник директора з виховної роботи Моринського НВК Звенигородської районної ради

ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ УЧНІВ ЗАСОБАМИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Патріотичне виховання молоді сьогодні є одним з найголовніших пріоритетів гуманітарної політики в Україні, важливою складовою національної безпеки України. Ставлення владної еліти до виховання молоді на кращих зразках історії рідного народу, його досвіду, традицій, освіти та культури, вищих християнських ідеалів, є лакмусовим папірцем її справжніх намірів у будівництві соборної самостійної держави національного типу.

Метою національно-патріотичного виховання є формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття любові до України, пошани до видатних вітчизняних історичних діячів, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків.

В умовах розбудови незалежної держави на перший план виходить проблема відродження національної системи освіти як передумови виховання нового покоління українців.

Головна мета української системи освіти – створити умови для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України, формувати покоління, здатне навчатися впродовж всього життя, створювати і розвивати цінності громадянського суспільства.

Впровадження національної системи виховання в нашій школі реалізовується єдиним комплексом цілеспрямованої дії родини, школи, позашкільних установ, церкви. Успіх виховного процесу залежить від того, наскільки самі вихователі, батьки, вчителі глибоко усвідомлюють «національну істоту свою», збагнули суть народних методів виховання, закарбували в пам'яті попередній досвід своїх предків, збагатилися найновішими дослідженнями.

Виховна система Моринського НВК спрямована на формування патріотичних почуттів засобами національно-патріотичного виховання.

Згідно з розробленими заходами на виконання Програми розвитку патріотичного виховання учнівської молоді активізувалася виховна діяльність щодо проведення екскурсій і походів по місцях бойової і трудової слави; вивчаються, досліджуються і втілюються в життя школи як осередку сільської громади кращі традиції й звичаї українського народу; оновлено зміст традиційного декадника Шевченкознавства, складовими якого є літературно-музичні композиції, Шевченківські читання, літературні вікторини та конкурси; оптимізовано діяльність краєзнавчо-історичного гуртка, основний зміст діяльності якого – збір матеріалів з історії рідного краю.

О рідні Моринці мої,
Вкраїни часточка маленька.
А скільки сліз, і мук і мрій
Тобі даровано Шевченком?!

Так, саме на цій землі, народилася і втілювалася в життя ідея волі, Державності України. Наш земляк – пророк, Кобзар, геній нації Т.Г.Шевченко щедрою рукою засіяв поетичну ниву, врожаї з якої ми збираємо донині. Це і В.Кузьменко, поетеса, художниця, рядки з вірша якої подані вище. Це і А.Самойленко, член спілки письменників України, три збірки поезій якого ми презентували в школі з його участю, а учнівський та учительський хор виконують його пісні «Наливаєвова криниця», «Село моє» та «Роду мого джерело».

Моринці – світ наш високий,
Рідне Тараса село.
Моринці – світ мій широкий,
Роду мого джерело.

Тож неспроста нашій школі присвоєно статус експериментальної Всеукраїнського рівня з проблеми «Створення інноваційної моделі формування та розвитку патріотичних почуттів учнів». Тема дослідно-експериментальної роботи в школі – «Формування патріотичних почуттів учнів засобами національно-патріотичного виховання».

Методоб'єднання вчителів української мови та літератури, реалізуючи вимоги навчальних програм, на уроках літератури широко використовують народознавчі матеріали, літературне краєзнавство, що відповідає основним положенням концепції національної школи. У школі проводиться традиційне Свято рідної мови та традиційний декадник Шевченкознавства.

Методоб'єднання класних керівників запровадило в систему виховної роботи виховні заходи, спрямовані на національно-патріотичне виховання учнів. Проведено такі високоефективні відкриті виховні години: в 6 класі – «Державні символи України» (класний керівник Копійка Н.О.); у 8 класі – «На рушнику хай доля квітне» (класний керівник Дорошенко О.П.); у 4 класі – «Моя найкраща в світі сторона, чарівна, неповторна Україна» (класовод Відоменко Н.А.); на ГПД – «Ми юний цвіт нової України, у наші очі дивиться народ» (вихователь ГПД Задніпрський В.Б.) Також проведено такі семінари класних керівників: «Формування у школярів особистісних рис громадянина України»; «Виховання активної особистості з притаманною їй громадською свідомістю, почуттям національної гідності»; «Формування особистої відповідальності за долю своєї держави та власного народу, свою долю».

Провідна роль у формуванні особистості належить родині. Виховання в родині є джерелом національного духу, високої свідомості, моралі. У справі виховання дітей учителі та батьки виступають як партнери, постійно доповнюючи і підтримуючи один одного. Кваліфіковані педагоги школи допомагають сім'ям долати труднощі у вихованні, пропагують ідеї народної педагогіки, сприяють їх реалізації.

В нашій школі традиційно проводиться тиждень сім'ї, змістом якого є свято «Мама, тато і я – спортивна сім'я», спортивне свято «Братики й сестрички», родинні свята, конкурс родовідних дерев. Соціальний педагог школи Романенко Н.В. з кожним роком урізноманітнює заходи цього тижня. Так в цьому навчальному році нею було проведено «Родинне поле чудес» та родинне свято «З родини йде життя дитини», а в минулому році – «Свято повноліття». Всі ці виховні заходи були оцінені як високоефективні, адже були досягнуті такі виховні завдання: забезпечення національної спрямованості, тісного зв'язку з ідеалами, традиціями, звичаями вітчизняної духовної культури; виховання учнів активними свідомими громадянами незалежної держави; розвиток позитивних загальнолюдських якостей; розвиток творчих здібностей; залучення учнів до активної участі в громадському житті; формування відносин співробітництва, взаємодопомоги.

На високому рівні в нашій школі організовано роботу органів учнівського самоврядування. Нового поштовху до активної діяльності набуває одна із ланок органів учнівського самоврядування – Паланка ім.Т.Г.Шевченка. Учні, що входять до неї, зветься козацатами, а керує ними кошовий, якого обирають радою Паланки. Традиційним у школі є свято «Козацькі забави», в ході якого учнів 4 класу приймають у козацата. Вони вивчають звичаї та традиції українського козацтва та життя його гетьманів, а в районній грі-випробуванні «Котигорошко» вони двічі посіли I місце. Учнівський парламент школи також активно діє і отримує свої нагороди. Так в цьому навчальному році вони отримали II місце в проекті Ліги старшокласників «Пишаюся тобою, рідний краю».

У центрі виховної системи школи лежить виховання засобами історії, тобто реальними подіями, фактами про виникнення, становлення і розвиток свого народу, нації. Аналіз таких явищ, як козацтво, релігійні багатства, стан і рівень освіти, науки відповідних періодів поглиблюють духовність, сприяють розвитку самосвідомості учнів. Знання з історії рідного краю містять високий виховний потенціал і формують національний світогляд, свідомість, самосвідомість і духовність.

Одним з найбільш дієвих у школі є історико-краєзнавчий гурток, яким керує вчитель історії Копійка Н.О., продовжуючи розпочату роботу вчительки Бублій Н.П. Завдяки кропіткій роботі гуртківців зібрано цінні матеріали по історії школи та оформлено музей історії школи; зібрано багато матеріалів по історії села Моринці, які вміщено до Словника-довідника «Звенигородщина» (автор В.М. Хоменко), до книги «Моринці. Сторінки історії села Тараса Шевченка та вшанування Кобзаря» (автори В.Грабовецький та В.Неумитий), до Часопису Всеукраїнського громадського об'єднання самодіяльних та професійних митців «Спадщина Черкащини» (№6, 2008). Також зібрано матеріали по Голодомору і оформлено альбом, який вміщує списки всіх людей, які загинули під час трагедії. А матеріали про видатних людей села поміщені на численні стенди. У школі створено картинну галерею художника, нашого земляка, Івана Кулика.

Свята, фольклорно-календарні традиції, звичаї українців вказують на їх високий культурний рівень, ступінь талановитості, глибокий гуманістичний потенціал. Все це – складова частина національного виховання. У процесі підготовки до свят та під час їх проведення у дітей пробуджуються, поглиблюються, закріплюються найкращі якості: творче ставлення до дійсності, кмітливість, працьовитість, ініціативність, діловитість, підприємливість, а головне – любов до рідного краю, людей, усього живого на землі.

Комплексна, всебічна краєзнавча робота в школі дає змогу вивчати і цілісно сприймати національний колорит рідного краю: оригінальний спосіб життя українців, їхній стиль поведінки, самобутній спосіб мислення, творчий мистецький почерк, національну психологію, світоглядні засади тощо. Краєзнавча діяльність в школі створює умови для глибокого засвоєння учнями регіональних особливостей національного життя, для формування їх як типових представників даної місцевості. Завдяки цьому учні глибоко усвідомлюють себе як частину народу, в них виховується синівська любов до рідного села, краю.

Вчителі зуміли переосмислити сутність патріотичного виховання. Актуальність проблеми розкривають і вирішують плани виховної роботи школи та класних керівників. Зміст освітніх дисциплін більш глибоко покликаний сприяти розвитку патріотизму. Уроки шевченкознавства, Шевченківські березини, національно-культурні свята, військово-патріотична робота, спортивно-оздоровча система, краєзнавча робота – ось перелік того, чому ми приділили значну увагу в своїй роботі.

Будуть змінюватися часи, школа вирішуватиме нові завдання, проте актуальною є і буде одна проблема – виховання громадянина України, який знає і пам'ятає свій рід, мову материнську, цінує минуле і буде гідно творити майбутнє.

Література

1. Орієнтовний зміст виховання в національній школі: Методичні рекомендації/ Кол. авт. за заг. ред. Є.І.Коваленко.- К.:ІЗМН, 1996.-136 с.
2. Ступарик Б.М. Національна школа: витоки, становлення: Навчально-методичний посібник.-К.:ІЗМН, 1998.-336 с.

Т.А.Косянчук, учитель української мови та літератури Монастирищенського спортивного ліцею – інтернату Монастирищенської районної ради

ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ ПІДРОСТАЮЧОЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Відомо – розвиток держави залежить від патріотичної свідомості її громадян. Тож педагоги прагнуть змалку формувати у дітей любов до своєї країни, інтерес до її історії, культури, повагу до народу. Виховання високих громадянських почуттів потребує цілеспрямованої послідовної роботи. І найголовніше завдання, яке ставить перед сучасною освітою наша держава, – це виховання активних, національно свідомих громадян.

Зародження любові до рідної землі, шанобливого ставлення до її минулого, має відбуватися ще в дошкільному віці разом з формуванням у свідомості дитини перших уявлень про навколишній світ і себе в ньому. « Головна справа виховання якраз у тому й полягає, щоб тисячами ниток зв'язати людину з життям – так, щоб з усіх боків перед нею поставити завдання, для неї значущі, для неї привабливі, які вона вважає своїми, до розв'язання яких вона долучається. Це важливо тому, що головне джерело всіх моральних негараздів. Усіх відхилень у поведінці – це та душевна порожнеча. Яка утворюється в людей. Коли вони стають байдужими до життя, що їх оточує, відходять убік, почуваються в ньому сторонніми спостерігачами, готовими на все махнути рукою, - тоді їм до всього стає байдужим [3, 34]. І на цьому етапі вкрай важливо ознайомлювати дітей насамперед з малою Батьківщиною – рідним містом чи селом.

Рідне місто – це той маленький світ, з якого починається знайомство дитини зі світом великим. У дитини формується розуміння того, що край, де вони народилися. Де живуть їхні батьки і де проходять перші роки їхнього життя – це їхня мала Батьківщина, частинка рідної землі, а її історія – сторінка в історії всього українського народу. І якщо є мета, то вона потребує розв'язання відповідних завдань. Головне завдання ми ставимо на перший план – це виховання патріотизму, гордості за досягнення співвітчизників, гордості за минулу рідного міста, рідного краю, шанобливого ставлення до пам'яток старовини. При цьому вдається розширити дитячий кругозір, сформувати позитивне ставлення до творів мистецтва, закласти основи почуття любові до рідного міста та людей, що проживають у ньому.

Відомо, що патріотизм – явище суспільно-історичне й одне з основних у будь-якій системі моралі. Він виявляється в любові до своєї Вітчизни, відданості їй, прагненні служити її інтересам. Справжніми патріотами протягом усієї історії людства були і залишаються люди праці. Саме вони створюють усі багатства батьківщини, борються за її свободу і бережуть найкращі риси національної культури. Виховання у дітей почуттів патріотизму поєднує в свої завдання пізнавального і виховного змісту.

Для формування у дітей почуттів необхідно передусім збагатити їхній кругозір певними знаннями, сформувати в них правильні уявлення про суспільне явища і події. Але засвоєння дітьми лише певних завдань, одного впливу на їхню свідомість ще недостатньо. Потрібно впливати на їхні почуття, формувати в них емоційно-позитивне ставлення до суспільних явищ, фактів, подій. Знання про рідний край, Батьківщину, її чудових людей, про минуле і сучасність впливають не лише на розум і свідомість дітей, а на їхні емоції. Початкові почуття патріотизму розвиваються в тісному зв'язку з їхньою пізнавальною діяльністю, з оволодінням необхідними уявленнями і знаннями, які потрібно формувати .

Однак не всі уявлення викликають у дітей відповідні переживання. В такому разі дитину треба « підвести до почуттів, яких у неї немає».

Потрібно створити такі ситуації, що сприяють утворенню емоційно – позитивного ставлення до суспільних явищ, подій, рідного краю. Вчинків, праці, національних звичаїв людей. « Світ існує не для того, щоб ми його пізнавали, а для того, щоб ми пізнавали та виховували себе в ньому». Ці слова Г. Міхтенберга дають змогу усвідомлювати свою індивідуальність, спробувати пізнати себе як особистість, дізнатися про свої цінності, схожість зі своїми ровесниками.

Ми зараз у віці, коли людина робить одне з найважливіших відкриттів – відкриває себе. В цих пошуках закладений великий потенціал. Адже з пізнання самого себе починається розуміння себе, свої унікальності, неповторності, свого призначення в житті.

Пізнати й зрозуміти себе – означає зробити дуже багато в своєму житті. Але досягти цього вдається не кожному, оскільки зрозуміти себе – означає працю ти над собою, пізнати самого себе, осмислити себе як особистість, пояснити собі, який твій внутрішній зміст як людини: які в тебе потреби. Інтереси, почуття, характер, здібності, з'ясувати, у що віриш, чого і навіщо хочеш, що можеш, чим захоплюєшся, що любиш. Пізнати себе – це дізнатися про свої сильні і слабкі сторони, визначити, чи відповідають наші вчинки, взагалі весь спосіб життя вимогам дійсності, з'ясувати, на що здатний. Я думаю, що найпростіший, діловий і

дієвий шлях виховання – це повсякчас змінювати уявлення людини про себе як про гідну людину.

«Немає у світі нічого складнішого й багатшого за людську особистість», – писав В.Сухомлинський. [8, 123] Цю просту й незаперечну думку про складність виховання ми іноді забуваємо. Ми бачимо, що виховувати дітей важко, особливо підлітків.

Важко нам тому, що виховання – це пробудження й розвиток внутрішнього душевного, духовного, інтелектуального розвитку дітей. Батьки, вчителі й вихователі повинні усвідомлювати, що в процесі виховання кожного дитини мають застосовуватися численні вітчизняні пізнавально-виховні традиції. Щоб сформувати учнів активну життєву позицію, громадянські переконання та ідеали, необхідно, насамперед, навчити їх визначати моральні цінності. Надання емоційної забарвленості, моральної оцінки знанням – пріоритетне завдання педагога, всього педагогічного колективу. У складних умовах сучасного суспільства питання морального розвитку дітей є дуже гострим. Моральна основа – це стрижень, на який повинен нанизуватися будь-який прояв людської життєдіяльності. Потреби в спілкуванні, сором, совість, турбота про ближнього, почуття жалю, емпатія, відраза до насильства, - без таких моральних норм ніяке суспільство не може існувати й розвиватися. Головне – навчити підлітків бути собою, не одягати на себе маску, хитрувати, грати чужу роль, лицемірити.

Підлітки нерідко помиляються в моральній самооцінці. Що спричиняє багато прорахунків у їхній поведінці. Дефіцит доброти гостро відчувається в наш час, у тому числі й у середовищі підлітків. Моральні риси, на думку деяких підлітків, діляться на престижні й непрестижні, необхідні й другорядні. Нерідко другорядними сучасні підлітки вважають загальнолюдські цінності, справжні моральні риси особистості. « Напевно правда, що чесність, порядність і делікатність, скромність, ввічливість у наш час нікому не потрібні – думають вони. – Якщо це не так, то я хочу навчитися хитрувати, «бути крутим». Тобто набути рис людини, яка « вміє жити». Подвійна мораль стала нормою. Можна додати нездатність до серйозних моральних зусиль, байдужість, розбіжність слів зі справою, негативізм, низьку культуру поведінки.

Педагог А.Улітін вважає, що необхідно створювати духовно-моральну основу людини. Без цього не може бути в майбутньому гарного фахівця. «Зробити душу живою, чуйною, відкритою для світу – одна з головних цілей духовно-морального виховання, - пише А.Улітін. – Важливо заглянути в душу кожної дитини, запалити в ній свічку, моральної особистості, не піддатися спокусі масового потоку, характерного для нинішньої школи».

Педагоги повинні пам'ятати велику істину, що перемогу в житті здобуває не сила рук і навіть не сила розуму, а сила духу. Найвищих вершин розум особистості сягає тоді, коли в ній сформована сила духу. Розум, не зігрітий серцем, інтелект, байдужий до долі народу, націй, Батьківщини, перетворюється на соціально-індиферентну силу, а то й на небезпеку, загрозу. Патріотично громадянська активність особистості повинна постійно підвищуватися в процесі виховання, самовиховання і самовдосконалення, перерости, у відповідності до вікових особливостей, в громадянсько-політичну, державницьку діяльність. Істрія вітчизняної і зарубіжної педагогічної думки переконливо свідчить про те, що вагомі результати у вихованні дітей досягаються тоді, коли в ньому домінують найвищі цінності – любов до Батьківщини і рідного народу, рідної мови. Але « привчаючи дітей слухати високі слова моральності, зміст яких не зрозумілий, а головне не відчутий дітьми, ви готуєте лицемірів, яким зручно мати недоліки, оскільки даєте їм ширми для закриття цих недоліків» [8,45]. Творчо відроджуючи вітчизняні виховні традиції, багато педагогів успішно використовують ідеї. Принципи, засоби козацької педагогіки з метою поліпшення героїко-патріотичного виховання учнів. Формування у них високої шляхетності, культури, сили волі і сили духу, усвідомлення прав і обов'язків перед Батьківщиною, відповідальності перед рідним народом.

Дуже цінними є праці академіка АПН України М.Стельмаховича, професора О.Вишневського, які розвивають педагогіку серця, педагогіку віри у вічні цінності, високі

національні ідеали. Українська педагогіка серця орієнтується на вічні цінності і відповідає ментальності українського народу, його національного характеру і світогляду. Пізнання своєї системи ціннісних орієнтацій, порівняння її із загально груповими й індивідуальними системами. Усвідомлення того, що треба людині, яке в неї ставлення до світу й людей, самої себе – важлива умова розширення системи ціннісних орієнтацій особистості. Дивно, але іноді досить просто відійти і подивитись на світ з іншої точки, і він вразить нас своїм багатством і красою.

«Життя виявляється осмисленням тільки тоді, коли людина присвячує себе служінню, коли її життя реалізує якісь цінності. Той, хто має Навіщо жити, може витримати кожне Як». [4, 234]

Слід підкреслити, що спрямованість на майбутнє тільки тоді благотворно впливає на формування особистості, коли людина задоволена теперішнім часом. Підліток повинен прагнути й майбутнє не тому, що йому погано в теперішньому часі, а тому що в майбутньому жити буде ще цікавіше. В цей період відбуваються істотні зміни, що характеризують перехід самосвідомості на якісно новий рівень це виявляється в підвищенні значущості власних цінностей, в переростанні само оцінок окремих рис особистості і загальне. Цілісне ставлення до себе, до країни, в якій живемо. У зв'язку з розвитком самосвідомості у дітей виникає прагнення до довіри у взаємодії з оточуючими. Підлітки гостро потребують допомоги дорослих, насамперед батьків і вчителів. І в цей період помітно змінюється в очах дорослих стан молодих людей від проміжного до дорослого. Юнацькі плани зазвичай мають глобальний характер, містять в собі, окрім особистих досягнень. Ідеї перебудови суспільства й зміни життя усього людства. Нерідко судження молодих людей викликають у дорослих важкий подих: « Життя не знаєш...» - або обурюють своєю категоричністю. У цьому віці існує неусвідомлювана заборона на критику власних ідей і планів, людина не хоче сама собі заздальгидь « підрізати крила». Нікому іншому не варто цього робити, нехай із добрими намірами. На здійснення всіх планів і проектів просто фізично бракуватиме часу, навіть, якщо досить здібностей та енергії. Підліткове відчуття всемогутності, звичайно, ілюзія. Але завдяки цій ілюзії людина переживає один з найяскравіших, творчих, щасливих періодів життя. А найголовніше – молода людина може побудувати світ, у якому життя кожної людини – найважливіша цінність. І тоді усі разом ми можемо усвідомлювати, що людство – це одна велика мозаїка, красу якої неможливо побачити й досягнути повною мірою, якщо кожен із нас не посяде того єдиного, неповторного, відведеного для нього місця. Бережіть життя та цінують його, бо це найкоштовніший дар, який ми отримали при народженні. Цінують слово матері й батька, грудочку рідної землі, колискову пісню, золотий колосок пшениці, що тягнеться до чистого, блакитного неба. Цінують любов, бо без краси, гармонії і любові наше життя нічого не варте. Вірити в себе, в завтрашній день необхідного кожному з нас. Я – людина. Ти – людина. Всі ми – люди. Слабкі і сильні. З різними здібностями і можливостями – ми всі потребуємо одне одного, разом ми можемо створювати інший світ – не воєн та ворожості. А миру та любові.

Саме любов може побудувати власну систему цінностей. Людина більше не може й не хоче «жити чужим розумом», вона повинна сама для себе визначити, що важливо. А що ні, що добре, а що погано. Тому в цей період так багато думають. Читають, сперечаються, люблять. Тут головне – не втратити часу, не втратити його на бездумне підпорядкування волі дорослих або на сумнівні розваги. Зазвичай, молоді люди гостро усвідомлюють це. Якщо дитина живе сьогоднішнім, підліток намагається відокремитися від свого минулого. То юнак спрямований у майбутнє. Саме замолоду людина приймає перший життєвий план, що згодом визначатиме її долю, причому незалежно від того. Реалізується він чи ні.

Щороку першого вересня, дивлячись у очі кожної дитини, думаємо: « Чи зможемо зрозуміти її особливості, проникнути в духовний світ?» ніколи не зробимо помилки, якщо почнемо з того, що постараємося полюбити цих різних, незнайомих дітей. Видатними педагогами Я.А. Коменським., Г.С.Сковородою, К.Д.Ушинським, В.О. Сухомлинським розроблені авторитетні методики, що визначають прийоми індивідуального підходу до дітей.

Ці прийоми педагогові треба знати обов'язково. Але учитель сам вибирає з існуючого арсеналу педагогічних засобів ті, що допомагають йому підійти до кожної дитини у певній конкретній ситуації. Шлях вивчення індивідуальних особливостей дитини починається з сім'ї. В.О. Сухомлинський вважав: «Дитина – дзеркало сім'ї, як у краплі води відбивається сонце, так і у дітях відображається моральна чистота матері і батька». А щоб ця крапля відбивала тільки прекрасне, необхідно допомогти батькам одержати хоча б мінімум педагогічних знань. Впевнена, що фундаментом християнської моралі в Україні від прадіда було святе письмо: «Шануй батька і матір своїх і буде тобі добре». Навчити кожну дитину пошані і вдячності – це наш обов'язок і тому діти потребують нашої уваги, доброзичливого слова і розумної дисципліни.

Любити – це означає діяти на основі любові. Дуже важлива справа – переконати батьків докладати усіх зусиль у вихованні дітей, навчити вибирати добро і відкидати зло, не опускаючи руки, а весь час рухатись вперед, як у вихованні так і в навчанні. Що це означає для мене, як педагога. По-перше, велику відповідальність: в моїх руках майбутнє покоління, яке довірили мені батьки та держава; по-друге, обов'язок виховати душу маленької людини, чесний і сильний характер, формувати сумління, громадські чесноти, працьовитість, самопожертву, патріотизм, пошану до старших і спонукати дітей виростати корисними своїм близьким, своєму народу. Поганих дітей немає. Усі душі цінні в очах людських! А якщо так. Давайте будемо говорити з дітьми тільки про те, що істинно, шляхетно, чисто, що достойно і потребує схвалення.

Душевний комфорт може забезпечити дитині тільки такі дорослі. Які розуміють і шанують його самоцінність, не прагнуть самоствержуватися як наставники і багато своє призначення у тому, як писала Марія Монтесорі: «Допомогти душі, яка починає жити, жити власними силами». [6, 54]

У зв'язку з цим нині значною мірою зросла відповідальність батьків, учителів за рівень вихованості дітей і юнаків. Враховуючи помилки, які були у вихованні, наковці і практики докладають великих зусиль, щоб вивести з кризи складний процес виховання.

В особистій поведінці я опиралась на слова Л.Толстого, який писав : «...Виховання – це вплив на серце тих, кого ми виховуємо. Дитина побачить, що я дратуюся й ображаю людей, що я змушую робити інших те, що сам можу зробити, що я потураю своїй жадібності, похоті, що я уникаю праці для інших і шукаю тільки задоволення, що я пишаюся, марнославлюся своїм становищем, говорю про інших зле, говорю позаочі не те, що говорю в очі, прикидаюся, що вірю тому, чому не вірю, і тисячі й тисячі таких вчинків, або вчинків зворотних – лагідності, смиренності, працьовитості, самопожертви, поміркованості. Правдивості, і заражатися тим або іншим у сто разів сильніше, ніж найкрасномовнішими й найрозумнішими повчаннями. Вимагати того, щоб вихованці стали моральними – це неможливо. Але можливо самому не розбещувати дітей, а всім своїм життям у міру сил своїх прикладом добра... все виховання полягає у більшому й більшому усвідомленні своїх помилок і виправленні їх. А це може робити кожен і у будь-яких умовах життя. І це наймогутніше знаряддя, дане людині для впливу на інших людей» [7, 86]

Перед незалежною Україною постала історичної ваги проблема творчо відродити українське національно-патріотичне виховання і водночас піднести його на сучасний рівень наукового і культурного розвитку. Чимало зробили з цього огляду академіки України А.Г. погрібний, А.М. Алексюк. Українська система виховання формувалася впродовж тривалого історичного періоду. Закономірним є те, що в наш час значно зріс інтерес педагогів до виховного потенціалу попередніх століть, їхніх виховних традицій. Міфологія прадавніх українців. Трипільна культура. Цінності язичницької епохи, козацько-лицарська духовність, ідейно-моральний потенціал фольклору – все це цінні набутки нашого народу, молоді, пробуджуючи в неї патріотизм, громадянську свідомість, прагнення захистити рідну культуру, мову від денаціоналізації.

Я вважаю, що одним з найважливіших завдань теорії і практики є патріотичне виховання, яке формує в молоді високу національну свідомість і самосвідомість, український

дух. Спрямований на захист рідної землі, на оборону культурно – історичних традицій свого народу. У молодого покоління повинна бути мотивація громадянської активності. Найкращою мотивацією до суспільної праці є почуття гордості за свою державу, співпереживання за минуле, співпричетність до творення сьогодення та майбуття. Саме тому патріотичне виховання молоді є найголовнішим пріоритетом молодіжної політики в Україні. Реалізація єдиної комплексної програми патріотичного виховання молодих громадян України забезпечує ґрунтовну мотивацію молоді до праці на користь України.

Патріотичне виховання є складовою частиною загального виховного процесу, являє собою систематичну і цілеспрямовану діяльність органів державної влади і громадянських організацій з формування у громадян високої патріотичної свідомості, почуття любові до України. Готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків. Патріотичне виховання включає в себе соціальні, цільові, функціональні, організаційні та інші аспекти, володіє рівнем комплексності. Тобто охоплює своїм впливом усі покоління. Пропонує усі сторони життя: соціально-економічну, політичну, духовну, правову, педагогічну, спирається на освіту, культуру, історію, державу, право. [5, 123]

То ж бажаю вам бути терплячими, ніколи не зневірятися у маленькій людині. Завжди вірити у її успіх і мати надію, що колись, озираючись назад, із висоти пройдених років, дитина із вдячністю згадає добру і в чомусь не схожу на інших людину, яка навчила її вірити в себе любити Батьківщину, рідну мову, долати труднощі та дала перші уроки життєвої мудрості.

У кожного своя дорога,
У кожного свій дар від Бога.
Цей світ великий. Загадковий,
І в ньому ти не випадковий.

Література

1. Алиєва М.А. , Лоба нова Л.В. Я сам строю свою жизнь/ Под ред.. Е.Г. Трошихиной. – СПб: Речь, 2003.
2. Бендарчик Т.П. Ідеї і долі//Людина і світ. – 2004.
3. Виховання духовної культури у підлітків. Методичні рекомендації/ К.О. Журба. – К, 2004.
4. Козлов Н.. Философские сказки. – М., 2000.
5. Мілютіна К.О. Жити під час змін. – К, 2004.
6. Назаренко К.В. Патріотичне виховання дітей. – К.: Радянська школа, 1989.
7. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5-ти томах. Т.3 – К.: Радянська школа, 1977.
8. Шепель В.М. Человеческие Технологии: сущность и перспективы развития// Мир образования. – 2001.

Т.О.Котенко, класний керівник 5-го класу
Степанівської ЗОШ І-ІІ ступенів Драбівської
районної ради

ДОСВІД ПАТРІОТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДИТЯЧИХ ТА ЮНАЦЬКИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Перед школою стоїть складне і відповідальне завдання – виховати високоморальне, національно свідоме підростаюче покоління, патріотів своєї Батьківщини. Основа духовного життя людини – патріотизм. Патріотичне виховання – складова частина національного світогляду і поведінки людини, її ставлення до рідної країни, всіх націй і народів. Відданість Україні – невід'ємна ознака національно свідомого громадянина.

Патріотизм учнівської молоді повинен ґрунтуватися на історико-культурних традиціях народу, знанні героїчного минулого дружинників Київської Русі, Українського козацтва, Січових стрільців, борців з німецьким фашизмом. Найсуттєвішим у військово-патріотичному

вихованні є пробудження духовності на національних, загальнокультурних, фахових засадах.[1, С. 4]

Завданнями патріотичного виховання дітей та учнівської молоді є:

- формування почуття патріотизму, любові до свого народу, його історію, культурних та історичних цінностей;
- виховання громадянських почуттів і свідомості, поваги до Конституції і законів України, соціальної активності та відповідальності за доручені державні та громадські справи;
- формування здібностей до аналізу зовнішньої та внутрішньополітичної обстановки, вміння на цій основі самостійно оцінювати події, що відбуваються в державі і у світі, свою роль та місце в цих подіях;
- створення нормативно-правової бази та комплексу заходів щодо виховання патріотичних почуттів і свідомості громадян України.[1, С. 8]

Девізом моєї роботи стали відомі слова А. Макаренка: «Ми самі себе виховуємо».

Для впровадження своєї провідної педагогічної ідеї у реальність я обрала різні форми роботи: бесіди, розповідь, екскурсії до музеїв, зустрічі з ветеранами та учасниками війн, тематичні вечори, усні журнали, походи по місцях бойової слави.

Провідна ідея у вихованні дітей – це виховання дитини з високими моральними якостями. З цією метою я намітила шляхи здійснення виховання дитини. Перш за все, це тісний зв'язок патріотичного, морально-правового, художньо-естетичного, трудового та родинного виховання.

Напрямок патріотичного та громадянського виховання

Вересень

1. Урок миру, присвячений Міжнародному дню миру.
2. Вахта пам'яті до Міжнародного дня пам'яті жертв фашизму.

Жовтень

1. Концерт «Дорогі дідусь і бабуса, я вами горджуся».
2. Тематичний вечір «Тої слави козацької повік не забудемо».

Листопад

1. Усний журнал «Мова моя калинова» до Дня української писемності і мови.
2. Урок доброти «Людина починається з добра».
3. Газета «Пульс планети».

Грудень

1. Свято козацької слави «Козацькому роду нема переводу», присвячена Дню Збройних сил України.
2. Вікторина до Дня прав людини «Мої права та обов'язки».

Січень

1. Урок патріотизму «Любіть Україну всім серцем своїм і всіма своїми ділами».
2. Година спілкування «Героям Крут присвячується».
3. Виставка «Бабусині рушники».

Лютий

1. Козацький конкурс строю, пісні, речівки, присвячений Дню захисника Вітчизни.
2. Конкурс плакатів про мову.
3. Тематичний вечір «Афганістан болить в моїй душі».

Березень

1. Тарасова світлиця. Вшанування пам'яті Кобзаря.
2. Конкурс екологічних агітбригад.

3. Фотовиставка «Земля наш спільний дім. Її збережімо!».

Квітень

1. Відвідування шкільного краєзнавчого музею.
2. Вшанування героїв Чорнобильської катастрофи «На Чорнобиль журавлі летіли...».
3. Відзначення Всесвітнього дня Землі. Виготовлення книг на екологічну тематику «Рідний край – моя земля».

Травень

1. Урок мужності «Ми будемо вічно пам'ятати, і вам забути не дамо». Зустріч з ветеранами і учасниками війни, вдовами.
2. Святковий концерт для односельців біля Обеліску Слави до Дня Перемоги.
3. Вшанування жінки-матері «Мамо моя рідненька...»

Патріотичні почуття не можуть бути лише споглядальними, обмежуватися милуванням і розчуленням. В умовах сьогодення емоційність патріотизму виявляється, насамперед, у мужності, рішучості, готовності українських громадян відстоювати незалежність своєї країни. Патріотичні почуття. Особливо загострюються в екстремальних, вирішальних для рідної країни ситуація, поєднують людей, знімають напругу, зменшують життєвий егоїзм. [2, С. 102]

Література

1. Допризовна підготовка і військово-патріотичне виховання в школі: //Директор школи. – 2004. - №27-28.- 66 с.
2. П.М. Щербань. Національне виховання в сім'ї. – К., 2000.- 146 с.

О.І.Коцуренко, заступник директора з виховної роботи Чигиринської ЗОШ І-ІІІ ступенів № 1 ім. Б.Хмельницького

ДОСВІД ПАТРІОТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДИТЯЧИХ ТА ЮНАЦЬКИХ ГРОМАДЯНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Школа – це мікромодель майбутнього суспільства. Основи громадянського становлення та демократії закладаються з дитячих років. І саме учнівське самоврядування є одним із важливих засобів організації життєдіяльності учнівського колективу. Участь учнів у роботі органів самоврядування сприяє формуванню у них організаторських здібностей, умінь та навичок, вміння співпрацювати на основі принципів демократизму, гуманізму. Кваліфіковано організоване самоврядування в учнівському колективі сприяє формуванню в учнів таких якостей, як відповідальність за доручену справу, за колектив, за друзів; принциповість, вміння аналізувати і належним чином сприймати критику, давати об'єктивну оцінку власним вчинкам та діям оточуючих; самостійність, готовність у залежності від конкретних умов знайти вірне рішення, долати труднощі; творче ставлення до дійсності, вміння проявити ініціативу, вносити у будь-яку справу свої думки, пропозиції. [2]

Учнівське самоврядування – це, передусім, входження дитини до світу діяльності і спілкування з іншими, формування в учнів системи цінностей, які визначають їх ціннісне становлення до навколишньої діяльності.

Учнівське самоврядування надає можливість дітям та молоді практикуватися у входженні в соціальне середовище. Беручи участь у реалізації соціально значущих проєктів, програм, сьогоdnішній учень набуває певного життєвого, соціального досвіду, формує свої організаторські вміння, креативні якості, і, щонайголовніше, усвідомлює важливість цієї справи. [1]

Чигиринська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №1 ім. Богдана Хмельницького відкриває простір для народження різних ідей, експериментів, досліджень.

У практиці роботи школи використовують різні структури самоврядування:

- ✚ учнівський парламент;
- ✚ дитяче об'єднання «Богданівні»;
- ✚ дитяче об'єднання «Барвінчата»

В школі учні самі вирішують:

Що корисного зробимо разом?

Для кого?

Хто буде виконувати?

З ким?

Коли?

Де?

Як?

Що для цього потрібно?

Які результати отримаємо?

Одним з напрямків роботи дитячого об'єднання «Богданівці» є патріотичне виховання метою якого є:

- ❖ виховування в учнів почуття обов'язку, поваги та вдячності до захисників та патріотів Вітчизни, почуття гордості за свої витоки, своє коріння;
- ❖ активізувати усвідомлення щодо доброзичливого ставлення до патріотів та їхніх справ;
- ❖ формувати та розвивати пізнавальну активність учнів.

У 2010-2011 навчальному році члени дитячого об'єднання «Богданівці» брали участь у реалізації проекту « Шляхами подвигу і слави»

Завдання проекту:

- Формування в учнів толерантного ставлення до учасників радянської армії у роки Великої Вітчизняної війни.
- Проведення дослідницько-пошукової роботи щодо учасників бойових дій на Чигиринщині у роки Великої Вітчизняної війни.
- Розширення знань учнів про реальні події, які відбувалися у ті часи.
- Створити банк даних про членів родини учнів, які брали участь у бойових діях у складі радянських військ у роки Великої Вітчизняної війни.

Учасники проекту:

група «Пошук», учні 5-8 та 9-11 класів.

Очікувані результати:

1. Підвищення поінформованості учнів про земляків, учасників бойових дій у роки Великої Вітчизняної війни.
2. Розвиток навичок дослідницько-пошукової діяльності учнів.
3. Організація святкових заходів, присвячених 65-ій річниці

Перемоги:

- Уроки мужності «Згадаймо ті полум'яні роки»;
- Випуск радіогазети «1941 – 1945»;
- Екскурсія до шкільного музею бойової слави;
- Акція підтримки «Покоління, що пережило лихоліття війни»;
- Конкурс патріотичної пісні «Свято зі сльозами на очах»;
- Конкурс «Напиши лист на війну»;
- Конкурс шкільних поетів «Ми гідні нащадки батьків»;
- Конкурс художніх робіт «Доля радянських військовополонених, в'язнів концтаборів та гетто в малюнках та творах школярів»;
- Загальношкільна конференція «Ніхто не забутий, ніщо не забуте»;

- «Марафон пам'яті»;
- Концерт, присвячений солдатським вдовам «П'є журавка воду»;
- Мітинг-реквієм «Вечірній стогін над могилами, яких так багато на нашій і чужій землі».
- 4. Створення банку даних про членів родини учнів, які брали участь у бойових діях у складі радянських військ у роки Великої Вітчизняної війни.
- 5. Створення відеофільму «Із попелу забуття».
- 6. Створення альманаху «І пам'ятає світ врятований...».
- 7. Публікація інформаційно-пошукових робіт учасників проекту в шкільній газеті.

Шляхи реалізації проекту:

1. Попереднє опитування школярів щодо участі членів їх родин у Великій Вітчизняній війні.
2. Проведення заняття з організації дослідницько-пошукової діяльності.
3. Збір та опрацювання матеріалів-спогадів земляків про участь у бойових діях у роки Великої Вітчизняної війни.
4. Корекція та друк матеріалів у шкільну книгу пам'яті «Героїчне минуле» та альманах «Шляхами подвигу і слави».
5. Підбиття підсумків проекту та його результативності.

(Матеріали проекту додаються)

Робота учнівського об'єднання спрямована на виховання в учнів почуття обов'язку, активізування усвідомлення щодо доброзичливого ставлення до патріотів своєї країни та їхніх справ.

Сприяє формуванню толерантного ставлення до учасників Великої Вітчизняної війни та залучення учнів до дослідницько-пошукової роботи щодо учасників бойових дій на Чигиринщині у роки війни.

Література

1. Ковганич Г.Г., Несторенко Л.С., Савченко Н.І. Учніське самоврядування в системі освіти Києва.: Практично-зорієнтований посібник. - К.: Інститут громадян, суспільства. 2000. - 308 с.
2. Назаренко Г.А. Король В.М. Система учнівського самоврядування в сучасній школі. - Черкаси, 2002.- 120.

А.В.Кошелюк, директор Шендерівського НВК
Корсунь-Шевченківської районної ради

МЕТОД ПРОЕКТІВ ЯК ЗАСІБ ЦІЛІСНОГО ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ У ШКОЛЯРІВ

Життєздатність кожної держави залежить від ступеня самосвідомості народу, рівня отождолення майбутнього землі, на якій живеш з власною долею, власним майбутнім. Досить довгий час почуття вищої відповідальності за власну державу заміщувались ефемерними поняттями інтернаціоналізму й «дружби народів». У результаті, справжні цінності нівелювались, поступаючи гаслам і лозунгам. На рівні простого громадянина поняття патріотизм часто сприймався мало не з підозрою, і як правило без розуміння. Хоча аналізуючи досвід провідних держав світу, ми спостерігаємо чітку залежність між темпами та рівнем розвитку й станом патріотичних почуттів населення. Що ж таке патріотизм? На основі аналізу багатьох версій трактування даного поняття, ми пропонуємо власне визначення. Патріотизм – це система вищих почуттів любові до Батьківщини, самоусвідомлення приналежності до певного народу, прагнення розбудовувати державу на основі власних знань й умінь. Потрібно зауважити динамічну природу патріотизму – справжній патріот оперує не гаслами, а спрямовує свою діяльність на благо держави. З іншого боку, тут немає місця фанатичній одержимості, адже повинно існувати чітке поняття – як ти будеш ставитися до своєї держави, так і житимеш в ній. У справжньому патріотизмі

немає місця «шароварщині» - порожні пафосні гасла приносять лише шкоду спільній справі. Лише тверезе усвідомлення персональної відповідальності за власне майбутнє, активізує діяльність в правильному напрямі. [3]

Патріотичні почуття й сам патріотизм не з'являються самі по собі. Потрібно певне середовище. Адже формування патріотично спрямованої особистості тривалий процес, при якому кожен окремий індивідуум має пропустити через себе й усвідомити чимало нових ідей й на основі цього виробити власну позицію. Підсумовуючи все це ми приходимо до висновку – єдиною інституцією здатною сформувати фундамент патріотичних почуттів є школа. Адже саме на шкільний період припадає формування особистості майбутнього громадянина, встановлення цінностей та пріоритетів. До того ж патріотичність вимагає створення постійного, поступового векторного впливу, що можливе лише в умовах виховного процесу школи. [2]

Велике значення мають засоби реалізації поставленої мети - формування у молодого покоління високої національної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності незалежної України, сприяння становленню її правової, демократичної, соціальної держави. Для виховання в дитини відповідального ставлення до Батьківщини, рідної природи, потрібно якомога раніше залучати її до колективно організованої діяльності. З власного досвіду роботи можна прийти до висновку, що тільки активно засвоєні знання мають справжню цінність.

Отже, проаналізувавши особливості поставленої мети й можливості її реалізації, ми виявили, що найбільш ефективною, з точки зору виховного й розвиваючого аспектів, є форма колективної діяльності, яку відносять до кооперативної (за методом проектів).[1] Саме цю форму ми й вирішили використовувати реалізуючи програму патріотичного виховання в Шендерівському НВК. Адже, у кооперативній діяльності спільна мета, тому результати дослідження виступають колективним надбанням всіх учасників процесу дослідження. Кожен вносить свою частку у єдине досягнення – продукт. Наслідком такого виду діяльності є нівелювання проявів конфліктності і конкуренції, а натомість утверджується співпраця й корпоративна єдність учасників дослідження.

Найбільш ефективною, з точки зору виховного й розвиваючого аспектів, є форма колективної діяльності, яку відносять до кооперативної (за методом проектів). У кооперативній діяльності спільна мета, тому результати дослідження виступають колективним надбанням всіх учасників процесу дослідження. Кожен вносить свою частку у єдине досягнення – продукт. Наслідком такого виду діяльності є нівелювання проявів конфліктності і конкуренції, а натомість утверджується співпраця й корпоративна єдність учасників дослідження.[5]

Зацікавленість кожного у якісному кінцевому продукті стимулює становлення допомагаючої поведінки, групового почуття корисності, що виступає основою інтеграції особистості в суспільство. Оскільки людина стає корисною для інших, значить відбувається формування почуття власної цінності.

Отже, на нашу думку, ефективним методом виховання патріотизму учнів виступає метод проектів.[7]

Виходячи з цього, ми створили в школі структуру патріотичного виховання засобами проектної діяльності.

Початкові класи працюють над проектом «Я і моя родина»

1 клас «Я і мої мама й тато»

2 клас «Я і мої бабуся й дідусь»

3 клас «Я і мої прабабусі й прадідусі»

4 клас «Я і мій родовід, родинні реліквії»

Підлітки 5-8 класів

5 клас «Я й історія школи»

6 клас «Я, природа і історичні місця с.Шендерівка»

7 клас «Шендерівка і долі моєї родини»

8 клас «Справи і люди, які прославили мою родину»

Учні старших класів

9 клас «Я і видатні люди с.Шендерівка»

10 клас «Я і Україна. Мандрівка по видатних місцях України»

11 клас «Я і конкретна справа для пам'яті про мене у сім'ї й школі»

Кожен проект створювався по спеціальній структурі, етапи якої чітко сплановані.

ДОДАТОК 1

У ході роботи над проектами учнями з допомогою вчителів були створені мультимедійні презентації, що стали підсумком здійсненої роботи.

Вибудовуючи структуру патріотичного виховання у Шендерівському НВК, ми виділили багаторівневу цілісну систему, опорними точками якої виступає проектна діяльність. Проте, проекти є вищим рівнем організації, яка базується на менших елементах. Ними виступають предметні тижні, діяльність волонтерських загонів тощо. Так, наприклад в січні-лютому 2011 року відбувся місячник патріотичного виховання, що містив чотири тематичні тижні :

1. «Їх пам'ятає світ врятований»
2. Тиждень милосердя
3. «Слава солдатська»
4. «Майбутні захисники Вітчизни»

Також він включав:

- Урочистий мітинг присвячений визволенню с. Шендерівки від німецько-фашистських загарбників
- Мультимедійна презентація «Шендерівка у вогні»
- Мультимедійна презентація «Велика Вітчизняна війна і долі наших родин»
- Усний журнал «Тих днів не замовкне слава»
- Вікторина «Двадцять п'ять вогнених днів»

Що дала дітям робота над проектами ? Чи правильним виявився вибір проектної діяльності для виховання патріотизму. Краще них на це питання не відповість ніхто. Отже, давайте послухаємо враження учнів після роботи над проектом.

Лисак Руслан, учень 10 класу

«...Мене навчили ці люди того, що ніколи не потрібно зупинятися і ніколи не казати не вмію, а казати – навчуся.

Мене вразило те, що прості люди, вихідці із села, добилися в житті всього. А ще мене вразило те, що наші односельці, де б вони не жили, ніколи не забували свою рідну українську мову та звичаї свого народу.

Я ще не вибрав професію остаточно, але думаю, що вона мені буде подобатись і я із задоволенням буду працювати на благо нашої Вітчизни і народу».

Кодола Богдана, учениця 11 класу

«Життя-складна штука. Комуś вдається подолати перешкоди, а комуś ні. Передивившись біографії видатних людей села Шендерівки, я була вражена до глибини душі. Між цими людьми є фізики, військові, співаки, поети, всі добилися успіхів в різних галузях, але всі стали тими, хто гідний високого звання – Людина. Вони добилися всього своїми руками, не спираючись на матеріальну підтримку батьків чи зв'язки і ніколи не забули рідну мову і батьківську домівку.

Щодо вибору професії, то, мабуть, це один з найважливіших виборів у твоєму житті, Ти все своє життя пов'язуєш з нею, крокуєш в одному ряду, тому дуже важливо не схибити.

Видатні люди Шендерівки навчили мене ніколи не сходити з половини дороги і йти до своєї мети. І я буду йти, щоб стати таким як вони!»

Чендей Діана, учениця 10 класу

«...Наше життя сповнене перепон, перепон з якими стикаються мільйони підлітків і дорослих на шляху до вибору правильної професії, роботи, захоплення. Ознайомившись із матеріалом про видатних учених, діячів нашої з вами рідної Шендерівки , я була просто

вражена, вражена до глибини душі. Як прості селянські хлопчачки стали видатними професорами, генералами і здобули інші звання, не тільки в роботі, а й в повсякденному житті. Мабуть, для цього потрібно велику наполегливість і витримку. Для мене цей проект відкрив багато нового, щодо подальшої моєї долі. Я постараюся не осоромити видатних людей, а старатися з усіх сил».

Отже, патріотичне виховання в школі – це багаторівневий складний процес, що являє собою постійне залучення учнів до колективної творчої діяльності, яка сприяє поступовому виробленню динамічної складової особистості майбутнього громадянина своєї держави.

Література

1. Кильпатрик В. Основы метода. - М.-Л., 1928.
2. Коллингс Е. Опыт работы американской школы по методу проектов. - М., 1926.
3. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: Учебное пособие / Е. С. Полат , М. Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева, А. Е. Петров; под ред. Е. С. Полат . — М.: Издательский центр «Академия», 1999—2005.
4. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования/ Под ред. Е.С.Полат – М., 2000
5. Сердюк М.Л. Метод проектов как средство развития творческих способностей учащихся. дис.канд. пед. наук. Киров, 2002.
6. Современные педагогические и информационные технологии в системе образования: Учебное пособие / Е. С. Полат , М. Ю. Бухаркина. — М.: Издательский центр «Академия», 2007.
7. Соловьев И. М.. Из практики метода проектов в американских школах // На путях к новой школе. 1929.

О.А.Кравченко, учитель історії та правознавства, керівник гуртка «Скіф» та голова ради «Української світлиці» Чигиринського НВК «ДНЗ – СЗОШ І-ІІІ ступенів №2» Чигиринської районної ради

ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ ЗАСОБАМИ ТУРИСТСЬКО-КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ

Одним з патріотичних напрямків виховання молодого покоління є туристсько-краєзнавчий.

З метою виховання патріота – громадянина України, радою школи, педагогічною радою затверджено перелік обов'язкових екскурсій для учнів впродовж навчання в школі згідно з віковими особливостями:

- 1 клас – екскурсії містом, Богданова гора.
- 2 клас – с.Суботів (відвідування Іллінської церкви, Трьох криниць).
- 3 клас – с.Стецівка (краєзнавчий музей, Козацький хутір).
- 4 клас – „Золоте кільце Чигиринщини” (с.Суботів, с.Медведівка, Холодний Яр).
- 5 клас – м.Черкаси (Пагорб Слави, краєзнавчий музей)
- 6 клас – м.Канів (Тарасова гора)
- 7 клас – м.Умань (Софіївський парк)
- 8 клас – Корсунь – Шевченківський (музей Корсунь – Шевченківської битви)
- 9 клас – Переяслав-Хмельницький
- 10 клас – м.Полтава
- 11 клас – м.Київ

Всі класні колективи щорічно відвідують музей Б.Хмельницького, археологічний музей. Учні мають змогу провести заняття спільно з науковими співробітниками НІКЗ „Чигирин”.

Крокуючи стежками рідного краю, діти вивчають його історію, зустрічаються із старожилами населених пунктів, збирають свідчення.

Базою туристсько-краєзнавчої роботи в школі є гурток „Скіф”.

Історико-туристично-краєзнавчий гурток “Скіф” був заснований в 2005 році. Нині він нараховує 43 постійних члени.

Основною метою та завданням гуртка є вивчення та дослідження історії рідного краю шляхом історико-краєзнавчих походів та велопробіжок, а також створення на базі досліджень та знахідок історико-краєзнавчого музею в школі.

Слід відзначити, що в рамках Регіональної програми духовного розвитку Черкащини на 2009 – 2010 р.р., готуючись до 360 – річниці створення Української козацької держави, в школі відкрито «Українську світлицю», що стало результатом колективної творчої справи школи, сім'ї та громадськості.

Діяльність Української світлиці координує та спрямовує її рада. При музеї створено пошуковий загін, групу екскурсіводів та творчо – пошукова група.

Радою "Світлиці" до Дня захисника Вітчизни проведено виховні заходи (згідно з віковими особливостями) "Суперкозак школи".

Українська світлиця працює згідно з планом. На її базі проводяться уроки народознавства, екскурсії, зустрічі із старожилами, виховні години, свята народної пісні, дослідницька діяльність, тематичні виставки.

Рада світлиці тісно співпрацює із науковцями НІКЗ «Чигирин», громадськістю щодо розвитку її діяльності.

У рамках декади української культури, присвяченої річниці від дня народження Т.Г.Шевченка та 150 – річчю з дня перепоховання Кобзаря, 20 річниці незалежності України, 500 – річчю рідного міста на базі "Української світлиці" відкрито тимчасову виставку „Народні промисли Чигиринського краю : відродження і традиції”, представлену з фондів НІКЗ «Чигирин».

У ході своєї діяльності гурток провів 45 походів та 29 велопробіжок стежками рідного краю. Як результат роботи радою гуртка розроблено маршрут “Золоте кільце Чигиринщини” в рамках програми “Золота підкова Черкащини”, який переміг на обласному конкурсі туристсько-краєзнавчих маршрутів.

Члени гуртка допомагають пізнати історію рідного міста молодшим школярам. Вони проводять походи, екскурсії та велопробіги за маршрутом “Рідне місто”, конкурси знавців історичної минувшини.

Побувавши в селі Суботів, гуртківці відвідали Іллінську церкву, хутір Б.Хмельницького, Три криниці, стоянки первісних людей, скіфські кургани, ознайомилися з історичними пам'ятками села.

Провівши туристичний похід в с.Стецівка, вихованці розширили свій кругозір щодо побуту козаків XVII ст. (відвідали музей млинів, козацький хутір та краєзнавчий музей.).

Подих сивої давнини відчули члени гуртка відвідавши урочище Холодний Яр, Мотронинський монастир, Скіфське городище, 1000 –літній дуб М.Залізняка, пам'ятник партизанам Холодного Яру.

Готуючись до 360-ї річниці створення Української козацької держави, гурток “Скіф” став ініціатором та організатором створення в школі “Української світлиці”. В ході екскурсій та походів було зібрано етнографічні пам'ятки краю, які представлені в експозиціях світлиці.

Готуючись до 65-ї річниці Перемоги у Великій Вітчизняній війні, рада гуртка розробила маршрут “Шляхами подвигу і слави Чигиринщини” (в рамках Всеукраїнської акції учнівської молоді “Шляхами подвигу і слави”.

Вихованці систематично беруть участь в міжнародному проекті “Слідами історії”. Де вже протягом двох років стають переможцями висвітлюючи свої наукові проекти. Також цього року учні школи були активними учасниками обласної науково – практичної конференції, «Славетна Черкащина в історії державності України», яка відбулася на базі школи.

Отже, використання туристсько-краєзнавчої роботи в школі дає змогу розвивати інтерес дітей до дослідження рідного краю, формування таких понять як уявлення, закріплення і систематизація вивченого матеріалу, перевірки міцності і усвідомлення знань школярів, урізноманітнення та диференціація домашньої самостійної роботи, здійснення зв'язку навчання з власними дослідженнями, розширення краєзнавчого кругозору виховання справжнього громадянина України.

А.І.Кріт директор; **Т.В.Гладун**, заступник директора з навчально-виховної роботи; **Л.І.Василенко**, заступник директора з виховної роботи Мельниківського НВК «ДШЗ – ЗОШ I – III ступенів» Чорнобаївської районної ради

РОЛЬ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Процес становлення незалежної демократичної України з її прагненнями стати повноправним членом європейської спільноти передбачає всебічне утвердження в суспільному та індивідуальному бутті цивілізаційних норм життя на основі загальнолюдських цінностей та духовних, моральних і культурних засадах життя українського народу. Тому мета сучасного освітнього процесу - не тільки сформувати необхідні компетенції, надати ґрунтовні знання з різних предметів, а й сформувати громадянина, патріота, інтелектуально розвинену, духовно і морально зрілу особистість, готову протистояти викликам глобалізації життя.

Основою сучасного виховного процесу є людина як найвища цінність. Головною тенденцією виховання стає формування системи ціннісного ставлення особистості до суспільного і духовного довкілля та самої себе. Набирає сили тенденція гармонійного поєднання інтересів учасників виховного процесу: вихованця, котрий прагне до вільного саморозвитку і збереження своєї індивідуальності; суспільства, зусилля якого спрямовані на моральний саморозвиток особистості; держави, зацікавленої у тому, щоб діти зростали громадянами – патріотами, здатними забезпечити країні гідне місце у цивілізаційному світі.

Нормативно - правовим забезпеченням виховного процесу у навчально - виховних закладах є: Декларація прав дитини, Конвенція про права дитини, Закон України „Про освіту”, Закон України „Про загальну середню освіту”, Державна національна програма „Освіта” (Україна XXI століття), Концепція виховання дітей та молоді в національній системі освіти, Програма «Орієнтири виховання учнів 1 – 12 класів у загальноосвітніх навчальних закладах».

Учніське самоврядування у Мельниківському НВК – це засіб розширення діапазону діяльності дорослих і дітей - членів єдиного колективу, можливостей для їх об'єднання, творчого пошуку, виявлення ініціативи. Це засіб жити і працювати за законами демократичного суспільства, де існують гуманістичні відносини між людьми.

Учніське самоврядування в Мельниківському НВК має на меті:

- через широко розвинену систему органів самоврядування забезпечити залучення учнів до діяльності колективу, суспільства;
- зробити мету і завдання реформування виховної роботи особливо значущими для кожного учня;
- сформувати в учнів високі моральні якості, вміння співпрацювати на принципах рівності, демократизму та відкритості.

Головне завдання учнівського самоврядування в Мельниківському НВК – це розвиток соціальної активності учнів, виховання в них почуття власної гідності, надання їм можливості виявити себе, формування управлінських навичок.

Структура шкільного учнівського самоврядування в Мельниківському НВК – це учнівський комітет, під керівництвом якого в системі самоврядування діють комісії з представників класів:

1) навчальна (облік відвідування; керівництво роботою навчальних кабінетів, гуртків, наукових товариств; організація огляду знань, підготовка та проведення олімпіад, конкурсів, предметних вечорів тощо);

2) комісія праці (обладнання майстерень та кабінетів, організація таборів праці та відпочинку, створення кабінетів профорієнтації, організація трудових справ, організація самообслуговування, облік збереження майна, дрібний і поточний ремонт, упорядкування території, санітарний стан класних приміщень, виставлення оцінок за чистоту, піклування про зовнішній вигляд учнів, боротьба за дотримання санітарно-гігієнічних вимог тощо);

3) дисципліни та порядку (організація та контроль за чергуванням, боротьба за дотримання учнями правил поведінки, слідкувати за листками учкому, чергування класів, чергування під час шкільних свят і т. д.);

4) культмасова комісія (сприяє естетичному вихованню учнів, відродженню народних традицій та звичаїв, організація дозвілля школярів, проведення шкільних ранків, свят; залучення учнів у гуртки художньої самодіяльності, шкільні гуртки і т. д.)

5) спортивно-масова комісія (залучення учнів до систематичних занять різними видами спорту, підвищення спортивної майстерності школярів, проведення спортивних свят, змагань і т. д.)

Для ефективної діяльності учнівського самоврядування в школі дотримуються певних умов.

По-перше, подолання формалізму в діяльності учнівського самоврядування і педагогічного керівництва ним. Воно має займатися конкретними справами, з його рішеннями повинен рахуватися і педагогічний колектив, і дирекція школи, і не вважати їх дитячими забавами.

По-друге, залучення членів самоврядування до процесу оновлення змісту діяльності школи, до боротьби з негативними явищами у середовищі учнів. Вони повинні активно допомагати педагогам у використанні нових форм виховної роботи з учнями, національних традицій, включатися у виховну роботу із запобігання і подолання серед школярів куріння, вживання алкоголю і наркотиків.

По-третє, надання самоврядуванню реальних прав і обов'язків. Слід чітко визначити, за які ділянки шкільного життя та діяльності відповідає учнівське самоврядування, які конкретні права та обов'язки має кожен його член.

По-четверте, підбір до органів самоврядування найавторитетніших лідерів учнівського колективу. Члени учнівського самоврядування мають бути взірцем для вихованців у ставленні до своїх учнівських обов'язків.

По-п'яте, прагнення до розширення цих органів. За таких умов зростає кількість вихованців, які підтримують вимоги педагогічного колективу, більшій кількості учнів прищеплюється смак до суспільне корисної діяльності, створюються можливості для уникнення перевантажень найактивніших учнів, у залучених до громадської роботи вихованців виявляються нові сторони їх особистості, які знайшли простір для свого розвитку.

По-шосте, повага педагогів до самостійних рішень учнівського колективу і його органів, не нав'язування учням своєї волі у справах, які є компетенцією самоврядування.

По-сьоме, кваліфікована, тактовна педагогічна допомога учнівському активу, навчання його складної справи управління.

По-восьме, практикування в дитячому колективі зміни функцій керівника і підлеглого. Тривале перебування школяра на керівній посаді може призвести до формування у нього небажаних якостей (зверхності, зазнайства та ін.). Тому педагогічно доцільно, щоб у роботі органів учнівського самоврядування брало участь якомога більше учнів, щоб воно постійно оновлювалося. Це дасть змогу значній частині школярів набути організаторських навичок.

По-дев'яте, систематичне звітування членів самоврядування перед колективом, що дає можливість здійснювати контроль за їх діяльністю, сприяє її поліпшенню, а також запобігає можливим зловживанням становищем у колективі.

Класні керівники Мельниківського НВК вміло використовують і такий важливий орган учнівського самоврядування, як збори колективу класу. Раціональна їх організація — могутній чинник зміцнення учнівського колективу і важливий засіб виховання в учнів високих моральних якостей: почуття честі й обов'язку, сміливості та мужності, принциповості й відповідальності за свої вчинки, вміння самостійно аналізувати питання, підпорядковувати особисті інтереси суспільним, сказати правду у вічі та вислухати справедливую критику товариша.

Учнівські збори класу найчастіше присвячуються питанням повсякденного життя: організації допомоги кому-небудь із школярів, обговоренню заходів щодо поліпшення успішності та зміцнення дисципліни, підготовці до культурно-масового заходу, випуску журналу, підсумкам навчальних занять за семестр або рік та ін. Особливо важливими є збори, присвячені хвилюючим питанням сучасності, визначним історичним подіям, досягненням у галузі державотворення, питанням морального виховання.

Педагогічний колектив домагатися того, щоб питання, які розглядаються на зборах, були близькі, зрозумілі дітям, цікавили їх. Ідейність і цілеспрямованість зборів не повинні випадати з поля зору вчителя.

Особливу увагу звертають на класні збори в початкових класах, коли учні тільки-но залучаються до нової форми суспільного життя. На цьому етапі доводиться зупинитися на дрібних, часто організаційних питаннях, вчити їх готувати збори, організовано вести їх, фіксувати прийняті рішення, стежити за їх виконанням. Усі ці питання, нерідко технічного характеру, мають вагоме виховне значення, бо привчають школярів серйозно ставитися до керівного органу учнівського колективу, поважати його рішення, дисципліновано поводитися під час його виконання.

Учням старших класів надається більше самостійності як у складанні порядку денного зборів, так і в їх проведенні. Завдання класного керівника — своєчасно помітити питання, що найбільше хвилюють учнів, допомогти ґрунтовніше підготуватися до їх обговорення на зборах, тактовно наполягати на правильному їх вирішенні.

Співпраця керівництва школи з учнівським самоврядуванням передбачає: відмову від адміністративного характеру управління; в своїй основі — повагу до особистості школяра; особливу організацію діяльності, яка породжує у школярів потребу в самоврядуванні; конкретну методику залучення учнів до процесу творення; дружні, товариські, довірливі стосунки між педагогами й учнями; захищеність школярів від приниження, звинувачень, докорів, образ підозрою у нездатності або небажанні брати участь у діяльності; унеможливлення примусу до діяльності; впевненість у досягненні мети; створення інтелектуального тла колективу; колективний, спільний аналіз загальної роботи; звільнення від звички мовчати.

У 2010-2011 році органи учнівського самоврядування і педагогічний колектив школи працюють за такими напрямками виховної роботи:

1. Ціннісне ставлення особистості до суспільства, і держави :

- патріотизм ;
- національна свідомість;
- правосвідомість;
- політична культура;
- культура міжетнічних відносин.

2. Ціннісне ставлення до людей.

3. Ціннісне ставлення до природи.

4. Ціннісне ставлення до мистецтва.

5. Ціннісне ставлення до праці.

6. Ціннісне ставлення до себе.

В комплексі діє вокальний гурток «Веснянка», учасники якого є призерами Міжнародного конкурсу «Чорнобаївські зорепади», а також обласного конкурсу «Грайлива веселка»

В.І.Кураш, директор Вікнинської ЗОШ
I-III ступенів Катеринопільської районної ради

КОЗАЦЬКА ПЕДАГОГІКА ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

“Епоха козацтва створила багатогранну, глибоку духовність, що стала гордістю і окрасою української національної культури. Її освітньо-виховний, емоційно-естетичний потенціал покладено в основу не лише козацької національної системи виховання. Козацтво було, в кращому розумінні цих понять, аристократією національного духу, високоморальною елітою своєї нації. Палкий український патріотизм козаків був могутнім стимулом до державотворчого і незалежного життя” [1, ст.61].

У Національній доктрині розвитку освіти (2002 р.), у розділі "Національний характер освіти і національне виховання" справедливо записано: "Освіта утверджує національну ідею, сприяє національній самоідентифікації, розвитку культури українського народу... Національне виховання є одним із головних пріоритетів, органічною складовою освіти". Сучасна практика роботи багатьох шкіл показує, що наведені фундаментальні положення важливого державного документа ще не наповнені конкретним змістом, ефективними шляхами і формами їх реалізації. Тому нині спостерігаємо кризові явища в вихованні підростаючого покоління.

Нам, дирекції і вчителям Вікнинської школи, поталанило більшою мірою, ніж іншим педагогам. В перші роки незалежності України ми ґрунтовно аналізували вітчизняні виховні традиції, шукали високоефективні ідейно-моральні, духовні цінності, явища, процеси в історії свого народу. Ми дійшли висновку, що найпотужнішою суспільно-політичною, морально-духовною, військово-оборонною силою було українське козацтво, яке створило високоефективні виховні цінності, традиції лицарського гарту підростаючих поколінь.

Частина педагогів, на жаль, забуває, що освіта і виховання – плоть від плоті рідного народу.. Вищі здобутки у вихованні дітей і молоді будуть тоді, коли вони постійно і послідовно, в системі будуть виховуватися на найвищих досягненнях, героїко-патріотичних, національно-державотворчих і морально-духовних традиціях українського народу. Упродовж віків козацтво досягло таких національних пріоритетів, яких не мала жодна інша суспільно-політична сила як складова рідного народу.

Справді, українські козаки та їхні духовні спадкоємці (українські січові стрільці, вояки УПА) мали високу національну гідність і честь, українську свідомість, синівську відданість своєму народу, готовність захищати волю і свободу України, здатність на жертвність в ім'я побудови власної держави.

Так, завдяки козацтву, після блискучих перемог його над загарбницькою армією королівсько-шляхетської Польщі, виникла Українська держава на чолі з гетьманом Богданом Хмельницьким. Вона функціонувала, в оточенні мітарних держав-імперій, аж до II половини XVIII ст., коли російський царизм підступно узурпував владу над Україною і загальмував природний хід подій, розвиток козацької держави. Та не забуваймо, що козацька духовна потуга трансформувалася в націєтворчі і державотворчі традиції української культури, науки і освіти, в наростання громадсько-політичного руху, зокрема серед молоді. Так, у 1868 р. у Відні українські студенти, які вчилися там, творчо відроджують козацькі традиції в формі організації "Січ". Вони організовували взаємодопомогу, вивчали козацький визвольний рух, поглиблювали зв'язки з Батьківщиною, виховували в собі та в інших земляків якості борців із австро-угорським і самодержавно-російським режимами. В кінці XIX — на початку XX ст. в Західній Україні виникають численні молодіжні організації

національно-патріотичної спрямованості "Соколи", "Січі", "Луги", "Молоді Січі", "Пласт", в діяльності яких застосовувалися козацько-лицарські традиції.

Сучасним учням корисно знати, що в роки Української революції 1917-1920 років було відроджене Вільне українське козацтво, яке нерідко із зброєю в руках боронило права Селян на землю, кращу долю. Козаками були і воїни армії УНР, політичне керівництво якої недостатньо дбало про організаційні, морально-духовні засади власних Збройних Сил.

Безперервність і невмирущість козацьких традицій підтверджує і наш час. Ще перед здобуттям незалежності України почали відроджуватися громадські козацькі організації. Виникали дитячі і юнацькі організації, товариства "Джура", "Січ", "Молода Січ", "Дніпровська Січ", "Козаченьки" та ін.

Деякі засадничі наукові положення

Історія українського народу переконливо свідчить, що козацька філософія, ідеологія, психологія, лицарська мораль, козацькі демократичні цінності внутрішньо притаманні нам, українцям. Національна система освіти і виховання має культивувати не якісь придумані, штучні, чужі національній ментальності і характеру ідеї, цінності, підходи, а перевірені століттями вітчизняні ідейно-моральні, духовні цінності, зокрема козацько-лицарські.

На мою думку, мають глибоку рацію дослідники М.Стельмахович, О. Губко, В. Каюков, Ю. Руденко, Д. Федоренко та ін., які творчо відродили століттями функціонуючу козацьку педагогіку і адаптували її до нових, сучасних умов. В основі таких освітньо-виховних, науково-педагогічних явищ, форм і методів роботи з дітьми лежить українська національна ідея, її сутнісний різновид — українська козацька ідея.

Тому я переконаний, що козацька педагогіка — це закономірна для нашої ментальності, національного характеру потужна культурно-історична, духовна, освітньо-виховна традиція. Це яскраво виражена система ідей, традицій, моральних заповідей, звичаїв, інших засобів тою виховання палких патріотів, стійких громадян України з глибокою національною свідомістю, державотворчими прагненнями і уміннями. Відверто кажучи, ще багато вчителів не оволоділо теорією і практикою національного виховання, зокрема козацько-лицарського загартування дітей і юнацтва. З цієї фундаментальної проблеми недопрацьовують у процесі підготовки педагогів і ВНЗ, і органи освіти на місцях, і керівники шкіл.

Хочу акцентувати ще на таких наукових положеннях, які часто автори підручників і посібників з педагогіки, теорії виховання обминають у ґрунтовній праці "Про народність у громадському вихованні" К. Ушинський підкреслював: "В основі особливої ідеї виховання в кожного народу лежить, звичайно, особлива ідея про людину, про те, якою повинна бути людина в уявленні народу в певний період народного розвитку. Кожен народ має свій особливий ідеал людини і вимагає від свого виховання відтворення цього ідеалу в окремих особах. Ідеал цей у кожного народу відповідає його характерові, визначається його громадським життям, розвивається разом із його розвитком, і з'ясування його становить найголовніше - завдання кожної народної літератури". Ці глибокодумні положення К.Ушинського, зокрема щодо ідеалу людини-українця, розробляють і реалізують лише окремі науковці та вчителі ентузіасти.

У книзі "Виховний ідеал" Г.Ващенко продовжує досліджувати цю фундаментальну проблему. Він доходить висновку, що впродовж століть виховними ідеалами нашого народу були патріоти-князі і дружинники, лицарі, козаки, українські січові стрільці, вояки УПА. Частина вчителів ще недостатньо осмислила таке твердження Г. Ващенко: "Основною проблемою всякої педагогічної системи є виховний ідеал як мета виховання. Від того, як розв'язується ця проблема, залежить розв'язування таких проблем, як система освіти й виховання, зміст і методи навчання і т. ін. Багато інших наукових фактів підтверджують положення К.Ушинського, Г.Ващенко, інших вітчизняних педагогів-класиків про те, що ідеали людини-козака, людини-лицаря є поширеними, більше того, улюбленими серед нашого народу. Педагогічна наука, теорія і практика виховання мають все зробити для того, щоб ідеали українців із сучасною козацько-лицарською духовністю, стійкою національно-патріотичною, громадянською позицією успішно формувалися в підростаючих поколіннях.

Наші перші кроки у козацькому гарті учнів

У перші роки незалежності України ми також не знали чимало наукових положень. Нам допомагали і досвід роботи, і педагогічна інтуїція.

Першим поштовхом до роботи на козацьких традиціях був вечір відпочинку для старшокласників "Козацькі розваги". На цьому вечорі старшокласники утворили два козацькі загони, обрали старшину, провели змагання. Учням припала до вподоби така форма роботи. Виникла потреба провести ще раз такий вечір. Педагоги помітили, що зміст і форма козацьких традицій близькі і дорогі учням, що в них підвищується настрій, пізнавальний інтерес до історії козацтва, України. При цьому учні ведуть себе природно, невимушено, розкуто. Фактично в них пробуджувалися внутрішні сили, завдяки яким в учнів були глибші почуття, гостріша думка. Ми, педагоги, починали глибше усвідомлювати, що козацька звияга і героїка, лицарські пориви серця і душі, притаманні нашим великим попередникам, заковані в нас — українцях, і що треба лише вміло підібрати «ключ», щоб такі духовні цінності пробуджувалися й поглиблювалися.

Ідейним організатором реалізації таких педагогічних роздумів, висновків і пошуків ще в 1994 р. став директор школи Микола Григорович Дзюнь. Це повністю відповідало моїй науково-педагогічній позиції (тоді ще молодого вчителя), яка продовжувала постійно зміцнюватися. Ми енергійно і впевнено взялися за організацію виховання учнів на козацько-лицарських традиціях. Відтоді ми почали виявляти і обґрунтовувати принципи побудови такої виховної роботи.

Педагоги разом із батьками та учнями шукали наукову, популярну і художню літературу про козацтво, зокрема про Запорозьку Січ, Гетьманщину, республіканський козацький лад, освіту і виховання козаків. Справжніми відкриттями для багатьох учнів було те, що вони збагачувалися знаннями про Острозьку і Києво-Могилянську академії, вітчизняні колеґіуми, де вчилися козаки, їхні провідники. Учні впевнювалися в тому, що козацтво відіграло провідну роль у розвитку культури, науки, мистецтва, освіти і національного державотворення.

Шкільний «Козацький курінь»

Щоб зміцнити організаційні засади, поглибити наукові підходи до реалізації козацької педагогіки, було створено шкільну національно-патріотичну організацію "Козацький курінь". Це створювало кращі умови для виховання, постійну козацьку духовну ауру. Членство в організації, звичайно, добровільне. Хто хоче вийти з козацького осередку, може зробити це безперешкодно. Буває, що юнак виходить із козацьких лав, бо не витримує високих вимог.

Шкільна національно-патріотична організація "Козацький курінь" має свій Статут. Він чітко визначає завдання і напрямки діяльності, права і обов'язки її членів. У Статуті записано: "Членами організації можуть бути особи (юнаки) віком від 14 до 18 років. Джури — 14-16 років, молоді козаки — 16-18 років. Хлопці з 10 років займають підготовчу сходинку в структурі організації".

Вищим керівним органом організації є козацька Рада. Вона складається з усіх членів організації. На козацькій Раді вибираються курінний отаман і козацька старшина (писар, осавули, хорунжий, бунчужний, суддя, обозний) щороку 14 жовтня, на Покрову. Козацький курінь складається з 3 роїв, які очолюють осавули. Право відвідувати козацьку Раду і брати участь у заходах осередку мають всі учні. Спершу вони приглядаються до звичаїв і способу життя джур і молодих козаків. А в День захисника Вітчизни бажаючі вступають до лав козаків.

Хлопців 8 класу приймають до осередку на правах джур із врученням відповідних посвідчень. Юнакам, які ще до вступу у козацький курінь робили добрі козацькі справи, вручається посвідчення з відзнакою. Коли джура витримує термін перебування в курені 2 роки, йому в 10 класі вручається посвідчення молодого козака. Випускники школи, які успішно пройшли вишкіл у козацькому товаристві, отримують Універсал справжнього козака Українського козацтва на випускному вечорі.

Козацька організація має власну бібліотеку, в якій кожен може відшукати необхідну інформацію. Перед кожним важливим заходом, наприклад, велосипедним походом по козацьких місцях учні прагнуть отримати наукові відомості про певну місцевість. Так, під час підготовки до походу в Холодний Яр і Чигирин учні читали твори про Б.Хмельницького, Мотронин монастир, гайдамацький рух, Холодноярську республіку.

Члени куреня мають свою відеотеку на козацьку тематику. Такі фільми, як "Богдан Хмельницький", "Козаки йдуть", "Невгасимий огонь Холодного Яру", "Нескорений" стали дієвою підмогою вчителям для виховання учнів у національно-патріотичному дусі, формування в них стійких громадянських якостей, державницької позиції.

Учні школи з великим інтересом вивчають козацькі клейноди, збирають наукову інформацію про козацькі символи — прапори, хоругви, булаву, бунчук, пернач та ін.

Джури і молоді козаки посилено займаються фізкультурою і спортом, допомагають батькам у трудових справах, господарстві, садять дерева тощо. Про численні козацькі справи свідчать 3 фотоальбоми "Козацького літопису", відеоматеріали. Плануємо зняти окремий фільм про історію нашого шкільного козацького осередку.

Особливо хлопці полюбують козацькі пісні — бойові, маршові та ліричні, задушевні. Кожен член осередку має пісенник. Писар куреня уважно стежить, щоб кожен козак знав не менше 10 козацьких пісень. І дуже приємно, коли на традиційних зустрічах 23 лютого козаки-випускники минулих років залюбки співають козацьких пісень разом із учнями школи.

Козацька туристсько-краєзнавча робота

Козаки любили рідний край, берегли його волю і свободу. Наші учні продовжують таку славу традицію. Туристсько-краєзнавча робота починалася з велосипедних поїздок наших козаків по Катеринопільському району. Ще в 1994-1995 роках козаки об'їхали всі села району, вивчали їхню історію. Були сфотографовані пам'ятники загиблим жителям сіл. Згодом ми нарощували тривалість таких козацьких походів.

На наш заклик множити спільні козацькі справи влітку 1996 р. відгукнулися по-козацькому настроєні хлопці з Гуляйпільської школи. Ми спільним кошом здійснили першу ночівлю в польових умовах на річці Вись, в урочищі Джулинка.

Наступний триденний козацький велопохід був здійснений до пам'ятних для кожного українця сіл — Моринці та Шевченкове. Кожен учасник велопоходу на все життя усвідомив, що великий Кобзар України ще в дитинстві і підлітковому віці глибоко знав від свого діда, — учасника козацько-гайдамацького руху, Івана Шевченка, інших родичів, земляків про козацько-гайдамацьку визвольну боротьбу в рідному краї. І що Тарас Шевченко в своїй безсмертній творчості навіки утвердив монументальні образи козаків, лицарів С.Наливайка, І.Богуна, І.Гонти, М. Залізняка, І.Мазепи, Т.Трясила та ін., які є для молоді високими взірцями патріотизму і громадянськості.

Незабутні враження мали учні, відвідавши Канів (7 діб), Умань (5 діб), Чигирин (6 діб). Це був справжній духовний і фізичний гарт наших джур і молодих козаків!

До нашого ювілею — 10-річчя козацької організації та 50-річчя утворення Черкаської області учні Вікнинської школи зробили цінний подарунок. Протягом 8 днів вони об'їздили землі Черкаської та Київської областей. Особливе враження на учнів справили Переяслав-Хмельницький, місто 25-ти музеїв. Наші учні пишалися великими перемогами своїх предків-козаків і з сумом сприймали їхні помилки, надмірне довір'я ворогам. На велосипедах подолали відстань 500 км.

У 2005 р. здійснилася давня мрія козаків нашої школи. Це була велика мета, яку плекали вони 11 років, — підкорення найвищої гори України — Говерли. Цікаво, що після цього частина, учасників такого козацького походу стала більше уваги приділяти загальнонаціональним інтересам, проблемам. Вони почали частіше думати про Батьківщину, образ-символ Говерли учні переосмислили в напрямку пріоритетності в житті загальнонародних, державницьких цінностей.

Наступного року наші козаки-туристи були в відомій Ковалівці Васильківського району на Київщині.

В 2007 році був здійснений чотириденний похід по маршруту «Золота підкова Черкащини». Наступного 2008 року здійснилась ще одна мрія козаків – подорож на Запорізьку Січ (о. Хортиця). Тут, в «серці українського козацтва», юнаки відчули справжній дух лицаря-козака, отримали невичерпний, позитивний заряд енергії на все життя.

Ми, педагоги, зробили висновок, що козацька туристсько-краєзнавча робота має посідати одне з найчільніших місць у виховній діяльності. Відчуття учнями себе нащадками козаків, вивчення історії козацького руху надає важливості такій формі роботи, формує відповідальність кожного за долю рідного краю. Туристсько-краєзнавча робота загартовує джур і молодих козаків духовно і фізично, створює конкретні умови для засвоєння історії краю шляхом безпосереднього споглядання визначних місць, історичних пам'яток, відвідання музеїв, спілкування з цікавими людьми.

Керівники крайової організації Українського козацтва постійно запрошують наших козаків для участі в козацьких Радах, інших заходах обласного рівня. Традиційно ми беремо участь у відзначенні Дня Українського-козацтва (14 жовтня, на Покрову), Дня Перемоги (9 травня) в м. Черкаси, Шевченківських днях в м. Каневі.

Школа є ініціатором проведення щорічного районного Походу „Козацькі мандрі”(козацько-спортивні змагання). В районі проводяться з 2005 року. В 2009 році вперше за нашої ініціативи були проведені обласні „Козацькі мандрі” на базі нашої школи, де наші козаки посіли перше місце. В 2009 році взяли участь у Всеукраїнській дитячо-юнацькій військово-спортивній патріотичній грі Українського козацтва „Сокіл” („Джура”) в місті Києві. Зайняли почесне 7-те місце серед 34 команд України.

Серед членів осередку постійно пропагується здоровий спосіб життя та любов до природи. Учні щорічно займаються благоустроєм та озелененням території села. Біля місцевого ставка висаджений Козацький гай, на території школи буяє молодий фруктовий сад.

Приємно визнати, що за минулі роки козаки Вікнинського куреня зробили багато добрих справ, духовно збагатилися, фізично зміцніли. Батьки задоволені, що їхні діти щороку отримують у школі козацький гарт.

Є всі підстави вважати, що козацька педагогіка, яка має віковічні традиції і щонайтісніше пов'язана з ментальністю, національним характером українців, стає в наш час однією з найефективніших систем патріотичного, національно-державницького загартування дітей і молоді.

Л.В.Кучер, філолог, практичний психолог
Дмитрушківської ЗОШ І-ІІІ ступенів Уманської
районної ради

ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ У СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

Час іде вперед, суспільство розвивається, а, отже, демократичні процеси у державі потребують вироблення нових суспільних вимог до освіти. Сьогоднішня школа пішла вперед шляхом прогресу. Це школа самореалізації і самоактуалізації особистості

Відповідно Закону України «Про загальну середню освіту» (стаття 5) виховання громадянина має бути спрямованим передусім на розвиток патріотизму, любові до свого народу, до України.

В. Сухомлинський писав: «Виховання патріотичної свідомості, почуттів і переконань нерозривно пов'язане з розумовим, моральним, трудовим, ідейно-світоглядним, естетичним, емоційним становленням особистості. Патріотичне виховання – це сфера духовного життя, яке проникає в усе, що пізнає, узнає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людину, яка формується. Патріотизм як діяльна спрямованість свідомості, волі, почуттів, як

єдність думки і діла дуже складно пов'язаний з освіченістю, етичною, естетичною, емоційною культурою, світоглядною стійкістю, творчою працею».

Актуальність національно-патріотичного виховання особистості в умовах глобалізації значною мірою зумовлюється вимогами сучасних державотворчих процесів на засадах гуманізму, демократії, соціальної справедливості, що мають забезпечити усім громадянам рівні стартові можливості для розвитку та застосування їхніх потенційних здібностей.

Отже, проблема патріотичного виховання, як і в попередні роки, залишається значущою і важливою. Тому, вважаємо, що будь-яка національна школа передовсім має виховувати справжніх громадян України.

Саме тому у нашій школі проводиться багато свят, бесід, диспутів, виховних годин, метою яких є зміцнення і поглиблення найцінніших громадянських якостей молодого покоління, формування їх активної життєвої позиції, спрямування процесу самовиховання патріота-українця.

Активну участь взяли минулорічні випускники школи у конкурсі творів «Що таке національна ідея? Що таке патріотизм?», організованому Українським радіо. Учениця школи, І. Горбатюк, твір якої був найкращим, написала: «Давайте залишатися патріотами! Патріотизм – горде слово, та як би це пафосно не звучало, він для декого з нас став таким звичним і буденним, що ми перестали помічати свої особисті патріотичні вчинки. А їх досить таки багато!

Патріотизм – це коли ти не соромишся своєї збірної з футболу, навіть після провального матчу. Патріотизм – це кожний день, проведений працівником-спеціалістом на державній службі. Патріотизм – це кожний «привіт» у відповідь на «привіт» І, без сумніву, патріотизм – це чудове почуття гумору, яке допомагає пережити будь-які негаразди». Завдання педагога – не пропустити того неоціненного скарбу, який закладений у більшості художніх творів. І якщо хоч якесь зернятко моралі проросте в серцях учнів – то буде нашим маленьким внеском у загальнодержавну справу виховання нового покоління українського народу.

Як метод виховання патріотів застосовуємо і проектну діяльність. Змістовно, цікаво, творчо підійшли учні і вчителі школи до створення проекту «Школа майбутнього». Учасникам необхідно було уявити школу майбутнього, де будуть навчатися їхні діти, внуки, де хотіли б учитися і вони. Якою вона має бути, а якою ні?... Що збереже від сучасної школи, а чого у ній не буде? Які мови вивчатимуться? Чи носитиметься шкільна форма? Як вивчатимуться національні історія та культура?

Отже, з метою проведення роботи щодо підготовки випускників школи, які мають загальноєвропейський рівень середньої освіти, необхідно формувати у них цілісне сприйняття світу й себе, гармонію світу і особистості. На сучасному етапі маємо виховати у молоді пріоритет загальнолюдських цінностей у духовному розвитку особистості на національному підґрунті, допомогти оволодіти теоретичним характером знань та переконань в усіх галузях науки, моралі, мистецтва, релігії, усвідомлено вибирати свої соціальні переконання. Патріотизм – це не лише велика любов, але й високий обов'язок. Кожного педагога. Кожного учня.

Література

1. Закон України «Про загальну середню освіту».

Сухомлинський В. О. Вибрані твори в 5 томах. – Т.1 / За ред. Дзевєріна. - К.: Радянська школа, 1976. – С.131.

3. Набока Л, В. Національно-патріотичне виховання учнівської молоді: Виховна робота в школі. – Харків: Видавнича група «Основа. – С. 27.

В.П.Кушнір, директор Чигиринського НВК
«ДНЗ – СЗОШ I-III ступенів №2» Чигиринської
районної ради

РОЛЬ ШКОЛИ, СІМ'Ї І ГРОМАДСЬКОСТІ У СТВОРЕННІ ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА, СПРИЯТЛИВОГО ДЛЯ СТАНОВЛЕННЯ ЗРОСТАЮЧОГО ПАТРІОТА УКРАЇНИ

На сучасному етапі українського державотворення надзвичайно актуальною є проблема виховання у молодого покоління почуття патріотизму, активної громадської позиції, сприяння усвідомленню дітьми і молоддю свого громадського обов'язку на основі національних і духовних цінностей, утвердження якостей громадянина-патріота як світоглядного чинника.

У зв'язку з цим важливим завданням освіти в Україні є формування у молодого покоління патріотичних почуттів. Виняткова актуальність проблеми формування почуття патріотизму у підростаючого покоління спонукала колектив школи у 2007 – 2008 навчальному році розпочати наукове дослідження та експериментальну роботу з проблеми «Створення виховного середовища, сприятливого для становлення зростаючого патріота України». Наказом Міністерства освіти і науки України від 31.07.2007р. №691 «Про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників» нашій школі надано статус експериментального навчального закладу Всеукраїнського рівня.

Метою дослідження є створення на нових теоретико-технологічних засадах цілісної системи патріотичного виховання, яка б враховувала територіальні, історичні, соціальні та національні особливості регіону, сприяла гармонізації відносин між Батьківщиною та особистістю-громадянином.

Творчий, інноваційний характер організації діяльності педагогів в рамках експериментальної роботи щодо створення виховного середовища, сприятливого для становлення зростаючого патріота України, відбувається згідно плану роботи всіх структурних підрозділів за єдиними вимогами, що координує і спрямовує діяльність ради школи, педагогічної та піклувальної ради, батьківського комітету, методичної ради школи, творчої групи, органів учнівського самоврядування.

Пріоритетними напрямками виховання громадянина-патріота України в навчальному закладі є :

- навчально-пізнавальна діяльність;
- героїко-патріотичне виховання;
- морально-правове виховання;
- туристсько-краєзнавча робота;
- розширення повноважень дитячого колективу, вдосконалення дитячого самоврядування;
- екологічне виховання.

З метою втілення в життя завдань експерименту та реалізацію вищезгаданих напрямків, до співпраці залучено батьків та громадськість. Складено плани спільних дій на виконання програми експерименту.

Навчальний заклад тісно співпрацює з відділом у справах молоді і спорту Чигиринської районної державної адміністрації. Практикується проведення низки масових заходів, таких як „Фестиваль афганської пісні”, свято „Тато, мама і я – спортивна сім'я”, конкурси обдарованої молоді „Сузір'я талантів”, щорічний легкоатлетичний пробіг, присвячений Дню Перемоги, пам'яті вчителів – учасників війни.

Спільно з відділом культури та туризму районної державної адміністрації проведено виховні заходи до 360-ї річниці утворення Української козацької держави, свята патріотичної пісні, конкурси театральних колективів „Шкільне Березілля” тощо.

Велику допомогу в роботі надає співпраця з громадською організацією „Молодь у сучасному світі”, яка пропагує молодіжну політику в учнівському середовищі, залучає молодь до проведення акцій „Ветеран живе поруч”, „Знай наших”, „З попелу забуття”, „Запали свічку”, „Сім духовних святинь твоєї Батьківщини”, „2009 рік – рік молоді в Україні” та інші.

Давня дружба поєднує навчальний заклад з хором ветеранів війни та праці районного будинку культури. Спільно проведено свята „Заспіваймо, друзі !”, „Пісні, обпалені війною”, „Згадаймо всіх поіменно”, „Вони захистили Батьківщину”, „День захисника Вітчизни”.

Учні-пошуківці написали історію хору, записали спогади його учасників про події часів 1941-1945 рр.

Однією з складових у вихованні громадянина – патріота України є проведення виховних заходів у співпраці з районною та міською радами ветеранів війни. Високоєфективними, що сприяли глибокому усвідомленню причетності молоді до минулого, теперішнього і майбутнього Батьківщини, можна назвати вечори Пам’яті, уроки Мужності, лінійки Слави, усний журнал „Батьки, діди заповідали мужність”, конкурс читців віршів „Мир у солдатській шинелі”, пізнавально-театралізовані композиції, присвячені Дню Перемоги.

Слід відзначити, що значну роль відіграє спільна робота з районною радою воїнів-афганців. В школі діє героїко-патріотичний центр „Пам’ять”, на базі якого постійно відбуваються зустрічі з ветеранами афганських подій, їх родинами. На території школи на честь 20-річчя виводу радянських військ з Афганістану, встановлено пам’ятний знак землякам, які не повернулися з афганської війни. Тут проходять лінійки Пам’яті, ритуал покладання квітів та запалення свічок, мітинги.

Підвищенню престижу військової служби сприяє співпраця з Чигиринським райвійськкоматом. Практикується проведення днів та місячників захисника Вітчизни, пошукової діяльності „Він пройшов по тій війні”, військово-спортивних ігор та походів.

Виховання громадянина спрямовується, передусім, на формування патріота, який любить свій народ, вивчає історію своєї країни, залучається до пізнання сивої давнини рідного краю. Цій роботі сприяє співпраця з Національним історико-культурним заповідником „Чигирин”. Спільно проводяться заходи: написання та захист учнівських проєктів, наукові конференції, години спілкування; діти постійно відвідують музей Б.Хмельницького, археологічний музей, подорожують „Золотим кільцем Чигиринщини”.

На базі „Української світлиці” школи, яку відкрили до 360-річчя Української козацької держави, проводяться тимчасові виставки, спрямовані на розвиток знань фольклору рідного краю.

При героїко-патріотичному центрі „Пам’ять” діє волонтерський осередок, який координує волонтерський рух у школі.

Вихованці включилися у Всеукраїнський проєкт „Добро починається з тебе” та обласний проєкт „Хай проростають паростки добра”, які передбачають формування соціальної складової у вихованні патріотичної молоді. У цій діяльності ефективною є тісна співпраця з районним центром соціальних служб для сім’ї, дітей та молоді, районним територіальним центром для ветеранів війни та праці, Товариством Червоного Хреста. Діти збирали іграшки для дітей-сиріт та дітей-інвалідів, надавали гуманітарну допомогу хворим на туберкульоз, малозабезпеченим сім’ям. Щомісяця вихованці відвідують мешканців районного територіального центру для ветеранів війни та праці з концертними тематичними програмами, записують спогади, дарують подарунки, які зробили власноруч.

Значну роль у національно-патріотичному вихованні відіграє спільна діяльність з бібліотеками міста. Постійно відбуваються тематичні виставки літератури, бесіди, засідання „круглих столів”, дискусії, конкурси читців художніх творів, бібліотечні уроки, наприклад : „Мова моя солов’їна”, „Щедрий цвіт Черкащини”, „І на оновленій землі ...”, „Василь Симоненко – витязь української літератури”, „Пам’ятаймо минуле заради майбутнього”, „І на тім рушникові ...”

Ефективність патріотичного виховання значною мірою залежить від її спрямованості, форм та методів організації діяльності. Серед методів і форм патріотичного спрямування пріоритетна роль належить активним методам, що ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії школи, сім'ї та громадськості. До таких методів належать: соціально-проектна діяльність, метод відкритої трибуни, соціально-психологічні тренінги, демократичний діалог, методи колективних творчих справ, тощо. Слід відзначити, що для того, щоб досягти цілей у створенні умов для виховання зростаючого громадянина-патріота, педколектив дотримується наукового підходу, який значною мірою залежить від реалізації спільної діяльності. Адже особистість громадянина-патріота формується інтенсивніше, якщо він любить Батьківщину не на словах, а на ділі, бере реальну участь у житті колективу, коли сприйняття Батьківщини пронизує його почуття, відповідає його потребам та інтересам.

Н.О.Лєванова, заступник директора з виховної роботи Чигиринського НВК «ДНЗ – СЗОШ I-III ступенів №2» Чигиринської районної ради

ФОРМИ І МЕТОДИ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ДО ВИХОВАННЯ У МОЛОДІ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ

Працюючи над реалізацією індивідуальної теми дослідно-експериментальної роботи „Створення виховного середовища, сприятливого для становлення зростаючого патріота України”, в навчальному закладі проводиться цілеспрямована методична робота щодо підготовки всіх учасників навчально-виховного процесу.

Традиційно відбуваються такі форми роботи:

- опрацювання Державних національних програм „Освіта” (Україна ХХ століття), „Діти України”; Національної програми патріотичного виховання громадян, розвитку духовності; Закону України „Про освіту”, „Про загальну середню освіту”, Національної доктрини розвитку освіти України тощо. Після чого педагоги обговорюють стратегічні завдання виховання в особистості патріотичних якостей громадянина України;
- на педагогічній раді школи постійно розглядаються питання щодо проблем патріотичного виховання учнівської молоді.
- методична рада розробила цикл методичних рекомендацій „Мета, принципи та зміст виховання громадянина України в ході становлення незалежної, демократичної держави”. В даному методичному матеріалі пропонуються для практичної роботи різновиди „мозкових штурмів”, творчих завдань („Батьківщина тільки одна”, „Моя земля – земля моїх батьків”, „Напиши листа на війну”, „Школа майбутнього”); тематика конкурсних плакатів та малюнків : „Тато, мама, я і Україна”, „Черкащина – край квітів і добра”, „Чигиринщина – моя маленька Батьківщина” тощо); інтелектуальні ігри, дискусії, проекти тощо;
- на засіданнях класних керівників практикується вивчення теоретичних питань, це такі як: „Патріотичне виховання, його проблеми і перспективи”, „Проблеми патріотизму у світогляді сучасних підлітків”, „Специфіка організації позакласної діяльності для учнів різних вікових груп „Специфіка патріотичного виховання дітей в сім'ї тощо.

Класні керівники проводять відкриті виховні заходи, до яких залучаються учасники війни, діти війни, наукові співробітники НІКЗ „Чигирин”, працівники прокуратури, міліції, волонтери Товариства Червоного Хреста тощо. Дана форма роботи сприяє об'єднанню зусиль школи і громадськості на реалізацію завдань експерименту.

На розширених засіданнях творчої групи розглядаються питання щодо створення умов у дитячому середовищі для вільного вибору світоглядних позицій. В ході даного виду

діяльності педагога обмінюються досвідом роботи, проводять дискусії „Що таке патріотизм? У чому полягає сутність патріотичного виховання?”

Практикується проведення семінарів-практикумів, враховуючи результати опитування учасників виховного процесу. Це такі як „Навички співпраці з учнівським самоврядуванням на паритетних засадах”, „Вміння формувати в учнів суспільно цінні мотиви навчання і праці”, „Вміння здійснювати діагностику рівня розвитку патріотизму у дітей”.

Ефект у роботі дає проведення тренінгових занять „Гуманізація педагогічного процесу, демократизація стосунків у колективі”, „Гендерна політика в Україні і жінка”, „Школа майбутнього”.

Для учасників виховного процесу читаються лекції: „Прояв громадянської активності на благо незалежної України”, „Як проводити спостереження за реальними проявами патріотичних почуттів в учнівської молоді”, „Виховання патріота-громадянина в сучасних умовах”.

Учасники експерименту зустрічаються з працівниками бібліотек міста, з представниками районного центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, практичними психологами, керівниками гуртків та секцій позашкільних закладів, лікарями, науковцями НІКЗ „Чигирин”, що сприяє підвищенню ефективності виховного процесу в рамках науково-дослідної роботи.

З метою активізації діяльності шкільної молодіжної організації „Патріот”, педагоги переймають досвід роботи інших дитячих організацій, впроваджуючи в практичну діяльність закріплених ними колективів.

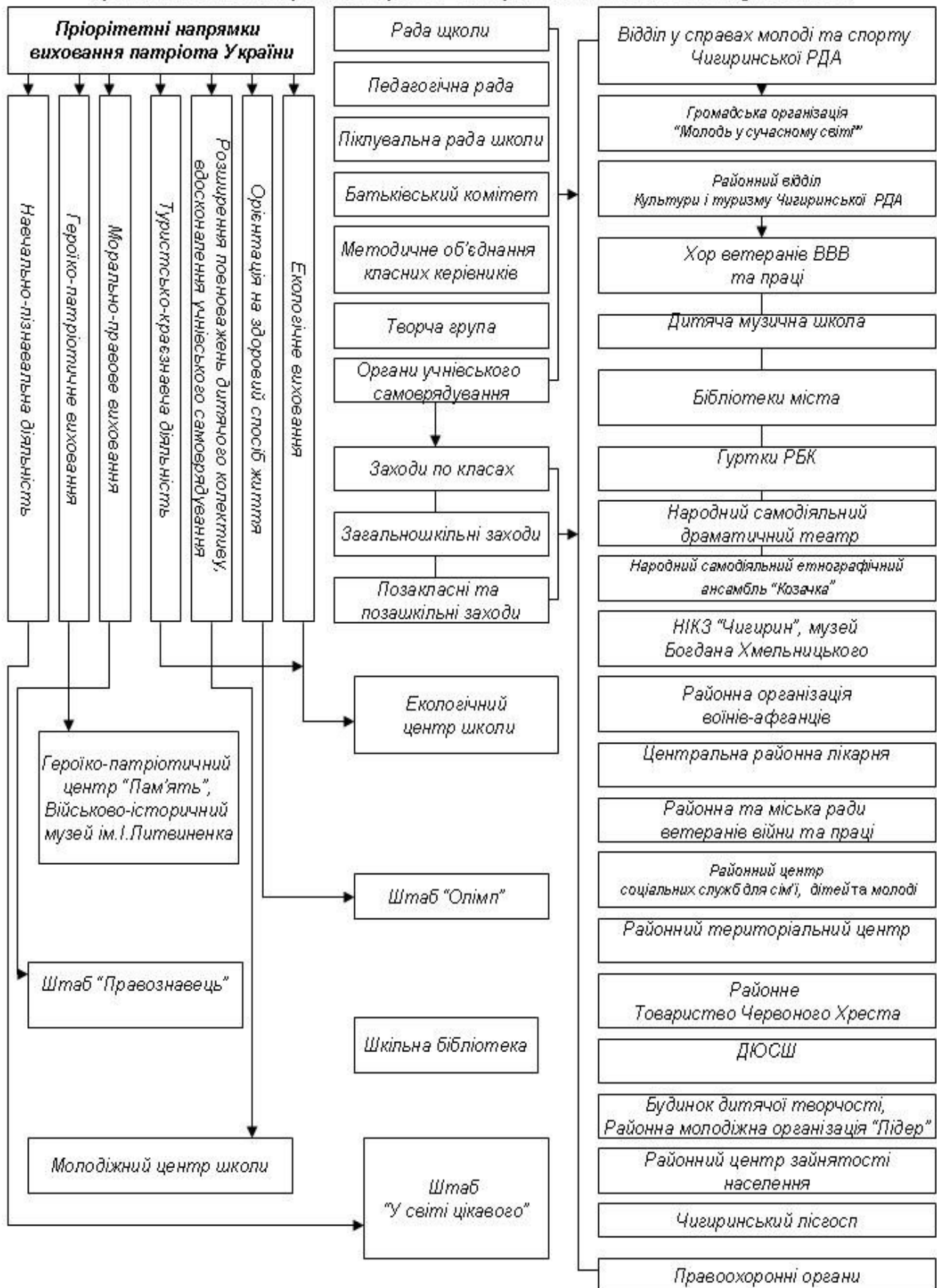
У ході експерименту велика увага приділяється сім'ї, де закладаються основи патріотизму. Підписано Тристоронні Угоди про співпрацю, що дає можливість чітко спланувати і реалізувати завдання, які стоять перед вчителями, учнями, батьками щодо створення умов для виховання громадянина-патріота.

Спільно з районним методичним кабінетом проводяться навчання учасників експериментальної діяльності. Семінари, які проводяться на базі навчального закладу, плануються в напрямку своєрідної звітності про хід втілення в життя школи Програми патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. На них гості мають змогу в урочній та позаурочній діяльності підколективу ознайомитися із створенням виховного середовища, сприятливого для становлення зростаючого патріота України, яке планомірно розвивається і втілюється в життєву дійсність навчального закладу.

Нині учасники експерименту працюють над удосконаленням моделі педагога, який здатний вирішувати проблеми патріотичного виховання в молодіжному середовищі, розробляються сучасні технології патріотичного виховання дітей різних вікових категорій.

У ході дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського рівня педагогічним колективом Чигиринського НВК «ДНЗ – СЗОШ I-III ступенів №2» Чигиринської районної ради здійснено МОДЕЛЮВАННЯ ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА, СПРИЯТЛИВОГО ДЛЯ ВИХОВАННЯ В УЧНІВ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ; розроблену модель наводимо нижче.

**Модель створення виховного середовища, сприятливого для становлення
зростаючого патріота України Чигиринського НВК I-III ступенів №2**

Л.В.Лазаренко. методист з виховної роботи відділу освіти Звенигородської районної державної адміністрації;

К.І.Шпак, заступник директора Стецівського НВК-МАНМ Звенигородської районної ради

ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ ПІДРОСТАЮЧОЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Патріотичне виховання дітей та учнівської молоді – це комплексна, система і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, школи, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів. Одним із завдань патріотичного виховання є формування етнічної та національної самосвідомості, любові до рідної землі, держави, родини, народу, визнання духовної єдності населення усіх регіонів України їх культурної спадщини та майбутнього.

У козацькі часи нашому народові були притаманні високий рівень шляхетності, моральності, духовності, доблесті і звитяги, знання і бездоганне дотримання національних традицій і звичаїв. У козацькій державі не було такого ганебного явища, як бездомні діти. Дітьми опікувалося все суспільство. Ці якості потрібні українському народові і сьогодні – в період відновлення своєї державності і особливо завтра, у процесі розбудови і зміцнення могутності нашої Батьківщини, у процесі практичних дій щодо відновлення і збагачення СЛАВИ УКРАЇНИ.

Отже, сьогодні в школярів необхідно виховувати глибокі почуття патріотизму та національної гідності, якостей захисника Батьківщини, високий рівень загальної культури та народних знань (народної астрономії, медицини, агрономії, метеорології) народної естетики, моралі, мистецтв.

Саме з цією метою виховна робота в Стецівському НВК I-III ступенів – МАНМ проводиться через залучення до роботи козацького Коша, який діє при Малій академії народних мистецтв.

Стецівський козацький Кіш – юнацька організація, яка об'єднує учнів старших та середніх класів, була створена в 1988 році. Керівництво Коша здійснює Рада Коша. В Раду Коша входять старшокласники, заступник директора з виховної роботи Шпак К.І., вчитель фізичної культури Мошенець О.Д., тренер з греко – римської боротьби Михайл О.П.

-... Дорогу долає той, хто йде

Щоб дійти до мети, треба перш за все йти.

Школа ставить перед собою ряд завдань:

- ❖ виховання у дітей та юнацтва активної громадянської позиції, національної гідності і самовідданості, готовності захищати свій рідний край;
- ❖ опанування козацької культурної спадщини, козацького танцю, козацьких пісень, вивчення козацького живопису;
- ❖ відродження козацьких забав та військових ігор, традиційних козацьких видів фізичної культури, спорту та військових умінь.

Із перших днів перебування дитини в школі педагоги знайомлять учнів з рідним селом, проводять екскурсії до урочища Крицького саду, сільського етнографічного музею, вивчають історію виникнення села, його перші роки існування; проводять пошукову роботу шляхом зустрічей з людьми похилого віку своєї місцевості, збирають їхні розповіді про минуле місцевості, по можливості збирають старовинні речі побуту, вишивки, стародавнього національного одягу, писанки, адже це обов'язкові кроки виховання патріотизму в підростаючого покоління.

Постійно вивчаємо історію району, області, найяскравіші сторінки їхнього розвитку. Здійснюємо походи в сусідні села: Іскрено Шполянського району, Вікнено та Киселіву

Катеринопільського району, Юрківку Звенигородського району. Проводимо козацькі ігри та розваги, конкурси та традиційні змагання.

Ведеться просвітницька робота по пропаганді козацьких звичаїв та народних ігор, пісень, збирання фольклору, заняття етнографічними та краєзнавчими дослідженнями.

Ми постійно вивчаємо історію місць розташування Запорізьких Січей, побут козаків. Добре з дітьми вивчити, зрозуміти і усвідомити саме поняття „КОЗАК” та чітко засвоїти його морально – психологічну суть. Зрозуміти роль та значення козацького побратимства, ознайомитись і вивчити кодекс лицарської звитяги та лицарської честі. Разом з учнями ми вивчаємо історичну літературу про запорозьких козаків; про їхні визвольні походи та переможні битви за незалежність України і волю українського народу, про гетьманів України і їхню роль в обороні незалежності і державотворенні України; збираємо прислів'я та приказки про козаків; зустрічаємось з старожилами села, що пам'ятають народні думи, звичаї, прикмети, пов'язані з життям козацтва, збираємо старовинні легенди своєї місцевості. Вивчаємо історію місцевих товариств Українського козацтва.

Щоб піднести на вищий рівень культ Батька і Матері, Бабусі і Дідуся, роду і народу, ми шляхом бесід, зустрічей з батьками виховуємо у дітей духовні цінності, поняття, що батько – захисник сім'ї, роду, творець історії, державності. Використовуючи козацький фольклор, де батько для дитини – високий і незалежний взірць стійкості, мужності і відваги, виховувати у дітей на конкретних прикладах поняття рівноправності в сім'ї чоловіка і жінки, прищеплюємо любов і повагу до матері, як берегині роду свого. Обов'язково вивчаємо свій родовід, чим уславлений рід, його таланти, звичаї.

Розвиваємо духовність на основі національних свят і участі в них дітей козачат, джур козацьких і молодих козаків.

Відродження військово – спортивного мистецтва Українського козацтва.

У процесі бесід, розповідей, екскурсій до музеїв та походів виховувати в дітей кращі риси козаків: вірність і відданість Вітчизні, Матері, Народу; незламної дружби, відстоювання своєї волі, свободи народу. На основі конкретних прикладів з життя козаків спонукати дітей до прагнення розвивати в собі богатирську силу і дух, міцний фізичний гарт.

Вивчаємо і практично відновлюємо ігри та забави, основні форми боротьби козаків „гойдак” (розвідники пластуни), „спас” (оборонний характер), навкулачки, на палицях. Проводимо в ігровій формі ранки, де знайомимо учнів з найкращими народними іграми. Організовуємо та проводимо огляди військово – спортивного вишколу козаків в осередках, на першість населених пунктів, районів.

Вивчаємо природу рідного краю шляхом проведення піших, кінних та на технічних засобах походів по навколишній місцевості з метою ознайомлення з цікавими, пов'язаними з історією запорозького козацтва подіями, а також проводимо походи по місцях, пов'язаних з козацькою славою.

Таким чином впроваджуючи досвід діяльності громадських організацій, залучаючи учнів, батьків та педагогів до патріотично спрямованої діяльності ми досягаємо бажаного результату.

О.П.Лазарчук, заступник директора з виховної роботи Почапинського НВК «ДНЗ – ЗОШ І-ІІІ ступенів» Лисянської районної ради

ВЗАЄМОДІЯ УЧНІВ, ВЧИТЕЛІВ ТА БАТЬКІВ У ПАТРІОТИЧНО СПРЯМОВАНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Виховання учнів у сучасній школі здійснюється в контексті національної та загальнолюдської культури, охоплює весь навчально-виховний процес, ґрунтується на свободі вибору мети життєдіяльності та об'єднує інтереси особистості, суспільства, держави і нації.

Сучасному вихованню має бути повною мірою властива випереджувальна роль у демократичному процесі державотворення, воно має стати засобом відродження

національної культури, зупинення соціальної деградації, стимулом пробудження високих моральних якостей – совісті, патріотизму, людяності, почуття громадянської та власної гідності, творчої ініціативи, засобом самоорганізації, особистісної відповідальності дітей та молоді, запорукою громадянського миру і злагоди в суспільстві.

Зміст виховання – це науково обґрунтована система загальнокультурних і національних цінностей та відповідна сукупність соціально значущих якостей особистості, що характеризують її ставлення до суспільства та до держави, інших людей, природи, мистецтва, самої себе.

Важливим завданням сьогодення є створення в навчальному закладі виховної системи, яка якнайповніше забезпечувала б потребу кожної дитини у самовизначенні, самореалізації і самовихованні, яка б знівелювала негативні впливи навколишнього середовища.

У колективному творчому пошуку вчителів Почапинського НВК Лисянської районної ради утвердилась модель виховної системи школи «Виховуємо особистість», яка охоплює увесь педагогічний процес, робить цікавим позаурочне життя, допомагає розв'язанню загальношкільної та класних проблем виховання, активізує роботу з батьками.

Сформувалось творче кредо педагогічного і батьківського колективів «Собори душ будуюмо з дитинства». Вся система заходів національно-патріотичного виховання спрямована на виховання духовності особистості, виховання учня як громадянина, патріота. З допомогою батьків вчителі школи виховну діяльність спрямовують на активну організацію життєдіяльності учнів. Класоводи, класні керівники школи постійно працюють над самовдосконаленням, у виховній роботі використовують ідеї В. О. Сухомлинського, О. А. Захаренка, впроваджують у життя наукові розробки виховного процесу О. М. Коберника, науково-методичні поради щодо особистісно-зорієнтованого виховання І. Д. Бега, керуються фундаментальним методологічним положенням видатного українського психолога Г. С. Костюка про те, що виховувати – означає проектувати поступове становлення якостей особистості і керувати здійсненням накреслених проєктів; організовують колективні творчі справи за методикою І. П. Іванова. В основу виховної системи з учнями покладено основні орієнтири виховання, що визначені Національною Програмою «Основні орієнтири виховання учнів 1-12-х класів загальноосвітніх навчальних закладів України» з урахуванням потреб і пропозицій учнів, учителів, батьків і проблем становлення школярів.

Багаторічний досвід переконує, що успіх у виховній роботі особливо в умовах сьогодення залежить від взаємовідносин школи та сім'ї, бо сім'я несе найбільшу відповідальність за виховання дитини. Розуміння цієї істини завжди спонукає школу виховувати не тільки дітей, а й батьків.

Як досягти успіху, як залучити батьків до співпраці зі школою? Питання організації педагогічної взаємодії вчителів, батьків та учнів як рівноправних учасників виховання школярів було розглянуто на спільному засіданні вчительського колективу, членів загальношкільного батьківського комітету та учнівського активу. На загальношкільних батьківських зборах обговорено питання «Співдружність школи та сім'ї – в ім'я дитини», на класних батьківських зборах опрацювали концепцію «Сім'я і родинне виховання», де особливу увагу було звернуто на основні завдання та напрями родинно-сімейного виховання в умовах сьогодення та відзначено, що батьки – головні природні вихователі й особистим прикладом роблять найбільший виховний вплив на дітей. Адже добре виховати своїх дітей – не тільки найважливіший моральний, а й конституційний обов'язок батька й матері. За це вони відповідають перед своїм сумлінням і перед суспільством. Активізовано роботу батьківського лекторію. Із вересня 2010 року для батьків працює заочний батьківський університет, який у 2010-2011 році випустив три методичні посібники для батьків «Щоб дитина щасливою була». Така робота з батьками зблизила їх із школою, об'єднала в спільній меті виховати повноцінного громадянина України. Якщо раніше батьків запрошували в школу на учнівські збори, свята, конкурси, і вони були пасивними спостерігачами, то тепер більшість із них стали активними учасниками шкільних учнівських дійств.

Учні 1-4 класів разом із батьками провели екскурсію на батьківщину Великого Кобзаря в села Моринці й Шевченкове. Учасниками свята «До бабусі й дідуса завітала осінь золота» були шановані бабусі й дідусі учнів 3 класу. А для ветеранів праці, людей похилого віку був підготовлений концерт учнями 5-9 класів та їх батьками. У День Збройних Сил України разом із хлопчиками у козацьких іграх брали участь і їхні тата. Мама допомагали дітям підготувати народознавчі свята Красної Калити та святого Миколая.

Залучаючи до проведення різних заходів патріотичного спрямування батьків своїх вихованців, вчителі постійно удосконалюють форми і методи роботи із дітьми. Сьогодні найбільш результативною у роботі з дітьми є проектна діяльність. У цьому у нас є досвід. Так, у 2008-2009 навчальному році учні, батьки, вчителі працювали над довготривалим проектом «Наша родина». Школярі разом із батьками, членами своєї родини складали родове дерево. Ця робота була цікавою для всіх членів родини: від дітей до найстарших її членів. У кожному класі відбулася година спілкування, присвячена сім'ї, а захист загальношкільного проекту вилився у велике родинне свято всієї громади села.

У 2009-2010 навчальному році учнівський, вчительський, батьківський колективи працювали над довготривалим проектом «Український рушник». Ідею про роботу над цим проектом розглянули на розширеному засіданні класоводів, класних керівників, голів батьківських класних комітетів. Чітко визначили мету, намітили план реалізації проекту. Учні 1-11 класів отримали завдання, при цьому були враховані їх вікові особливості, захоплення та інтереси. На першOVERесневному святі 2009 року головам класних батьківських комітетів було вручено рушникове полотно, із якого треба було виготовити рушник-оберіг класу. Учні, вчителі, батьки підбирали візерунки, техніку вишивання, нитки. Кожен клас хотів, щоб їхній рушник був найкращий. І поки юні майстрині і досвідчені вишивальниці (мами, бабусі, хрещені) вишивали рушники, учні брали участь у конкурсі малюнків «Мамі подарую рушничок», виготовляли паперові рушнички, створюючи на них дивосвіт візерунків, збирали й описували зразки орнаментів українських рушників, проводили літературний конкурс «Український рушник», організовували зустріч із сільськими вишивальницями та готували велику мистецьку виставку сільських рукодільниць. Учасники художньої самодіяльності на захист проекту представили літературно-музичну композицію «І на тім рушничкові...». До них приєдналися і мами, учасники жіночого ансамблю сільського будинку культури.

Захист проекту відбувся 22 березня 2010 року в актовій залі школі. Це було неповторне свято найшанованішого символу України – рушника, символу єдності в сім'ї, любові до рідної землі, матері, коханої дівчини, працелюбності нашого народу.

Класні рушники-обереги зберігаються в кабінеті виховної роботи, вони є окрасою багатьох виховних заходів. На перший урок 2010-2011 року учні йшли під рушниками-оберегами, які тримали їхні мами.

2010-2011 навчальний рік – рік активної взаємодії учнів, вчителів та батьків над загальношкільним проектом «Наш шкільний музей». Переконана, що результат нашої роботи буде успішним, і відкриття музею стане урочистим дійством громадськості села.

Література

1. Програма «Основні орієнтири виховання учнів 1-12 класів загальноосвітніх навчальних закладів України» . – 2007.
2. Виховання патріотичних та громадянських почуттів учнів // Академік із Сахнівки. – Черкаси . – 2008.

Н.О.Майборода, заступник директора з виховної роботи Шевченківського НВК Звенигородської районної ради

РОЛЬ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Найрезультативнішим засобом формування громадянина-патріота України, готового самовіддано розбудовувати її як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу є постійна, цілеспрямована робота шкільного самоврядування. Ми, педагогічні працівники Шевченківського НВК, покликані не тільки розкрити світову велич Великого Кобзаря, неперевершену цінність творів поета, їх значення в житті кожної людини, а й виростити гідних його нащадків, які досконало володіють солов'їною мовою свого народу, мають і використовують історичний досвід своїх пращурів, бережуть природу рідного краю, люблять свою землю, свій куток, свою вулицю, свою оселю, калиновий кущ на зеленокосій долині, вишневий цвіт весняного саду, люблять і поважають неньку й батька свого.

Виховувати в такому дусі дітей неможливо без їх залучення до управління шкільними справами через діяльність в органах учнівського самоврядування.

Згідно з цим в нашому НВК створено і плідно працює шкільний парламент.

Наша шкільна держава існує за такими законами: Закон хліба, Закон вчителя, Закон бережливості, Закон ввічливості, Митний закон, Закон опіки над молодшими.

Очолює шкільний парламент президент школи – Миргородська Ольга, учениця 10 класу. До складу шкільного парламенту входять такі міністерства: міністерство освіти, міністерство внутрішніх справ, міністерство інформації, міністерство спорту, міністерство здоров'я, міністерство доброти, міністерство бібліотечних справ, міністерство культури.

Кожне міністерство має чітко визначену мету своєї діяльності вчителя-наставника, який постійно надає допомогу та підтримку у вирішенні складних завдань, зокрема у підведенні підсумків започаткованого в цьому році змагання на найкращий клас. Вихованці НВК з запалом і активністю взялися за боротьбу, адже переможець буде тільки один, і тільки той, хто знає свої права та свободи і виконує обов'язки учня Шевченківського НВК.

Парламент разом зі своїми наставниками проводять підсумки цього змагання протягом тижня, результати яких заносить в таблицю президент школи та висвітлює їх під час проведення загальношкільної лінійки. Той клас, який отримав перемогу, отримує нагороду у вигляді медалі із зображенням калинової гілки. Така форма роботи з дітьми дає свій позитивний результат у всіх аспектах виховної діяльності навчально-виховного комплексу. Пояснити це можна тим, що задіяні всі складові виховної системи школи. Будь-яка творча справа, зроблена учнями, матиме успіх лише тоді, коли вона досягне поставленої чіткої мети на початку, виконуватиметься всіма без виключення і кожний отримає від цього насолоду.

А кожна успішна справа залишає по собі добрий спомин у душах вихованців та працівників школи, робить людей добрішими, створює ситуацію успіху для всіх вихованців без виключення.

Такою успішною справою стала виборча кампанія 2011 року. В ній були задіяні учні 5 – 11 класів та всі працівники НВК. У піднесеному настрої, в доброзичливій атмосфері вони віддали свій голос за майбутнього президента, представника інтересів всіх учнів. Дирекція школи надала допомогу в підготовці та проведенні виборів президента. Виборча комісія в складі голови комісії, секретаря, чотирьох членів лічильної комісії, двох чергових, фотокореспондента та незалежних спостерігачів, керувала виборчим процесом, організовувала його від самого початку виборчої кампанії.

Так, наприклад, було передбачено і виготовлено переносну скриньку для тих працівників школи, які не можуть покинути своє робоче місце. Адже ці люди теж приймали участь у виборах та були широко вдячні за елементарний прояв поваги до них. Хоча вибори президента школи – це не така й легка справа, та учні намагалися зробити її якнайкраще. Всі учасники виборчого процесу були задоволені. Ба навіть цією подією зацікавилися

кореспонденти газети „Шевченків край”. Кожна дитина радіє, стає впевнішою в житті, адже вона прочитала написані рядки статті про себе в газеті. А продовженням такої колективної справи стала інавгурація президента навчально-виховного комплексу. Свято розпочалось пишно й урочисто, на кшталт інавгурації Президента нашої шкільної держави. Новообраний президент – Миргородська Ольга виголосила свою першу промову до виборців, тримаючи руку на статуті НВК, закликала учнівську громаду сумлінно навчатись, творити добрі справи та стати в майбутньому гідною елітою нашої держави.

Щиро привітали Ольгу молодші школярі, подарували оберег, який принесе добробут, щасливе майбуття, нагадає про материнську пісню, лелечу вірність, безсмертну українську мову. Голова виборчої комісії Демченко Леонід та секретар Гордієнко Людмила оголосили підсумки виборі, подякували всім членам виборчої комісії за сумлінне виконання своїх обов’язків. Однією з найперших привітала Миргородську Ольгу директор НВК Нечитайло Валентина Борисівна. Мудрий справедливий старший наставник дала добру пораду як завоювати авторитет серед своїх товаришів, вести постійний пошук нових творчих справ та досягти успіху в цій нелегкій справі. Інавгурація президента школи стала справді світлим урочистим святом, яке виховує в маленьких серцях гордість за нашу державу. Почуття радості переповнює серце вчителя, який вдумливо спостерігає за своїми вихованцями, сіє розумне, добре, мудре в їхні душі і бачить в дитячих очах іскри вдячності за життєву науку.

Ось так день за днем вирує життя в нашій шкільній домівці. І, звичайно, після таких чудових свят настають будні. Для того, щоб життя було розмаїтим і багатим на радість, позитивні емоції, нові враження, не стоїть осторонь і вчительський колектив. Разом, пліч-о-пліч працюють в цьому напрямку і дорослі, і діти. Так, в цьому навчальному році в нашому закладі продовжено роботу по експериментальній роботі з патріотичного виховання.

Напрацьовані матеріали не лежать на полицях шаф, а постійно використовуються в роботі.

Колективний творчий проект „Екологічна стежка у Тарасовому селі” знайшов своє місце серед наших школярів, адже вони починають мандрівку від свого шкільного порогу Шевченківськими місцями свого села, а й самі проводять екскурсії для інших школярів.

Протягом навчального року учні на чолі з президентом школи подавали ідеї щодо проведення виховних заходів, свят, вечорів, акцій та організовували їхнє виконання. Так були проведені такі творчі справи:

- Фотоконкурс „Впізнай свого наставника” дитячих фотографій вчителів та вистава лялькового театру „Моя мрія” до Дня працівників освіти.
- Конкурс вишитої української сорочки серед учнів та вчителів під час декади української писемності та мови.
- Виставка-ярмарка хлібобулочних виробів під час проведення тижня біології.
- Захист творчих проектів „Я маю право”.
- Конкурсно-розважальна програма до Дня Збройних Сил України.
- Святкове привітання для учнів школи та з Днем святого Миколая та чаювання у святковій кав’ярні.
- Новорічний вогник для старшокласників, КВК для учнів середніх класів та циркова програма для молодших школярів.
- Конкурсно –розважальна програма „Щедрик”.
- Урочиста лінійка та зустріч з ветеранами Великої Вітчизняної війни, присвячені визволенню села Шевченкове від німецько-фашистських загарбників.
- Екскурсія до музею-заповідника „Батьківщина Тараса Шевченка”.
- На виставку народної іграшки.
- Несення Почесної Варти біляobelіска Слави в День Перемоги.
- Акції „Нагодуй пташину” „Подаруй книгу школі”, „Квіти біля школи”, „Шкільний сад”, „Від серця до серця іде милосердя”, „Чисте подвір’я”.

Участь учнів у проведенні традиційних предметних тижнів, гуртках, операціях, акціях, конкурсах, виховних заходах формує соціальну активність, повагу до таких цінностей, як

свобода, рівність, справедливість, виховує усвідомлення належності до свого народу, нації, рідного дому, села, пращурів, плекає свідомого громадянина-патріота.

Плоди такої праці дозрівають повільно, проте вже сьогодні ми бачимо і розуміємо, що з наших учнів виростуть гідні сини і доньки українського народу.

О.І.Мінська, директор Суботівської ЗОШ І-ІІІ ступенів, краєзнавець, член Черкаської обласної Національної спілки краєзнавців України

ГЕРОЇКО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМКІВ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

Кожна людина повинна усвідомити з малих літ, що вона є нащадком творців великої історії, вона є сином чи дочкою Матері-Батьківщини, ім'я якої Україна. А Україна починається з малої Батьківщини – рідного краю, де ти народився і виріс, звідки починається коріння родоводу. Тож кожен з нас повинен знати історію свого рідного краю, а допомогти її пізнати підростаючому поколінню покликана перш за все школа.

Суботів – це свята земля, де кожний крок, камінь – історія України, героїчні та трагічні сторінки боротьби народу за незалежність і свободу.

Суботів – це колыска українського козацтва. З ім'ям Б. Хмельницького, його життям і діяльністю пов'язаний самий героїчний і славетний період історії села.

Село завжди привертало до себе увагу істориків, етнографів, письменників, поетів, художників – патріотично налаштованих людей, небайдужих до славної минувшини краю. Вони зберегли, прославили, популяризували найяскравіші сторінки історії колишньої козацької вольниці. Своє слово про Суботів сказали історики Д. Бантиш – Каменський, П. Куліш, М. Максимович, М.Костомаров, Д. Дорошенко, етнографи П. Чубинський, Б. Грінченко, незабутній Т. Шевченко, Марко Вовчок та багато інших подвижників, які є гордістю української нації. Мало яке село може похвалитися так всебічно описаним життям його мешканців, як це зумів зробити чотириюрідний брат першого президента Української держави, Михайла Грушевського, український фольклорист, засновник дитячої етнографії та один з основоположників Української Православної Автокефальної церкви Марко Грушевський, який впродовж 10 років був настоятелем Михайлівської церкви та вчителем двокласного приходського училища в Суботові. В його збірках «Дитячі забавки та гри усяки», «Дитина в звичаях і віруваннях українського народу», «Гетьманське гніздо. Урочища і перекази села Суботова», «З життя селян на Чигиринщині» звучить збережений навіки неповторний колорит старого козацького села. [1; 7]

Отже, село наше історичне, має славне минуле, багате на історичні пам'ятки, а тому невід'ємним напрямком виховної роботи нашої школи є героїко-патріотичне виховання засобами історичного краєзнавства.

Враховуючи історичне минуле свого села, шануючи славні традиції нашого народу, учні школи вирішили обрати і відповідну структуру учнівського самоврядування – Козацьку республіку, метою діяльності якої є творче продовження у сучасних умовах козацьких звичаїв та традицій, виховання підростаючого покоління на традиціях українського козацтва.

Творчо відроджуючи вітчизняні виховні традиції, педагоги Суботівської ЗОШ І-ІІІ ступенів у своїй діяльності успішно використовують ідеї, принципи, засоби козацької педагогіки з метою поліпшення героїко-патріотичного виховання учнів, формування у них високої шляхетності, політичної культури, сили волі і сили духу, усвідомлення прав і обов'язків перед Батьківщиною, відповідальності перед рідним народом.

Поштовхом до створення моделі учнівського самоврядування «Козацька республіка» стало і те, що за умов незалежної України почалося творче відродження багатогранних козацько-лицарських традицій нашого народу. Починаючи з 1995 р. на загальнодержавному рівні реалізуються укази Президента України «Про відродження історико-культурних та

господарських традицій Українського козацтва” (1995), “Про День Українського козацтва” (1999), “Про Координаційну раду з питань розвитку Українського козацтва” (1999), “Про Положення Координаційної ради з питань розвитку українського козацтва” (1999), “Про склад Координаційної ради з питань розвитку Українського козацтва” (1999).

В указах, дорученнях і розпорядженнях Президента України мають місце положення про відродження і розвиток історико-культурних традицій українського козацтва, залучення сучасних козацьких товариств до героїко-патріотичного виховання, організації фізкультурно-спортивної, туристсько-краєзнавчої та культурно-просвітницької роботи серед молоді.

Міністерство освіти України видало “Методичні рекомендації педагогічним колективам закладів України по відродженню історико-культурних та господарських традицій Українського козацтва” (1995).

Науковцями і методистами створено програму “Сучасне козацько-лицарське виховання дітей та юнацтва України” (1997), написані до неї методичні рекомендації.

У листопаді 2001 р. Президент України затвердив “Національну програму відродження та розвитку Українського козацтва на 2002-2005 роки”. У цьому важливому державному документі ставляться завдання творчо розвивати козацько-лицарські традиції у сферах героїко-патріотичної роботи.

Сучасна учнівська молодь повинна знати, що козаки не лише воїни, які боролися з ворогами, захищали від них рідну землю. Козацтво було яскраво вираженим національним, соціальним, політичним, державним, культурно – історичним, психолого – педагогічним феноменом. Сила і велич, могутність козацтва були настільки впливовими, суспільно значущими, що кожен українець прагнув стати козаком.

Тому учні школи вивчають історію, культуру, природу рідного краю, свого села, історію своєї школи, знайомляться із історією козаччини – збирають легенди, перекази, народні пісні, описи традиційних обрядів та інші матеріали про життя, побут, походи козаків.

Шкільна модель самоврядування «Козацька республіка» складається з куренів (тобто клас), кожен із яких має своє конкретне краєзнавче завдання і досить таки успішно їх виконує. Так, учні 6 класу, курінь яких носить ім'я Сагайдачного, вивчає обереги свого народу. Ними зібрано цінний матеріал народознавства. І вони не зупиняються в своїх дослідженнях, нині працюють над зібранням матеріалу про старовинну українську кухню самобутні страви козаків. Учні 7-го класу – курінь ім. Б. Хмельницького – збирає легенди, фотографічний матеріал, вірші, перекази про Б. Хмельницького та історичні місця нашого села, що з ним пов'язані.

А курінь імені Сірка (нині 9 клас) досліджують і записують від старожилів нашого села пісні, приказки, прислів'я, старовинні свята та обряди.

Традиційно 14 жовтня в День українського козацтва у нашій школі проводиться свято посвячення в козачата. Велике пізнавальне і виховне значення мають конкурси козацької пісні і каші, вечори козацької слави, виставки малюнків на цю тематику, козацькі вікторини.

Велика увага звертається і на відродження славних бойових традицій українського козацтва нашого краю по вихованню фізичних та вольових якостей молоді. Тож звичними у нашій школі стали спортивні змагання «Козацькі забави», які сприяють гартуванню духу майбутніх воїнів – захисників держави.

Є діти, які не можуть себе показати в навчанні, яким важко дається опанування науки, але вони могли б показати себе з іншої сторони (так як вони переважно фізично здорові) і уже з ранніх шкільних років готувалися до захисту своєї Вітчизни, так як в недалекому майбутньому воїни служитимуть на контрактній умові і, я думаю, що юнаків будуть набирати на конкурсній (основі) умові. Тож велика увага в школі звертається на виховання фізичних і вольових якостей, залучення школярів до участі в спортивних змаганнях, за участь у яких мають грамоти і нагороди.

Кожен учень повинен неухильно дотримуватися Кодексу лицарської честі і звитяги, який вони самі утвердили:

- виховувати у собі любов до батьків, рідної мови, вірність і дружбі, побратимстві, ставленні до Батьківщини;
- бути готовими боротися до загину за волю, віру, честь і славу України;
- турбуватися про розвиток національних традицій, звичаїв і обрядів, бережливо ставитися до рідної природи, землі;
- скрізь і всюди поступати благородно, шляхетно, проявляти доброзичливість і доброчинність, інші чесноти;
- поважно ставитися до дівчини, жінки, бабусі;
- захищати слабших, турбуватися про молодших;
- бути непохитно вірними ідеям, принципам народної моралі, духовності (правдивість і справедливість, скромність і працьовитість, культ волелюбних заповідей батьків і дідів, вшанування пам'яті загиблих та ін.).

Народ повинен свято берегти пам'ять про своїх героїв. Українці завжди дотримувалися цих традицій, тому у школі діє пошукова група «Пам'ять», членами якої зібрано і записано понад 60 спогадів жителів нашого села, які пережили страшне лихоліття голодомору, свідчення односельців, які знесли на собі окупаційний період села за часів Великої вітчизняної війни, члени групи продовжують проводити історико-фольклорні експедиції у пошуках старих легенд чи переказів про період козацтва.

Пошукову групу «Пам'ять», мета якої була відшукати всіх родичів, близьких і знайомих воїнів, які загинули, визволяючи наше село, в Суботівській школі було створено ще в далекому 1985 році, коли країна святкувала 40-річчя з Дня Перемоги над фашистами. Ще в ті далекі 80-ті роки члени цієї групи надсилали у військові комісаріати, редакції обласних і районних газет, в архіви листи, в яких просили надати інформацію про того чи іншого воїна.

Листи – відповіді надходили нам навіть із Центрального архіву міста Подольська. Маючи адреси родичів, члени пошукової групи писали їм листи, в яких повідомляли про те, що за могилою, в якій поховані воїни, учні постійно доглядають, висівають і висаджують квіти, поливають їх. За це нам надходили листи вдячності. Рідні визволителів розповідали нам про того чи іншого воїна, про спосіб життя, який він вів до війни. Чи не найбільшою радістю для нас було те, коли ми одержували особисті речі, фотографії воїнів – визволителів.

Наприклад, з Курської області дружина воїна Свеженцева Миколи прислала нам документ, який підтверджує те, що цей воїн був нагороджений медаллю «За оборону Сталінграда».

Згадуючи ті роки, мені хотілося б сказати добре слово про людину, яка наштовхнула дітей і вчителів на пошук, на цю кропітку працю, яку члени клубу проводили. Це Ольга Дем'янівна Жалдак, яка в 70-ті роки працювала піонервожатою в нашій школі. Саме вона розпочала пошукову роботу. Ольга Дем'янівна збрала фотографії майже всіх воїнів – односельців, які не повернулися з фронтів, які потім ми розмістили на стенди.

Щороку 9 -го травня ми виносимо ці стенди до пам'ятника Слави, який знаходиться в центрі села. Люди вдячні нам за це, адже вони зустрічаються немов із живими односельцями.

Членами групи «Пошук» також встановлено місце знаходження 4-х могил, в яких поховані останки радянських бійців, що визволяли наше село від німецько-фашистських загарбників. Гуртківці намагалися зібрати від старожилів села якомога більше інформації про тих, хто покоїться у могилах, за яких обставин це поховання відбулося та інші важливі факти. Останки з однієї із цих могил за клопотанням школи було перепоховано в червні 2009 року. Матеріали про пророблену роботу було представлено на конкурсі «Пізнай свою країну» за напрямком «Із попелу забуття».

Щороку ми вшановуємо пам'ять тих, хто визволяв наше село від фашистських загарбників. Доброю традицією стало проведення в школі тижнів допризовної підготовки, патріотичного виховання, присвячених річницям Збройних Сил України, визволення села, України від фашистських загарбників, Дня Перемоги.

Класні керівники проводять уроки мужності, виховні години, зустрічі з ветеранами війни. Постійними у нашій школі є акції «Збережемо пам'ять про подвиг», «Як живеш, ветеране?», «Забуті могили», «Говорять ветерани», «Війна очима дітей» та інші. Такий зв'язок поколінь допомагає у створенні справедливого літопису про Велику Вітчизняну війну.

Щороку в січні проводиться лінійка «Пам'яті героїв Крут».

У грудні проводиться виховний захід, присвячений річниці визволення села від фашистських загарбників.

Вчителями на уроках історії, географії, літератури, захисту Вітчизни використовуються елементи героїко - патріотичного виховання. Педагоги спонукають дітей до участі у конкурсах патріотичного спрямування, підтвердженням цього є учнівські нагороди та грамоти. Традиційним у травні є шкільний конкурс читців віршів «Шляхом Великої Перемоги», конкурс малюнків «Безсмертний твій подвиг, Україно». Учні школи також беруть участь і в районних конкурсах, де, як правило, отримують призові місця.

Тридцять років поспіль 19 жовтня на Вдовичиному хуторі збираються люди, щоб віддати данину пам'яті мирним жителям, закатованим фашистами тут в 1943 році. До цієї акції долучилися і учні нашої школи, які щорічно здійснюють піший похід на хутір. Варто зазначити, що похід, який став традиційним, набув позитивного резонансу серед громадськості краю. Якщо в перші роки його проведення місцеві мешканці дещо здивовано сприймали появу групи учнів на мітингу, то тепер чекають нашого приходу.

2004 р., коли ми поверталися з походу, на околиці хутора до нас підійшла старенька згорблена бабуса і передала цього вірша:

*Чи давно ти, Вдовин хутір, удовою стався?
Були роки, війна ішла - партизанським звався.
Хати були білесенькі і двори просторі,
Було в хатах, було в дворах, і було в коморах.
Сади рясні біля дворів і ставки прозорі,
За ворітьми простяглися стежки та дороги.
По них ходили підпільники і бійці-партизани.
Вони ішли, як додому, до своєї мами...
Широким ярмом серед лісу Вдовичин хутір тягся,
Ніхто німця тут не ждав і не сподівався...
Охватили ліс в окрузі фашистські розбої
Їм хотілось виявити партизанські загони.
І так німці з полуночі в ланцюг ліс цей брали,
До розсвіту з нетерпінням ракети чекали...
Ця ракета їх сигналом їхнього розбою
Не залишить на їх шляху людину живою.
О сьомій годині ранку, коли люди спали,
Як розбійники в селі за торжествували.
Попалили всі двори, усі хати білі.
І зробили попелище – усе погоріло.
П'ятсот душ убили – у полон не брали,
І живих в вогні палили, в криницю вкидали...
А тепер про їх згадаєм – про кожну людину,
Бо вони всі повмирали за рідну Вкраїну.*

І хоча він далекий від досконалості, проте написаний серцем, слізьми вдовичан, які були очевидцями цього жахіття.

Цього року ініціативу Суботівської школи підхопили і учні сусідньої з Вдовичиним хутором Матвіївської загальноосвітньої школи І-ІІ ступенів

Існує тісна співпраця з головою сільської Ради ветеранів Г.В.Капловухою, яка є частим гостем у школі. Вона допомагає організовувати змістовні зустрічі з ветеранами,

людьми похилого віку. А учні влаштовують їм святкові концерти, приємні хвилини спілкування.

Педагогічний колектив школи постійно працює в напрямку виховання в учнів доброти, милосердя, поваги до старших. В школі діє волонтерський загін «Милосердя», члени якого намагаються постійно оточити увагою і турботою людей похилого віку, чимось допомогти, підтримати морально. Ними проводяться операції «Турбота», «Милосердя», «Ветеранам нашу шану і допомогу».

Святим обов'язком дітей є постійний догляд та впорядкування закріплених за школою могил і пам'ятників загиблим воїнам.

Учні та вчителі школи беруть активну участь у проведенні мітингу та концерту на честь Дня Перемоги.

Традиційно кожний рік у школі проводиться тиждень вшанування пам'яті жертв голодомору, на заходи якого ми запрошуємо очевидців цих страшних подій у нашому селі, а також проводиться поминальна акція жалоби «Засвіти свічку пам'яті».

Учні і вчителі школи розбили і впорядкували клумби біля пам'ятного знака жертвам голодомору в центрі села.

Робота музеїв і організованих навколо них гуртків дозволяє піднести рівень компетентності учнів, їхньої обізнаності з історією рідного краю, сприяє розвитку загальної та естетичної культури, комунікативних здібностей, спонукає до плідної самостійної роботи, до творчої та громадянської активності. [2; 108] Тому для учнів школи постійно організовуються відвідини музеїв різного рівня. Наші учнів побували у музеях шкіл Чигирин та інших сільських шкіл району, музей Великої Вітчизняної війни м.Києва і м. Корсуня.

Багато років існує тісна співпраця школи зі співробітниками НІКЗ «Чигирин», які приїждять у школу і влаштовують дітям пересувні виставки („Нагороди Великої Вітчизняної війни) проводять з ними цікаві заняття, а саме: «Життя Чигиринського краю за нацистського окупаційного режиму», „ Доля жінки-матері в часи війни”, „ Каральна акція на хуторі Буда 18 червня 1943 р.” та інші.

Для того, щоб глибше і ширше охопити дітей патріотичним вихованням, щороку у навчальному плані з варіативної частини виділяються години на факультативи: «Народознавство», «Історія Чигиринщини», «Патріот Батьківщини».

У школі вже кілька років працює гурток «Історичне краєзнавство». Його заняття веде старший науковий співробітник НІКЗ «Чигирин» Кукса Надія Василівна. Гурток історичного краєзнавства носить ім'я фундатора історичного краєзнавства, нашого відомого земляка Михайла Максимовича. Члени гуртка поглиблено вивчають історію села, рідного краю, його героїчне минуле [3; 111-114].

Н.В.Кукса організовує роботу гуртка як багатогранну діяльність – освітньо-пізнавальну, пошуково-дослідну, суспільно корисну. Так, під її керівництвом діти успішно здійснюють пошукову роботу, систематизують, оформляють і відправляють свої роботи на конкурси різних рівнів. Більшість її вихованців із задоволенням проводять туристам екскурсії біля церкви Б.Хмельницького та на території його колишньої садиби.

Особливої уваги заслуговує дослідницько-пошукова робота гуртка. Підсумковим етапом цілеспрямованої дослідницько-пошукової роботи стало запровадження щорічних учнівських історико-краєзнавчих конференцій з циклу «Чигиринщина в історії України». У ході підготовки та проведення цих конференцій допомагає тісна співпраця школи з співробітниками НІКЗ «Чигирин», кандидатом історичних наук, доцентом Черкаського державного технологічного університету В. Лазуренком, головою Черкаської обласної спілки краєзнавців В. Мельниченком та президентом організації «Товариство істориків Черкащини», професором М.Бушином.

Започатковано проведення даних конференцій випускником Суботівської школи, відомим краєзнавцем, помічником ректора з гуманітарної освіти та виховання вказаного вузу, кандидатом історичних наук, доцентом Валентином Лазуренком.

Перша учнівська історико-краєзнавча конференція «Суботів – минуле і сучасність», що відбулася 12 травня 2007 р., відзначилася системним підходом та максимально широким хронологічним охопленням проблематики історії старого козацького села.

Учнями школи під керівництвом науковців НІКЗ «Чигирин» було підготовлено 17 виступів і повідомлень. Науковці закладу виступили з узагальнюючими доповідями на пленарному засіданні конференції.

Друга учнівська конференція «Чигирищина в роки Великої Вітчизняної війни», що була проведена 31 січня 2008 р., узагальнила історико-краєзнавчі пошуки учнів, вчителів, науковців заповідника та викладачів ЧДТУ одного з найбільш складних і суперечливих періодів вітчизняної історії.

Систематизовані краєзнавчі матеріали обох конференцій були видані окремими збірками. Таким чином, напрацьована інформація, що є надбанням кількох поколінь Чигиринщини, не розпорошиться, а прислужиться наступним поколінням [4; 4-7].

Проведення учнівських конференцій було висвітлено регіональними засобами масової інформації. Зокрема, про їх перебіг розповідалося в програмі „Пілігрим” Черкаської обласної державної телекомпанії „Рось”. Досвідом роботи з розбудови шкільного краєзнавства в краї працівники заповідника ділилися з телеглядачами під час прямого ефіру „Студії +”: „Національно-патріотичне виховання учнівської молоді крізь призму розвитку шкільного краєзнавства” (8 січня 2008 р.).

Третя учнівська конференція присвячена трагічним сторінкам української історії – Голодомору 1932-1933рр., репресіям 30-х – 40-х рр.. ХХ ст., голоду 1947 р. на Чигиринщині, яка була проведена 27 листопада 2008 року, набула статусу загальнорайонної.

21 грудня 2010 р. відбулася Четверта конференція вказаного циклу «Чигиринщина в історії України. Шкільна освіта. Чигиринщини: погляд крізь століття».

Розпочато підготовку П'ятої учнівської конференції, приуроченої 500-річчю заснування міста Чигирини, яка відбудеться в жовтні 2011 р.

Отже, в нашій школі започатковано актуальний для сьогодення шкільний краєзнавчий виховний патріотичний рух, формою якого є проведення історико-краєзнавчих учнівських конференцій, із залученням до їх роботи науковців вищих навчальних закладів Черкащини. А вивчати, і цим самим з дитинства закладати в душу і серце учнів любов до рідної землі, на Чигиринщині є багато чого. В історії Чигиринського краю є чимало людей, життєвий шлях яких примножив її славу.

Переконана, що учні Суботівської ЗОШ І-ІІІ ступенів – нащадки видатного державного діяча України XVII ст. Богдана Хмельницького, і надалі примножуватимуть славетні традиції національної культури, вірно служитимуть ідеї розбудови демократичного суспільства, утвердження заможної, духовно багатой України.

Література

1. Грушевський Марко. Дитина в звичаях і віруваннях українського народу. – К., 2001. – 96 с.
2. Кукса Н. Місце музейних установ у становленні і розбудові шкільного краєзнавства. // Розвиток музейної справи на Черкащині. - До 90-річчя заснування обласного краєзнавчого музею. – Матеріали науково-практичної конференції 18 червня 2008 року. м. Черкаси. - Черкаси, 2009. - С.108
3. Кукса Н. Місце музейних установ у становленні і розбудові шкільного краєзнавства. Розвиток музейної справи на Черкащині. - До 90-річчя заснування обласного краєзнавчого музею. – Матеріали науково-практичної конференції 18 червня 2008 року м. Черкаси. - Черкаси, 2009. - С.111-114.
- 4.Лазуренко В. Роль шкільних історико-краєзнавчих конференцій у формуванні національного патріотизму. – Черкаси, 2008. – С.4-7.

Л.М.Морозюк, директор Корсунь-Шевченківської ЗОШ І-ІІІ ступенів № 1
Корсунь-Шевченківської районної ради

Упродовж навчання в школі відбувається становлення інтелектуальної та особистісної зрілості дитини, набуття нею соціального досвіду, життєвої компетентності. Корсунь-Шевченківська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 1 імені Героя Радянського Союзу Миколи Костянтиновича Ляонченка є однією з найстаріших шкіл району. У школі склалася система виховання патріотичної свідомості, яка нерозривно пов'язана з розумовим, моральним, трудовим, естетичним становленням особистості. Наша держава перебуває на шляху радикальних політичних, соціальних та економічних перетворень, обравши шлях переходу до свободи та демократії, національного відродження. Патріотизм складає основу будь-якого найдемократичнішого суспільства і виступає суттєвим внутрішнім мотивом для саморозвитку і розкриття всіх потенціальних можливостей особистості.

Багато років виховуємо у своїх учнів відчуття громадянина незалежної держави, почуття національної самосвідомості, громадянської позиції, навчаємо учнів відстоювати свою думку. Спонукаємо вихованців до думки, що кожна людина є будівничим свого щастя, свого майбутнього. Загальнолюдське пізнається, насамперед, через знання культури свого народу. Пріоритетним напрямком роботи школи є виховання патріота своєї країни, формування національної свідомості, любові до своєї землі, народу, бажання працювати задля розвитку своєї держави, готовності захищати її.

Найактуальнішою педагогічною проблемою національної школи сьогодні продовжує залишатись низький рівень національної самосвідомості та духовності учнів. Вирішити цю проблему можна тільки на підґрунті згуртування молоді навколо української національної ідеї державотворення, вищими здобутками якої стане відродження національної педагогіки, постійна турбота учнів про екологічну безпеку рідного краю, волонтерська допомога школярів ветеранам та людям похилого віку, історико-краєзнавча діяльність учнів, створення сприятливих умов для активної самореалізації учнів в межах поширення патріотичного дитячо-юнацького руху.

З 2007 року загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 1 є експериментальним майданчиком Всеукраїнського рівня з проблеми «Створення інноваційної моделі формування та розвитку патріотичних почуттів учнів загальноосвітніх навчальних закладів» і проводить дослідно-експериментальну роботу (в числі інших навчальних закладів району) під керівництвом АПН України, підтемою дослідження є «Виховання патріотичних почуттів учнів засобами туристсько-краєзнавчої діяльності».

Творчою групою педагогічного колективу розроблені програма виховання. Виховуємо громадянина-патріота, громадянина-гуманіста» та методичні рекомендації, спрямовані на озброєння класних керівників змістом, організаційно-педагогічними формами та методами роботи по вихованню у школярів патріотичних почуттів засобами туристсько-краєзнавчої діяльності.

За визначенням сучасних вітчизняних педагогів краєзнавство в поєднанні з туризмом – це організована під керівництвом учителя багатогранна навчально-освітня, пошуково-дослідницька та суспільно-корисна діяльність школярів у процесі комплексного вивчення краю.

У сучасний період в Україні туристичне краєзнавство набуває широкого розвитку, бо має велике значення у боротьбі з формалізмом знань, у вихованні в учнів любові до рідного краю, почуття національної гордості, рис патріотизму. Туристичне краєзнавство – це всебічне поглиблене вивчення свого краю учнями під керівництвом учителя, яке здійснюється з навчальною метою.

Туристсько-краєзнавча діяльність - це вид пізнавально-культурної виховної та дослідницької діяльності, яка виступає чинником формування особистості через поглиблене ознайомлення з довкіллям, історичним минулим рідного краю, його звичаями, обрядами,

традиціями, історичними та культурними пам'ятками, що сприяє патріотичному вихованню дітей та молоді.

Метою туристсько-краєзнавчої роботи з патріотичного виховання є поглиблення і розширення знань про український народ та Україну, його історію, культуру, звичаї, обряди, традиції, вірування, формування практичних навичок і світоглядних переконань, розвиток почуття патріотизму. Для результативності туристсько-краєзнавчої діяльності необхідно поєднувати зусилля педагогів, батьків, державних та громадських організацій.

Тому одним з ефективних напрямів позашкільної роботи патріотичного виховання є туристсько-краєзнавча діяльність. Саме вона допомагає молоді на власні очі бачити красу рідної землі, зблизька ознайомитись з історією, культурою, традиціями українського народу в процесі подолання різноманітних труднощів, проявити витривалість, доброзичливість, чуйність, фізично і морально загартовуватись.

Вчитель фізичного виховання Фесенко С.В. застосовує різноманітні форми туристсько-краєзнавчої роботи з учнями, враховуючи, що краєзнавство не існує без туризму, а туризм без краєзнавства. Тільки туризм надає шкільному краєзнавству дієвого, творчого, суспільного характеру. З метою підвищення компетентності учнів з географії, екології, біології та краєзнавства в школі функціонує дитячий туристсько-краєзнавчий гурток «Турист». Члени гуртка ведуть систематичну науково-дослідницьку роботу з вивчення природи рідного краю, його історії, населення, звичаїв та екологічного стану навколишнього середовища. Гурток активно співпрацює з районним відділенням громадської районної екологічної організації «Всеукраїнська екологічна ліга». Сергієм Вікторовичем розроблено 11 туристичних маршрутів, організовано постійно діюча фотовиставка з епіграфом «Пізнати свій край, вивчити його – значить ще більше полюбити його». Він вміло поєднує теоретичні та практичні заняття, використовує різноманітні методи та прийоми роботи, що сприяє розвитку пізнавальної діяльності та творчості учнів.

Андрєєвою Ольгою Вікторівною, вчителем початкових класів вищої кваліфікаційної категорії, розроблено 4 екскурсії по Корсуню-Шевченківському, які проводяться у період екскурсійного тижня у кінці навчального року. Адже саме екскурсії рідним містом сприяють розширенню світогляду учнів, пізнаванню і збереженню ними загальнолюдських цінностей, формування національної свідомості.

Все побачене та почуте з перший вуст дає можливість молоді відчувати, а потім зрозуміти, що стоїть за словом «Батьківщина», «Вітчизна», «Україна» і, можливо, вперше по-справжньому замислитись над цінностями життя, в тому числі і над своїм місцем у відродженні України, як самостійної незалежної держави.

О.В.Ніколенко, бібліотекар Чигиринського НВК
«ДНЗ – СЗОШ I-III ступенів №2» Чигиринської
районної ради

ШКІЛЬНА БІБЛІОТЕКА – ЦЕНТР ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ПІДРОСТАЮЧОГО ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ

Значна увага приділяється розвитку особистості в напрямку патріотичного виховання шкільною бібліотекою. Її рада діє в співпраці з бібліотеками міста. Спільно проходять дні відкритих дверей, читацькі конференції, огляди літератури, конкурси читців віршів на патріотичну тематику, „круглі столи”, усні журнали „Пам'ятаймо минуле заради майбутнього”, зустрічі з поетами рідного краю, бібліотечні уроки, презентація художніх творів, вікторини, Тижні книги, інсценування улюблених творів, конкурси юних поетів „Тато, мама, я і Україна”, „Мій ідеал громадянина-патріота”, „Рідній школі – 30”.

У шкільній бібліотеці вихованці мають змогу працювати над написанням наукових проєктів, рефератів, творчих робіт, ознайомитися з тематичною літературою, фондами бібліотеки, виставками тематичної літератури.

Молодь зустрічається з ветеранами війни, цікавими людьми, воїнами-афганцями, випускниками школи, використовуючи сценарії, створені на базі шкільної бібліотеки. Звертається особлива увага на читання поетичних творів про події Великої Вітчизняної війни.

Актив бібліотеки проводить пропаганду дитячої книги, інформаційні хвилинки серед молодших школярів.

Учні збирають книги для мешканців Чигиринського територіального центру для ветеранів війни та праці, вихованців-дошкільнят та учнів Чигиринської школи-інтернату.

Під час проведення щорічного Всеукраїнського тижня дитячої та юнацької книги в школі проходять заходи у співпраці з відділом культури та туризму Чигиринської РДА, до діяльності залучаються місцеві поети, батьківський актив, учасники війни, діти війни, солдатські вдови, хор ветеранів районного Будинку культури.

О.М.Норенко, заступник директора школи з виховної роботи Катеринопільської ЗОШ I-III ступенів №1 Катеринопільської районної ради

ШКОЛА – ПРОСТІР ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ

Школа – це освітній простір, в якому формуються, розвиваються й стверджуються особистості. Патріотичне виховання – це постійно діюча складова виховання, тому у своїй виховній діяльності педагогічний колектив має спиратися на сім'ю, активно співпрацювати з батьками. Адже формування національної свідомості, шанобливого ставлення до рідної мови, історії свого народу, розумінню понять малої і великої Батьківщини, любові й поваги до рідних матері і батька не можливо здійснити швидко. Це тривалий і багатогранний процес, який триває протягом усього часу перебування дитини в освітньому закладі. І тому, вчитель, учень і батьки повинні стати єдиним цілим організмом, що формується, але і зберігає свою неповторність та індивідуальність. Встановлення взаємин співробітництва у виховному процесі відбувається шляхом здійснення спільних творчих проєктів.

Усвідомленню пріоритету загальнолюдських цінностей та інтересів, виховання шанобливого ставлення до культури, історії, мови, звичаїв і традицій українського народу сприяють інформаційно-масові заходи «Літературні п'ятниці», які проводяться в нашій школі вже понад 10 років. У процесі підготовки та проведення таких заходів беруть активну участь учні філологічних класів, вчителі, які викладають у профільних класах – Калиушко Євгенія Георгіївна, Піщана Юлія Вікторівна, Олешко Інна Володимирівна, заступник директора з виховної роботи Норенко Ольга Михайлівна, педагог-організатор Бібік Зінаїда Анатоліївна, учитель музичного мистецтва Нагорний Віталій Михайлович та вчитель інформатики Гавриш Станіслав Костянтинович, батьки учнів 9-11 класів, працівники районної бібліотеки.

Вихованню у молоді національної свідомості, яка ґрунтується на українській національній ідеї «Літературні п'ятниці» проводяться у вигляді літературно-музичних композицій, усних журналів з батьками, рідними учнів, які є працівниками державних установ, учасниками бойових дій на території інших держав, учасниками Великої вітчизняної війни, ліквідаторами аварії на ЧАЕС. Це такі як: «Вибирати можна все на світі сину, вибрати не можна лише Батьківщину», «На Чорнобиль журавлі летіли»; Форум «Чи мирний атом?»; «Мій рідний дім – моя земля»; «Холодна ніч 1933 року»; «Я люблю Україну», «Хто вони, герої Крут?».

Організація такого роду спілкування надає можливості вихованцям можливість пізнати оточуючу дійсність, світ людських взаємин шляхом обміну емоціями та почуттями. Виховання шанобливого ставлення до культури, історії, мови, звичаїв і традицій українського народу сприяють «Літературні п'ятниці» у формі зустрічей з письменниками рідного краю, літературно-музичних композицій «Лінина осінь», «Рідна мова барвінкова»,

«Любов у віршованих рядках, любові всевишній присвячується», «Миті яскравого життя Лесі Українки», «Соловейкова весна» за збіркою С. Рижак, «Кобзареве слово».

Спільні зусилля батьків й педагогів у процесі підготовки до такого роду заходів сприяє розвитку в учнів художніх здібностей, естетичної культури, оволодіння культурними цінностями українського народу, формує навички самостійного творчого мислення, вміння самостійно отримувати інформацію, опрацьовувати та використовувати її.

Темами «Літературних п'ятниць», які мали на меті вивчення славних і видатних імен відомих людей рідного краю, чиє життя пов'язане з Україною у соціально-економічній, політичній, культурній сферах, засвоєння у учнів гордості за співвітчизників, були:

- Косюк Ю.А – Герой України - випускник нашої школи;
- В'ячеслав Чорновіл – наш земляк;
- Суспільно-політична діяльність братів Єфремових;
- Черкашина – Шевченків край;
- Микола Штепан – поет, що так мало встиг...

Без розуміння, підтримки ідей учнів, вчителями, і найголовніше, батьками учнів ми не досягали б тих завдань, які ставимо перед собою на всіх етапах роботи по проведенню «Літературних п'ятниць».

В.О.Підпалько, директор школи Дирдинської ЗОШ
I – II ступенів Городищенської районної ради

ВЗАЄМОДІЯ УЧНІВ, УЧИТЕЛІВ ТА БАТЬКІВ У ПАТРІОТИЧНО СПРЯМОВАНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

«Усвідомлення і почуття батьківщини я формую в юних громадян, розкриваючи перед ними істину, що кожна жменька рідної землі, кожний камінь помитий кров'ю борців-патріотів, що щастя дитинства, щастя мирної праці матерів і батьків, щастя мрії про майбутнє, завойоване дорогою ціною»

В.О.Сухомлинський

Становлення української державності, побудова громадянського суспільства, інтеграція України у світове і європейське співтовариство ставлять перед школою надзвичайно важливе завдання – виховання справжнього громадянина та патріота рідної землі. Для того, щоб діти стали творцями своєї долі, необхідно, аби вони за час навчання в сім'ї, у школі міцно засвоїли духовність, культуру свого народу, глибоко пройнялися його національним духом, способом мислення і буття.

Адже для становлення і утвердження незалежної України потрібно формувати в масовій свідомості підростаючого покоління не підсвідомий патріотизм, а духовно осмислений, рефлексивний, який поєднує пристрасну любов до свого народу, нації, Батьківщини з тверезим почуттям міри і поваги до інших народів. Лише такий патріотизм може вирішити реальні проблеми Української держави. При цьому важливо не протиставляти підсвідомий патріотизм усвідомленому, духовному. Значна кількість сучасних науковців, розглядаючи проблему патріотизму, стоїть на позиціях теоцентричного підходу. Підхід цей не новий. В Україні його коріння сягає часів запровадження християнства. При цьому патріотизм трактується як пріоритетне духовне служіння Батьківщині, поєднане з діяльним богослужінням і таке, що збігається з благочестям [Енциклопедический словарь/под. ред. проф. Й.Е.Андреевского, - СПб, 1998]. Як свідчить наведене визначення, зміст патріотизму як почуття доповнюється поняттями моральної цінності й діяльності.

З патріотизмом органічно поєднується національна самосвідомість громадян, яка ґрунтується на національній ідентифікації: вбирає в себе віру в духовні сили своєї нації, її майбутнє;

волю до праці на користь народу; вміння осмислювати моральні та культурні цінності, історію, звичаї, обряди, символіку; систему вчинку, які мотивуються любов'ю, вірою, волею, відповідальністю перед своєю нацією.

Якості свідомих громадян України потрібно виховувати в учнів тими способами, методами, засобами, традиціями, мораллю, що вироблені народом впродовж усього історико-культурного розвитку, тобто засобами етнопедагогіки та народознавства.

Педагогічний колектив Дирдинської загальноосвітньої школи I-II ступенів Городищенської районної ради Черкаської області уже давно використовує українознавство у навчанні й вихованні підростаючого покоління. Поступово склалась ціннісна система виховання по формуванню національного світогляду та самосвідомості учнів, батьків, учителів. За основу береться як родина кожного учня, так і народний звичаєвий календар. Щороку проживаючи український народний календар, учні готують традиційні народознавчі свята звичаєвого характеру, засвоюють обрядові дійства, народні пісні та вірші, вивчають минуле в традиціях свого народу. Особливе місце в педагогічному процесі займає оволодіння мистецтвом ведення екскурсів у минуле в спеціально обладнаній кімнаті музейного типу «Українська світлиця», оволодіння мистецтвом випалювання по дереву. Життєвою щоденною реальністю для школярів стала українська обрядова дійсність: вони з бісеру виготовляють жайворонки, писанки, різноманітні символи – обереги українського роду (павучки, підкови, квіти). Традиційні обрядові дійства спонукають школярів не тільки до засвоєння кращих надбань людства, але й до нагромадження їх у процесі не награного, а справжнього життя й життєствердження.

Виходячи з такого принципу активно пізнавального дієтворчого засвоєння народознавства в навчальному закладі, за пропозицією батьків та учнів створено центр відродження національних традицій «Берегиня», який поєднує можливості різних видів діяльності у формуванні національної самосвідомості учнів всіх класів – від 1 до 9. Гаслом центру є слова:

Міцна хай буде вся наша родина ,
Своє коріння і плекаймо й бережим.
Хай українська мова солов'їна
Підніметься і зазвучить як гімн.
А ми простягнем до ремесел руки,
Відродим і традиції й пісні,
Мистецтв народних хай наука
Освятить наші душі й наші дні.

Змістом роботи центру є створення міні-проектів (які об'єднуються в один загальний проект) – родинних свят звичаєвого характеру на основі давно забутих українських традицій.

Шляхом реалізації завдань даного центру було вирішено питання, пов'язані з вихованням дітей на звичаях та обрядах предків, «Берегиня» допомагає налагодити довірливі стосунки між учнями, батьками та вчителями, створює поле спільних інтересів, коли школа стає осередком розвитку громади, її серцем і розумом. В таких проектах міститься модель роботи, що спрямована на виховання учнів на основі традицій народної педагогіки, яка з давніх-давен спонукає нас цінити надбання славних предків, шанувати історію, бути людьми, милосердними, працьовитими людьми, гідними називатися українцями. У проектах подані напрямки діяльності, форми роботи сільської школи щодо забезпечення фізичного, інтелектуального, психологічного та соціального розвитку особистості школяра, спрямованих на формування загальнолюдських цінностей на основі збереження традицій рідного краю. Провідними ідеями даних проектів є ознайомлення учнів з багатством культурно-господарчої спадщини українського народу, формування в учнів національного характеру, прагнення до відродження національної культури. У матеріалах міні-проектів висвітлено реалізацію теорії гуманно-особистісної технології, в основу якої покладено формування гуманістично спрямованої особистості.

Цільова група даного загального проекту: класно – родинні колективи 1 – 9 класів.

Мета проекту:

- ✓ Підняти престиж національних обрядів та традицій у вихованні дітей на засадах народної педагогіки (обряд «Братчини» – все про мед).
- ✓ Формувати школу цінителів національних традицій (обряд «Сповідь діжі», «Свято Касяна»).
- ✓ Розробити систему народознавчих свят, які сприяють організації змістовного дозвілля молоді, повернення до витоків народної іграшки («Українська символіка – павучки», «Березовий сік – напій здоров'я»).
- ✓ Створити педагогічно доцільні умови для організації дозвілля та здобуття нових знань і вмінь їх застосовувати в повсякденному житті в стилі традицій та звичаїв правобережної України («Посвіт у повсякденному побутуванні українського народу»).

Методи та форми роботи: Свята духовності, Фестивалі українських традицій, Свята відродження обрядів українського народу, Виставки – презентації, Години спілкування, Випуск стіннівок, Ярмарки – реклами.

Тривалість проекту – один рік.

Ефективне інформування громадськості у рамках запронованого проекту - це забезпечення низки класно-родинних проектів по святкуванні певних народознавчих обрядів та дотримання традицій

Завдання:

1. Ознайомити учнів, батьків з національною культурою, віршами, піснями, рольовими іграми на основі забутих звичаїв та традицій.
2. Виховувати в учнів почуття гордості за свою батьківщину – Україну.
3. Продовжувати примножувати традиції свого народу.
4. Формувати в молоді риси громадянина Української держави, розвинену духовність, моральну, правову, трудову та екологічну культуру.

Ресурси: приміщення для проведення свят, ігрові матеріали, атрибути українських народних костюмів, обладнання для певних обрядів, комп'ютер, лави, столи, приміщення музейної кімнати «Українська світлиця».

Прогнозований результат:

- ✓ Створено центр відродження народознавчих традицій «Берегиня», який об'єднує учнів, батьків та громадськість села.
- ✓ Створено кімнату музейного типу «Українська світлиця».
- ✓ Налагоджено випуски газет для населення «Шкільні новини».
- ✓ Залучено до співпраці волонтерів із числа батьківського комітету школи та представників громади.

Наш навчальний заклад, впроваджуючи міні-проекти народознавчого характеру, взяв собі за мету стати школою цінителів національних традицій, проблемною темою якої є формування загальнолюдських цінностей особистості на основі вивчення і збереження історії і традицій рідного краю. Метою створення такої школи є необхідність створити педагогічно доцільні умови для самовдосконалення особистості на засадах народної педагогіки

Завдання школи поціновувачів національних традицій:

1. Розглянути народознавчі чинники джерел формування пізнавальних інтересів в умовах гуманізації навчально-виховного процесу.
2. Підвищити виховний потенціал навчання.
3. Спрямувати діяльність на формування національно свідомої особистості, яка володіє вміннями й навичками комунікативно.
4. Сформувати в молоді риси громадянина Української держави, розвинену духовність, моральну, правову, трудову та екологічну культуру.

Прогнозований результат: сформована особистість з розвиненим почуттям збереження народних цінностей.

Напрямки діяльності школи поціновувачів національних традицій:

1. Українознавство, що має такі шляхи впровадження як створення разом з батьками української світлиці – навчальної кімнати для учнів школи, створення кімнати історії села, проведення народознавчих свят та обрядів,

постійно діючі виставки малюнків «Наші обереги».

2. Державна та народна символіка, яка має такі форми роботи з учнями як агентство історичних досліджень, краєзнавча конференція, бліц-турніри, думки вголос, вернісажі, розмови з приводу, експрес – опитування, інтелектуальне казино.

3. Національні ремесла, що реалізуються через родинні свята, екскурсії на місцеві підприємства, пов'язані з виробництвом олії, борошна, круп.

Форми роботи, використані при цьому – погостини, розмова за круглим столом, мандрівки світлинами, школа народознавчих знань.

4. Безсмертний подвиг нашого народу, що має такі шляхи реалізації, як робота пошукового загону «Паростки», створення історичної кімнати «Ніщо не забуто, ніхто не забутий», дослідження історії виникнення пам'ятника Невідомому солдату, зустрічі з ветеранами війни і праці, екскурсії в музей воїнів-афганців, проведення міні-досліджень.

5. Місцями «Золотої підкови Черкащини», що має на меті відродити, зберегти і примножити історичну спадщину українського народу.

Виховувати школярів на здобутках національної слави, що здійснюється через такі форми роботи як вікторини ерудитів – краєзнавців, анкети – роздуми, краєзнавчі приймальні, вечори нерозгаданих таємниць.

Підбираючи такі форми роботи з учнями щодо виховання в учнів справжнього патріотизму, колектив нашої школи впевнений, що становим хребтом виховання патріотизму має бути виховання національно свідомого громадянина-патріота, гуманіста і демократа, адже виховання патріотизму підрастаючого покоління України залежить від натуралістичних, культурологічних та інших факторів. Їх об'єктивне врахування і використання у виховній діяльності у поєднанні зі свободою особистості, демократією, гуманізмом, відповідатимуть вимогам антропоцентризму, адже антропоцентричний підхід, визначаючи первинність прав та інтересів людини, передбачає одночасно їх узгодження з інтересами суспільства, бо ця модель визнає існуючу в світі різноманітність інтересів окремих людей і цілих народів. Адже зберегти і зміцнити нашу державу можуть громадяни, які люблять свою батьківщину, свій народ, готові жити в Україні, прагнуть розбудовувати її як суверенну, незалежну, правову, демократичну і соціальну, готові відстоювати незалежність Батьківщини та успішно самореалізовуватись. При цьому вони мають сформовану людську гідність, національну самосвідомість, гуманістичну мораль члена громадянського суспільства, культуру міжетнічних відносин, знають і вміють цивілізованим шляхом відстояти свої права і свободи, сприяючи громадянському миру і злагоді в суспільстві та дотримуючись законів. Тому на основі таких форм роботи з учнями, які запроваджені в нашій школі при допомозі батьків та учнів, можна виділити головні риси сучасного патріотичного виховання:

- у центрі виховання знаходиться людина як найвища цінність життя;
- процес виховання особистості здійснюється в контексті загальнолюдської культури;
- навчання стає засобом виховання;

- у вихованні гармонійно поєднуються інтереси особистості – вільний саморозвиток і збереження власної індивідуальності; суспільства – щоб саморозвиток особистості здійснювався на моральній основі, а виховання сприяло репродукції культурних, соціалізованих людей; держави – щоб усі діти стали національно свідомими громадянами-патріотами, здатними забезпечити країні гідне місце в цивілізованому світі;

- головна відмінність сьогоденного виховання від учорашнього – формування ціннісного ставлення, яке виступає альтернативою вчорашнім правилам поведінки з їх обов'язковим «правильно» і «мусиш».

Адже, як говорив видатний педагог В.О.Сухомлинський, кожен повинен відчувати себе сином Вітчизни, переживати особисте почуття гордості від того, що він спадкоємець її тисячолітньої слави й тисячолітніх духовних цінностей, творець її героїчного сьогодні.

Л.М.Подсвітова, заступник директора з виховної роботи Легедзинської ЗОШ І -ІІІ ступенів Тальнівської районної ради

ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНИНА-ПАТРІОТА У ЛЕГЕДЗИНСЬКІЙ ШКОЛІ

Для виховання громадянина-патріота у Легедзинській школі створена ціла система виховної роботи, яка охоплює і навчальну, і позаурочну діяльність педагогів, учнів, батьків.

Наша школа здійснює патріотичне виховання учнів цілеспрямовано, системно. Тому зміст шкільних предметів, позакласних заходів проіннятий українським національним духом. Патріотичні аспекти знаходять висвітлення на уроках загальноосвітніх предметів: української мови та літератури, історії і географії України, правознавства, світової літератури, музики, образотворчого мистецтва.

Біля нашого села ведуться розкопки одного з найбільших поселень-гігантів трипільської культури. Учні школи разом із вчителем історії (Сокальська О.М.) беруть активну участь у розкопках.

У селі створено музей трипільської культури, де можна ознайомитися з керамікою того часу, виглядом жител, інтер'єром.

У школі оформлено куточок «Історія трипілля»

Неподалік села проходив останній бій Окремої Коломийської погранзастави. Біля того місця, де проходив бій, відкрито пам'ятник воїнам - прикордонникам. Ми щорічно упорядковуємо територію біля пам'ятника та в День прикордонника вшановуємо пам'ять загиблих.

Старшокласники разом із вчителем географії (Сокальським А.І.) провели пошукову роботу та дослідили бойовий шлях Окремої коломийської погранзастави. Результатом їхньої роботи стало створення у школі стенду «Куточок слави Коломийської застави».

Учні школи не забувають про подвиг людей, які полягли у роки Великої Вітчизняної війни.

Упорядкування території біля пам'ятних місць - то наш святий обов'язок.

Разом з батьками ми віднайшли та впорядкували на сільському цвинтарі могили невідомих солдатів, які загинули захищаючи наше село.

Неможливо виховати в собі патріотизм без знання історії свого краю, з цією метою ми відвідали національний історико-культурний заповідник «Чигирин».

Подорожували по Шевченківських місцях.

Відвідали музей – садибу Героя Радянського Союзу К. М. Дерев'янка в с. Косенівка Уманського району.

У майбутньому ми хочемо дослідити історію Легедзинського повстання 1920 року, пам'ятник якому був відкритий у нашому селі у жовтні 2010 р та створити альбом про видатних людей нашого села.

Л.С.Рожко, керівник героїко-патріотичного центру «Пам'ять» Чигиринського НВК «ДНЗ – СЗОШ І-ІІІ ступенів №2» Чигиринської районної ради

ГЕРОЇКО-ПАТРІОТИЧНИЙ ЦЕНТР «ПАМ'ЯТЬ» – ЦЕНТР ВИХОВАННЯ ЗРОСТАЮЧОГО ПАТРІОТА УКРАЇНИ

Героїко-патріотичне виховання молоді – один з пріоритетних напрямків у вихованні громадянина України.

Героїко-патріотичне виховання в навчальному закладі носить системний характер. Даний напрямок чітко спланований. Всі класні колективи постійно працюють над колективними творчими справами пошукового характеру. Це такі, як „Моя сім'я в роки війни”, „Ордени і медалі моєї родини”, „Партизанський рух на Чигиринщині”, „Вчителі школи – учасники війни”, „Ветеран живе поруч”, „Листи з фронту”, „Історія однієї фотографії”, „Слідами історії” та ін.

Традиційно проходять акції „Збережемо пам'ять про подвиг”, „Салют, Перемого!”, в ході яких відбуваються уроки Мужності, діти знайомляться з історичними подіями Великої Вітчизняної війни, подорожують стежками рідного краю, вшановуючи земляків – учасників війни. Частими гостями в школі є ветерани війни; до молоді приходять на спілкування діти війни, солдатські вдови, вони згадують про жакливі дні війни, дають свідчення для книги „Запам'ятай нас такими”.

Школа тісно співпрацює з науковими співробітниками НІКЗ „Чигирин”. На виховних заходах науковці представляють виставки „Чигиринщина в роки війни”, „1000-літній дуб – свідок історії”, „Партизани Холодного Яру”, „Герої серед нас”, „Державні нагороди часів війни”, „Земляки – оstarбайтери”.

Учнівська молодь взяла участь у Всеукраїнській акції „Шляхами подвигу і слави”, присвяченій 65-й річниці Перемоги.

Пошукові загони готуються до учнівської конференції „Шляхами подвигу і слави Чигиринщини”.

У травні місяці будуть проходити загальношкільні акції „Гвардійська стрічка”, „Будинок ветерана”.

Героїко-патріотичний центр „Пам'ять” при Чигиринському навчально-виховному комплексі „Дошкільний навчальний заклад – спеціалізована школа І-ІІІ ступенів № 2” було відкрито 15 лютого 1999 року в честь 10-ї річниці виводу радянських військ з Афганістану. З того часу він став одним з опорних виховних центрів у школі та районі, а в 2006 році героїко-патріотичному центру „Пам'ять” Головним управлінням освіти і науки Черкаської облдержадміністрації було надано статус військово-історичного музею ім. І.П.Литвиненка, льотчика-штурмовика, уродженця с.Галаганівка Чигиринського району, який повторив подвиг М.Гастелло.

На базі музею працює рада музею, пошуковий загін, група екскурсіводів, агітбригада, історико-туристично-краєзнавчий гурток „Скіф”, волонтерський осередок, наукова рада.

У кімнаті музею розміщені такі експозиційні розділи та змінні виставки:

- „Як вічний біль, Афганістан”;
- „Він пройшов по тій війні”;
- „Слава древньої землі”;
- „Історія однієї фотографії”;
- „Славні сторінки хору ветеранів війни та праці”;
- „Хай в серці свічка пам'яті палає вічно”;
- „Вдовичанська та Будянська трагедії 1943 року”;
- „Не обміліє пам'яті ріка – в серцях нащадків буде жити”;
- „Ми пам'ятаємо Вас, колеги”.
- „Наші вчителі – учасники Великої Вітчизняної війни”;
- „Свідчать люди, свідчить історія”.

Вітрини музею наповнені чималою кількістю матеріалів, свідчень, досліджень, пошуків, спогадів учасників подій воєнної доби.

Рада музею тісно співпрацює з комітетом у справах молоді та спорту Чигиринської РДА, районним центром соціальних служб для дітей та молоді, районним та обласним товариствами Червоного Хреста, районною молодіжною організацією „Лідер”, Національним історико-культурним заповідником „Чигирин”, райвійськкоматом, районною та міською радами ветеранів війни та праці, організацією воїнів-афганців, хором ветеранів війни та праці при РБК, районним територіальним центром обслуговування пенсіонерів, бібліотеками міста та школи, районним Будинком культури, районною громадською організацією „Молодь у сучасному світі”, Будинком дитячої та юнацької творчості.

Частими гостями музею є ветерани Великої Вітчизняної війни міста та району, студентська молодь, жителі міста, вчителі шкіл району. Музей відвідали депутат Верховної Ради В.А.Тимошенко, депутат обласної ради, голова обласного Товариства Червоного Хреста Гретченко І.І., телестудія „Рось”, ветерани війни та праці міста Золотоноша, заступник голови Ради Всеукраїнського об’єднання громадських організацій учасників бойових дій полковник Гринчак В.І., полковник запасу, колишній співробітник Головного управління розвідки Міністерства оборони України, учасник бойових дій в республіках Афганістан та Ірак Кошкін М.І., генерал-майор, доктор політології, учасник афганських подій, голова УСВА Червонописький С.В. та інші.

До 65-річчя Великої Перемоги у Великій Вітчизняній війні брали участь в обласному етапі Всеукраїнської історико-краєзнавчої Акції „Шляхами подвигу і слави”. З метою увічнення бойових подвигів захисників Батьківщини, вивчення героїчних і трагічних подій Великої Вітчизняної та Другої світової війн, поглиблення знань учнів з історії рідного краю, підвищення ролі родинного виховання, молодіжна учнівська організація „Патріот” провела чимало краєзнавчих експедицій, екскурсій, туристських подорожей місцями бойових дій в роки Великої Вітчизняної війни.

Історико-туристично-краєзнавчий гурток „Скіф” (керівник гуртка вчитель історії Кравченко О.А.) склав карту-схему туристичного маршруту „Шляхами подвигу і слави Чигиринщини” та бере участь в Всеукраїнському конкурсі „Слідами історії”. Основною метою маршруту є вивчення трагедії хуторів Буда та Вдовичине Чигиринського району в 1943 році, а також дослідження долі населених пунктів Чигиринщини в окупаційний період 1941-1943 рр. Свідки Вдовичанської трагедії 1943 року Бондаренко Галина Федорівна, Безсінний Володимир Іванович, Безсінні Оксана Антонівна, Безсінні Христя Тихонівна, Безсінна Євдокія Тихонівна, Безсінна Катерина Тихонівна, Кубрак (Салько) Євдокія Олексіївна, Салько Михайло Максимович, Дяченко Ганна Яківна, Рясик Іван Кирилович з хвилюванням розповідали про ту жахливу трагедію 19 жовтня 1943 року, коли загинули сотні неповинних жителів хутора Вдовичине. Були встановлені реальні факти і уточнені цифри загиблих. Побували пошуківці і в с.Мельники, де зустрілися з рідними Чижа Олексія Порфиловича, єдиного свідка страшної будянської трагедії 1943 року. Багато цінного дав пошуковцям рукописний щоденник „Будянська трагедія 1943 року”, зібраний Мироненком Григорієм Арсентійовичем, учителем с.Мельники Чигиринського району, який передала в музей його дочка, вчителька Чигиринського НВК № 2 Мироненко Ольга Григорівна.

Досліджуючи зародження партизанського руху на Чигиринщині, члени загонів „Пошук” та „Скіф” побували в селах Мельники, Новоселиця, Чмирівка Чигиринського району, де зустрілися з учасниками та свідками тих подій, з рідними ветеранів, братом командира партизанського загону П.А.Дубового Григорієм Антоновичем Дубовим, які дали цінні свідчення про події, що відбувалися в період 1941-1943 рр. в Холодному Яру. Результатом цих досліджень, спогадів, свідчень було проведення конференції „Дзвони Пам’яті”, присвяченої тим трагічним подіям.

Пошуківці зустрілися з В.Г.Хоменком, жителем м.Чигирин, одним з організаторів Чигиринського підпілля в 1941 – 1943 рр. Його спогади, свідчення дали можливість написати на конкурс в МАН науково-дослідницьку роботу „Чигиринська підпільна

молодіжна організація та загін „Москва” зі спогадів Хоменка Володимира Григоровича” екскурсоводу музею, учениці 10-А класу Захарченко Яні.

При музеї діє волонтерський осередок, який координує проведення в школі благодійних акцій. Його члени тісно співпрацюють з районним територіальним центром обслуговування пенсіонерів та районним і обласним Товариством Червоного Хреста.

Волонтери взяли участь у III Всеукраїнському конкурсі благодійних проектів „Добро починається з тебе”, де отримали перемогу.

Вони зібрали матеріали про партизанку Галину Гненну, які надіслано на Всеукраїнський конкурс „У нас одне коріння” (номінація „До галереї видатних українців”), правнуком Галини Марківни, учнем 11-А класу Восвилом Олексієм.

При музеї діє агітбригада, яка вже декілька років займає призові місця на обласних конкурсах пошукових загонів „Збережемо пам’ять про подвиг” та „Пісні, опалені війною”. Члени агітбригади виступають перед жителями міста, в районному територіальному центрі обслуговування пенсіонерів, пропагують серед молоді традиції, звичаї, обряди українського народу, тісно співпрацюють з хором ветеранів війни та праці, з участю яких створюється пересувна виставка „Війна очима дітей війни” до 65-ї річниці Великої Перемоги.

При музеї успішно працює наукова рада, функцією та основними завданнями якої є систематизація та узагальнення попередньо зібраних пошуковцями матеріалів. Саме вона створює тематичні пересувні виставки, наповнює новими свідченнями Книгу Пам’яті, розробляє сценарії заходів, які проходять в музеї та школі. Наукова рада тісно співпрацює з випускниками школи, з органами місцевої влади, засобами масової інформації, освітніми вищими навчальними закладами області. При музеї щорічно відбувається захист учнівських наукових проектів. Зібрано матеріали-свідчення „Війна очима дітей війни”. А Тетяна Чабан, активістка музею, захистила науково-дослідницьку роботу „Доля дітей війни на Чигиринщині 1941-1945 рр.” та стала призером II етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт МАН.

При центрі "Пам’ять" діє фільмотека, яка нараховує більше 50 художніх та хронікально-документальних фільмів. На базі музею діти мають змогу переглянути фільми про війну, ознайомитися з історією написання пісень часів Великої Вітчизняної війни.

Готуючись до 65-ї річниці визволення України від німецько-фашистських загарбників, в мікрорайоні школи було проведено операції: „Він пройшов по тій війні”. „Ордени і медалі моєї родини”, „Збережемо пам’ять про подвиг”, зібрано фотографії, спогади про земляків-учасників Великої Вітчизняної війни, які розміщені в Книзі Пам’яті „Запам’ятайте нас такими”. На основі зібраних матеріалів проведено ряд заходів: „Два життя – два подвиги” (про життєві долі С.В.Червонописького та О.Мересьєва), конференції „У війни не жіноче обличчя” та „У житті є завжди місце для подвигу”, зустріч трьох поколінь „Для тих, кому не байдужа історія моєї України”, загальношкільне свято патріотичної пісні, виховний захід „Суд над фашизмом”, конкурси, фестивалі пісень часів Великої Вітчизняної війни, читання віршів на воєнну тематику. Традиційно, в день визволення міста Чигирини від фашистських загарбників проводяться уроки Мужності за участю ветеранів Великої Вітчизняної війни, а в день 65-ї річниці визволення України було проведено урок-реквієм „Ніхто не забутий, на попіл ніхто не згорів”.

22 вересня – День партизанської Слави. Кожного року в цей день пошуківці зустрічаються з колишніми партизанами – учасниками руху Опору в Холодному Яру. А в школі проводяться уроки Мужності, Хвилини Доблесті і Слави, зустрічі з ветеранами Великої Вітчизняної війни.

Збір матеріалів, їх систематизація дає можливість проведенню ряду заходів, які спрямовані на розвиток особистості, на формування національної свідомості і самосвідомості, на виховання у молоді патріотичних почуттів. Це такі як : мітинги Пам’яті, зустрічі з учасниками війни, місцевими поетами, виховні години „Знай наших” (про українців – визволителів країни), бесіди про долю жінки в роки війни, про внесок дітей у перемогу, бесіди за картинами, присвячених подіям війни, уроки Миру. До Дня захисника

Вітчизни традиційно проводяться змагання з кульової стрільби, конкурси „Нумо, хлопці !”, „Сильні, сміливі, спритні”, конкурс гри „Котигорошко”, зустріч з працівниками райвійськкомату, ветеранами Великої Вітчизняної війни , воїнами Збройних Сил України, акція „Милосердя”. Діти відвідують музей Б.Хмельницького, слухають повідомлення про козаків – визволителів рідної землі.

Рада музею сприяє вивченню історії Великої Вітчизняної війни методом проведення екскурсійних поїздок. Так, молодь побувала в столиці держави – Києві, де вони відвідали меморіальний комплекс Великої Вітчизняної війни , м.Полтаву, м.Черкаси, побували в краєзнавчих музеях, зокрема, залах Пам’яті, в м.Переяслав-Хмельницькому відвідали діораму „Битва за Дніпро”, в м.Корсунь-Шевченківському відвідали музей Корсунь-Шевченківської битви. Слід відзначити, що в цей музей діти їздили разом з членами районної ради ветеранів війни. До 65-річчя Корсунь-Шевченківської битви юнаки були учасниками міської конференції, яка відбулася спільно з ветеранами Великої Вітчизняної війни.

В День виведення радянських військ з Афганістану в школі традиційно проводиться акція "Як вічний біль, Афганістан", в ході якої вихованці зустрічаються з воїнами-афганцями, їх родинами. На території закладу відкрито пам’ятний знак землякам, які не повернулися з афганської війни.

При центрі "Пам'ять" діє волонтерський осередок, який координує волонтерський рух навчального закладу. Основні види діяльності волонтерських загонів:

- участь у Всеукраїнському проєкті "Добро починається з тебе" в рамках фонду "Україна 3000";
- участь в обласному благодійному проєкті "Хай проростають паростки добра";
- координація роботи волонтерських загонів по класах;
- проведення щомісячних благодійних заходів для територіального центру;
 - збір свідчень ветеранів Великої Вітчизняної війни;
 - продовження роботи над поповненням фондів військово-історичного музею імені І.П.Литвиненка в школі;
- проведення зустрічей з учасниками бойових дій;
- організація заходу «Зустріч трьох поколінь»;
- впорядкування братської могили;
- видання книги спогадів ветеранів Великої Вітчизняної війни;
- участь у благодійних акціях « Відкрийте серце на добрі помисли і дії», «Від серця до серця», «Милосердя»;
- робота в мікрорайоні школи по наданню допомоги ветеранам війни, праці, вдовам ветеранів;
- боротьба за здоровий спосіб життя, участь в акції «SOS. Врятуй Україну від СНІДу», співпраця з Товариством Червоного Хреста;
- вітання ветеранів мікрорайону зі святами та знаменними датами;
- на День Святого Миколая збір подарунків для дитячого садка та для дітей школи-інтернату;
- співпраця волонтерів з ветеранами війни міста та району;
- співпраця з Чигиринським лісництвом, висадка дерев;
- догляд за пам’ятним знаком воїнам-афганцям на території школи;
- прибирання парку ім. Литвиненка;

Патріотичне виховання – процес безперервний. Нагромадження нових знань, зміна і зміцнення поглядів, переконань вихованців педагогічним колективом відбувається постійно. Педагоги формують і розвивають особистісні риси громадянина України і виховують патріотів держави.

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ. ДОСВІД УЧАСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ У ПАТРІОТИЧНО СПРЯМОВАНИХ ІНТЕРНЕТ-ПРОЕКТАХ

*Ми прагнули, щоб у кожного підлітка поступово
формувалося особисте ставлення до Батьківщини:
бажання, духовний порив утвердити її гідність,
велич, честь, славу, могутність.*

В.О.Сухомлинський

У програмі патріотичного виховання дітей та школярів (автори І.Д. Бех, К.І. Чорна), концепції національно-патріотичного виховання молоді, затвердженої спільним наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства освіти і науки України, Міністерства оборони України, Міністерства культури і туризму України, на нових засадах визначається стратегія цілеспрямованого й ефективного процесу розвитку учня як суб'єкта громадянського суспільства, громадянина-патріота своєї держави, висвітлюються сучасні теоретичні засади патріотичного виховання [2].

Розглядаючи механізми реалізації виховного ідеалу, «треба так перебудувати навчально-виховний процес, щоб учні не були пасивним об'єктом, щоб вони брали активну участь у ньому під керівництвом педагогів. Школа мусить стати для них маленькою Батьківщиною, яку вони люблять і честю якої вони дорожать, яку вони разом з педагогами розбудовують» [3].

У своїй виховній роботі я переконалась, що сьогодні дуже важливо вдаватися до методів і засобів, які мають найбільший вплив на підростаюче покоління, які ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії, спрямовані на самостійний пошук істини і сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості. Тому у школі ми постійно ведемо пошук методичних прийомів і форм, новітніх підходів до виховної роботи для прилучення підлітків до норм і правил суспільної життя. До таких методів належать: проектна діяльність, метод відкритої трибуни, створення проблемних ситуацій, методики колективних творчих справ, традицій, засобів народної педагогіки.

До своєї експериментальної роботи ми залуцаємо і новітні технології, використовуючи як допоміжні засоби Інтернет, комп'ютери для реалізації шкільної проектної діяльності, яка включала в себе збір та аналіз історичних матеріалів, роботу з домашніми архівами, а також для підготовки тематичних уроків, шкільних і позашкільних заходів.

Особливо цікавою формою виховної роботи для учнівської молоді є проектна діяльність. Кожен з патріотично спрямованих проектів, над якими працюють учні, має практичну спрямованість. Працюючи над ними, учні досліджують і збирають матеріали про історичне минуле села, своїх односельців, звертають увагу на красу рідного краю...

Старшокласники, проводячи велику дослідницьку роботу, залуцаючи багато матеріалів, з великим інтересом ставляться до оформлення своїх творчих проектів. Крім того, завдяки використанню нових технологій, в т.ч. Інтернету, сімейні фотографії та документи військових років отримують друге життя на електронних носіях і зберігаються в сімейних архівах для майбутніх поколінь. Такі роботи подаються не тільки на рівні шкіл, але і на рівні району, області та Інтернет-проектів.

Орган учнівського самоврядування Степанівської ЗОШ I-II ст. взяв участь у підпроекті «Пишаюся тобою, рідний краю» Інтернет-проекту «Ми – патріоти Черкащини», за що був нагороджений Грамотою.

Актуальність проекту.

Нехтування традиціями свого народу, незнання історії рідного краю призвело до втрати молодим поколінням національної свідомості, патріотизму. Без знання традицій, звичаїв, історії рідного краю неможливо виховати справжнього громадянина суверенної держави.

Мета і завдання проекту.

- Виховання громадянина, патріота, гуманіста.
- Вироблення навичок активності та соціальної відповідальності учнів шляхом їхньої активної участі у практичній громадській діяльності в шкільному та позашкільному просторі.
- Сприяння становленню активної позиції учня в реалізації ідеалів і цінностей демократії в Україні.
- Сприяння активізації пошуково-краєзнавчої роботи.
- Вивчення творчості письменників рідного краю.
- Вдосконалення учнями навичок проектної роботи.
- Розвиток пізнавальних інтересів, творчих здібностей учасників проекту.
- Розвиток життєвих компетенцій.

Література

1. Проектна діяльність у школі /Упоряд. М. Голубенко. – К. : Шк. світ, 2007 – 128С. – (Б-ка «Шк. світу»).
2. Концепція національно-патріотичного виховання молоді, затверджена спільним наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства освіти і науки України, Міністерства оборони України, Міністерства культури і туризму України від 27.10.2009 № 3754/981/538/49.
3. Кремень В. Веління часу: плекати національну гордість у молоді //Педагогічна газета. – 1998. – № 7.
4. Рудик М. Подих вічності. Літературно-художнє видання. - 1997.-98 с.

Л.О.Сердюк педагог-організатор Смілянської ЗОШ
I-III ступенів № 16 Смілянської міської ради

РОЛЬ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

На сучасному етапі національно-духовного відродження України все більше гостроти набуває проблема формування у школярів патріотизму, національної свідомості. Причиною багатьох кризових явищ, притаманних українському соціуму, є криза патріотичної свідомості молоді, яка потребує нагального вирішення.

Успішне виховання патріотичних якостей у молодого покоління не можливе без участі самих дітей, тому в школі й створена мікромодель майбутнього суспільства – молодіжна організація «Нова генерація лідерів». Основи громадянського становлення та демократії закладаються з дитячих років, самоврядування допомагає учням формувати особистість патріота України, який усвідомлює свою належність до сучасної європейської цивілізації, підготовлений до життя і чітко орієнтується в сучасних реаліях, формувати в учнів національну свідомість, людську гідність, виховувати особистість демократичного світогляду й культури, яка не порушує прав і свобод людини, з повагою ставиться до традицій, культури народів світу.

Учнівське самоврядування є універсальною формою активності учнів, яку можна з однаковим успіхом вважати як засобом життя учнівського колективу, так і прикладом творчої самореалізації особистості. Самоврядування забезпечує участь учнів у різноплановій, різноманітній і глибоко змістовній роботі навчального закладу, залучає їх до управління справами колективу, допомагає їм зрозуміти свої права та обов'язки, формує у них почуття патріотизму, громадянської свідомості.[3]

Одним із провідних напрямків роботи учнівського самоврядування школи є робота центру патріотичного виховання «Пам'ять», який співпрацює з ветеранськими організаціями міста, сприяє підвищенню інтересу учнів до історії рідного краю, розвитку свідомого відношення до минулого своєї Батьківщини, культури та традицій рідного краю. Члени

центру організовують зустрічі з учасниками Великої Вітчизняної війни, учасниками бойових дій в Афганістані з військовослужбовцями діючих Збройних Сил України. Учні школи взяли шефство та надають посильну допомогу ветеранам Великої Вітчизняної війни. Щомісячно проводяться для ветеранів літературно-музичні композиції, тематичні виставки, організовуються поздоровлення до свят.

З метою виховання в дітей поваги до історії рідного краю, ветеранів, учасників Великої Вітчизняної війни, члени учнівського самоврядування організували для учнів 2-5 класів екскурсії до краєзнавчого музею міста та музею Великої Вітчизняної війни міста Корсунь-Шевченківський, де учні ознайомилися з експозиціями «Визволення рідного краю від німецько-фашистських загарбників», «Вічна слава героям», «Герої Смілянщини».

Співпрацюючи з активом шкільної бібліотеки члени центру патріотичного виховання організовують та проводять тематичні виставки художньої та документальної літератури: «Безсмертна пам'ять», «Війна, яку ніколи не забути», читальні конференції з представниками підпільного та партизанського руху Смілянщини, загальношкільні тематичні лінійки: «День партизанської слави», «З попелу забуття», «Війна, яку ніколи не забути», «Дорогами війни», «Волі народної дзвін», усні журнали: «Світло безсмертного подвигу: визволення Смілянщини», конкурси малюнків і літературних творів, оповідань, віршів: «Що я знаю про Велику Вітчизняну війну», «Славна Перемога», «Я малюю мир», «Нам не потрібна війна», «Моя Україна», «Бережімо мир» та інші. Конкурс малюнків на асфальті «Земле, Перемогу не забудь!», «Герої в моїй сім'ї»;

З метою дослідницько-пошукової роботи з увічнення бойових подвигів захисників Батьківщини, формування у підростаючого покоління патріотичної свідомості, виховання поваги до історичного минулого, члени центру «Пам'ять» та члени шкільного пошукового загону «Пошук» провели конкурс з військово-патріотичного виховання, присвячені 66-й річниці Перемоги: «Безсмертний подвиг українського народу». Головним завданням конкурсів була активізація роботи учнів щодо вивчення історичного минулого краю, пов'язаного з подіями Великої Вітчизняної війни, зокрема, спогадами ветеранів, що увічнюють їх бойові подвиги.

Проведені акції «Історія міст і сіл», «Моя Батьківщина-Україна», «Шляхами слави і безсмертя», «Шляхами подвигу і слави», «Безсмертний подвиг українського народу», «Золота підкова Черкащини», «Заради життя на землі...».

Ведеться шефство над братськими могилами, самотніми похованнями воїнів, що загинули у роки Великої Вітчизняної війни на території мікрорайону школи.

Ще одним з напрямків роботи центру патріотичного виховання «Пам'ять» є підвищення інтересу учнів до історії рідної школи, розвиток свідомого та поважного відношення до минулого навчального закладу. За ініціативою членів учнівського самоврядування в школі створена музейна кімната історії школи. Робота збирання та упорядкування експонатів і матеріалів для музейної кімнати ведеться усіма учнями навчального закладу.

Підсумовуючи сказане, зазначу, що правильно організоване за змістом і формою учнівське самоврядування містить потужний виховний потенціал, розвиває лідерські якості, виховує активних громадян, відіграє значну роль в організації патріотичного виховання, яке спрямоване на формування у дітей любові до Батьківщини, прагнення її розбудувати, формувати імідж України, як європейської держави, дбайливо ставитись до рідної землі, оточуючих людей, мови, традицій, культури; нести відповідальність за долю України.

Література

1. Гавлітіна Т.М. Національно-патріотичне виховання підлітків в умовах позашкільного навчального закладу. Навчально-методичний посібник- Рівне: 2007.-252с.
2. Самоврядування: учнівське, вчительське, батьківське // Директор школи № 39, жовтень 2005.

М.М.Січовий, учитель-пенсіонер, керівник екологічного центру на громадських засадах Чигиринського НВК «ДНЗ – СЗОШ I-III ступенів №2» Чигиринської районної ради

ЕКОЛОГІЧНИЙ ЦЕНТР ШКОЛИ – ЦЕНТР ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ СВІДОМОСТІ ШКОЛЯРА

Людина, як предмет філософських знань, розглядається як особистість в усіх її зв'язках і відносинах як з суспільством, так і з природою. Збагнути свою філософську суть не під силу не лише дітям, а й дорослим. Чекати, доки молодь сама оволодіє цими знаннями – велика педагогічна помилка.

Творчий інноваційний характер організації роботи з екологічного виховання є характерною особливістю діяльності школи. Педагогічний колектив намагається сформулювати людину з активною життєвою позицією в усіх сферах людського життя.

Планування роботи всіма структурними підрозділами проводиться за єдиними вимогами, що дозволяє забезпечити комплексний підхід всього виховного процесу.

Велику роль в екологічному вихованні молоді відіграє екологічний центр школи. При ньому діє рада, яка разом з радою школи, педагогічним колективом координують природоохоронну роботу, є група екскурсіводів, екологічний патруль, гуртки: “По сторінках Червоної книги”, “Зелений світ”, об'єднання акваріумістів, екологічний театр, редколегія “Екологічний вісник”.

Центр спрямовує та координує екологічне виховання. Тут проводяться екологічні екскурсії для молодших школярів та учнів інших шкіл – “Природоохоронний фонд України”, “Природоохоронні об'єкти Чигиринщини”, “Пам'ятки природи рідного краю”. Здійснюються відкриті засідання гуртків та клубів любителів кімнатних тварин, рослин.

Екологічний центр тісно співпрацює з літературним гуртком, який очолює вчитель

Бершацька Ю.М. Неодноразово проводились об'єднані засідання з питань “Природа, тварини, рослини в літературі”, проводяться конкурси на кращий вірш про природу.

Тісна співпраця здійснюється з гуртком “Сто чудес України”, де в доступній формі учитель Мироненко О.Г. спільно з гуртківцями розповідають про рослини та тварини нашої місцевості (“Свою печаль по ковилу розвію”, “Лебеді нашого дитинства”, “Рости, рости, тополько”, “Мамина вишня”, “Мальви цвітуть край вікна”, “Сосни до неба”, “Збережи первоцвіт”).

В нашому екологічному центрі є живий куточок, який налічує чотири акваріуми, де проживає сім видів акваріумних риб та срібний карась – житель наших ставків. В тераріумі живуть озерні жаби, вирощені гуртківцями. Клас птахів представляють дві пари хвилястих папуг, які щороку приносять потомство. Серед ссавців мешканців живого куточка є дві пари хом'яків та пара пацюків, які є улюбленими об'єктами для спостереження.

Юні квітникарі вирощують та збирають колекцію кімнатних рослин (нині їх налічується 33 види).

На базі центру проходять наукові конференції, зустрічі, години спілкування, “круглі столи”, поетичні конкурси, випускаються плакати на природоохоронну тематику. Учні мають змогу познайомитись з біологічною літературою.

Юні екологи зібрали матеріал і описали історію Чигиринського лісництва, річок рідного краю, а результати роботи нанесли на карту району. Школярі дослідили природу урочища Гуцівка та склали її літопис, описали дерев'яні рослини та хребетні тварини Чигирини.

Практикуються велосипедні маршрути любителів природи по екологічних стежках малої батьківщини. Прокладені та описані екологічні стежки “Лебединна” та на хутір Вдовичин. Разом з описом природи цих територій району діти пройшли шляхами партизанської слави.

Колектив школи тісно співпрацює з управлінням меліорації “Тясминське”. Учні висаджують деревця вздовж річки Тясмин та притоків, встановлюють інформаційні знаки, виготовлені власноручно.

Діти часто зустрічаються з науковими працівниками національного історико-культурного заповідника “Чигирин”, що розширює знання молоді про заповідні місця Чигиринщини. Спільно здійснено поїздки до Суботова, де відвідано Іллінську церкву, розкопки, млин-вітряк, а також вивчили природу навколо гідрологічної пам’ятки району “Три криниці”.

Рада екологічного центру проводить інформаційні виступи в класах, на лінійках із сповіщенням про новини екології, проведення шкільних природоохоронних заходів, звітує про проведenu роботу, організовує виготовлення годівниць, шпаківень.

У день Чорнобильської трагедії в школі проводяться уроки “Чорне крило Чорнобиля”, виховні години “Дзвони Чорнобиля”, які координуються вчителем біології Гончаренко Л.І. Діти знайомляться з книгою пам’яті чорнобильської трагедії.

Школа співпрацює з районною екологічною інспекцією. Проводяться спільні виховні заходи. Діти брали участь в усіх районних екологічних акціях, де займали призові місця.

При центрі діє екологічний театр. Учні – театralи виступають перед молодшими школярами, закликаючи їх до захисту природи, до збереження довкілля.

Члени екологічного патруля розробляють і розносять листівки в мікрорайоні школи, привертаючи увагу жителів міста до благоустрою вулиць та парку ім.Литвиненка. Під час проведення акції “До чистих джерел” учні закликали жителів мікрорайону не влаштовувати сміттєзвалища вздовж берегів р.Тясмин та р.Бабицьки.

Екологічному вихованню учнів сприяють проведення традиційних щорічних тижнів екології та природоохоронних акцій: “Нам руки дані, щоб Землю обійняти і серцем обігріти”, присвячені Дню довкілля, “До чистих джерел”, “Парки тисячоліття”, “Нехай твоя ялинка залишиться в лісі”, “Посади своє дерево”, “Подих Землі”, “Ріки дитинства”, “Збережи первоцвіт” та інші.

В школі діє система екологічної роботи в молодших класах під керівництвом учителя Саєнко Л.І.. Вчителька проводить цикл виховних заходів “Знай, люби, бережи”.

У молодшому шкільному віці властиве непрагматичне ставлення, що ґрунтується на суб’єктизації, коли природні об’єкти стають «значущими іншими», посилюються мотиви спілкування з природою. Усвідомлюючи це, вчителі початкових класів вміло поєднують навчання та виховання школярів, пробуджуючи в них почуття доброзичливого ставлення до довкілля.

Розвиваючи пізнавальні інтереси до природи, педагоги проводять виховні заходи такі як: «Екологічна стежка рідного краю», «Збережемо красу природи», «Зелені друзі мого краю», «Рослини моєї вулиці», «Себе я бачу в дзеркалі природи».

Діти знайомляться з пам’ятками природи: 1000-літнім дубом Залізняка, Трьома криницями, джерелами "Живун" та "Дзюркало".

Подорожуючи в ліс, поле практикуємо спостереження за первоцвітами, змінами в природі, птахами місцевості, живою і неживою природою

Педагоги вчать дітей співіснуванню людини та природи, відповідального ставлення до неї під час бесід: «Тварини не іграшки», «Якби тварини вміли говорити», «Ми у відповіді за тих, кого ми приручили».

Традиційно проводяться акції:

- 1.«Наш квітник найкращий»
- 2.«Нехай твоя ялинка залишиться у лісі», «Віч-на-віч з природою», «Чистий клас», «Подарунки осені».

На базі екологічного центру традиційно проводяться такі свята: «Казково овочево-фруктовий бал», «Бал квітів», «Різдво в гості прийшло».

Проводяться такі відкриті виховні заходи: «Тварини взимку потребують твоєї допомоги», «Подих Землі», «День Сонця».

Учні постійно беруть участь в екологічній декаді «Нам руки дані, щоб Землю обійняти і серцем обігріти», присвяченій Дню Землі.

В День довкілля вихованці проводять екологічні акції, садять деревця, беруть участь в конкурсах малюнків «Я не ображу рідної Землі», організовують виставки виробів з солоного тіста, ознайомлюються з дивовижними картинами Марії Приймаченко, читають улюблені вірші про природу та складають свої поетичні рядочки.

Г.Л.Скрипник, заступник директора з виховної роботи Шевченківської СЗОШ-інтернату з поглибленим вивченням предметів гуманітарно-естетичного профілю Черкаської обласної ради

ПАТРІОТИЧНО СПРЯМОВАНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ НА БАТЬКІВЩИНІ КОБЗАРЯ

Формування національної свідомості та патріотичних почуттів учнів засобами виховної діяльності сприяє вихованню громадянина України, патріота рідної держави, прищеплює любов до української мови і культури, повагу до народних традицій, забезпечує оволодіння учнями багатством світової культури, формує толерантне ставлення до народів світу та етнічних меншин, що населяють Україну.

В самому центрі України, на святій землі Великого Кобзаря сільська школа зібрала здібних дітей Черкащини і втілює в життя заповіді геніального земляка, намагається сформувати високодуховну, цілеспрямовану, інтелектуально розвинену, комунікативну особистість, яка буде усвідомлювати себе носієм національної свідомості і самосвідомості, буде щирим патріотом України, матиме бажання працювати задля розквіту держави, буде готова захищати рідну землю, з великою пошаною та повагою ставитиметься до своїх рідних та всіх оточуючих.

Школа на землі Великого Кобзаря кидає виклик часові, вона живе багатограним духовним життям, в якому педагоги, учні та їх батьки об'єднані багатьма інтересами і захопленнями. Головне гасло школи – це «від творчого вчителя – до творчого учня». Завдання педагогічного колективу – розвиток обдарувань, здібностей, інтересів, нахилів кожного учня, піднесення на високу сходинку справжньої людської культури, підготовка до багатогранного життя в суспільстві.

Наша школа ґрунтовно вивчає неоціненну педагогічну спадщину В.О. Сухомлинського. Саме його відомі слова лежать в основі системи виховної роботи школи: «Школа стає справжнім осередком культури за умови, що в ній панують 4 культи: культ Батьківщини, культ людини, культ книги, культ рідного слова». Одним з пріоритетних завдань, що стоять сьогодні перед педагогічним колективом, є виховання в дітей справжніх патріотичних почуттів, вироблення та зміцнення потреби служіння своєму народові, адже вірність Батьківщині є ознакою національно-свідомого українця.

Педагоги школи розвивають в учнів почуття патріотизму на основі творчої праці, любові відданості рідній землі. Випускники школи стають свідомими того, що бути патріотом означає – духовно піднятися, усвідомити безумовну цінність, відкрити в самому собі беззавітну відданість Батьківщині, спроможність безкорисно радіти її успіхам, вдосконалювати її, служити їй, поєднувати свою долю з її долею. Критеріями патріотизму є любов, вірність і служіння Батьківщині, турбота про забезпечення цілісності і суверенітету України, піклування про її постійний розвиток на шляху демократичного національного відродження, сприяння гармонізації державних, суспільних та особистісних інтересів у повсякденному житті. У випадку загрози національній безпеці патріотизм проявляється у готовності служити Україні, встати на її захист, визнанні пріоритету суспільних і державних інтересів над особистими.

Педагоги школи працюють над тим щоб в свідомості учнів сформувались поняття про те, що патріотизм - це суттєва частина суспільної свідомості, яка проявляється в колективних

настроях, почуттях, ціннісному ставленні до свого народу, його способу життя, національних здобутків і достоїнств, культури, традицій, героїчного історичного минулого і сьогоденної розбудови держави як єдиної нації. Патріотизм передбачає знання особливостей своєї "малої Батьківщини", любов до неї.

Ми прагнемо щоб випускники нашої школи усвідомили те, що визначальною рисою українського патріотизму має бути його дієвість. Саме вона спроможна перетворювати почуття у конкретні справи і вчинки на користь Батьківщини і держави. Адже патріот - це не той, хто говорить красиві слова про Україну, прикрашає дійсність, а той, хто бачить труднощі, помилки, невирішені проблеми, розуміє соціально-політичну ситуацію в країні і світі, проте не панікує, не носиться зі своїми егоїстичними претензіями, не збирається тікати туди, де краще, а готовий долати перешкоди, зв'язати свою долю з долею Вітчизни. Любов до Батьківщини в українського патріота поєднується з вірою в неї, в її покликання, прекрасне майбутнє, що обов'язково відбудеться. Справжній патріот, керуючись живим досвідом і героїчним минулим народу, вірить, що він справиться з усіма історичними випробовуваннями і вийде з них міцнішим і духовнішим. Надзвичайно важливо, щоб школярі усвідомили, що патріотизм нерозривний із відповідальністю. Процес національного відродження України потребує від підростаючого покоління бути готовим до праці на користь народу, вміння осмислювати культурні цінності, історію, звичаї, обряди, символіку, а також вміння діяти, відчуваючи свою відповідальність перед народом.

Дослідно-експериментальна робота з формування національної свідомості та самосвідомості учнів стала базовою діяльністю у процесі виховної роботи в школі. Кожна виховна група, починаючи з першого класу до випускного, враховуючи вікові особливості учнів, принципи доступності, доцільності та послідовності у реалізації поставлених завдань, виконували програмові положення по експерименту. В результаті чого досягнуто утвердження у свідомості учнів почуття любові до рідної землі, свого народу, готовності до праці в ім'я України, забезпечено усвідомлення молоддю своєї етнічної спільності, розвинено розуміння значення рідної мови, історії та культури рідного народу, прищеплено шанобливе ставлення до культури, звичаїв, традицій усіх народів, що населяють Україну. Учні старших класів, в результаті проведеної змістовної виховної діяльності, відчули свою причетність до розбудови національної державності, свою приналежність до входження України в Європейський простір. Цьогорічні випускники школи – це цілеспрямовані молоді люди, з власною національною гідністю, внутрішньою свободою, почуттям гордості за свою землю, за свій народ.

Відповідно до вікових особливостей учнів, враховуючи їх психологічно-особистісні риси, умови сімейного виховання, вихователі школи з метою виконання поставлених завдань, дотримуючись наступності у формуванні національної свідомості та самосвідомості, патріотичних почуттів працювали відповідно до вироблених рекомендацій і провели велику кількість заходів. Вихователь 1-ого класу Лисак В.І. познайомила учнів з державними символами України, розпочала ознайомлення з народними символами, вчила першокласників жити в мирі та злагоді, формувала почуття національної єдності під час проведення заходів по темі: «Ми всі українці – єдина сім'я». Маленькі школярі уявно подорожували по місцях, де вони народилися і звідки приїхали на навчання: «Там земля мила, де мати народила». Учні вчили напам'ять вірші Дмитра Павличка, Наталі Забіли, Анатолія Костецького.

За практичною участю психолога школи в цьому класі проводились тренінгові заняття по темі: «В колысці рідного краю». Учні першого класу взяли участь в загальношкільному конкурсі віршів до 197-річниці з дня народження Т.Г. Шевченка.

У другому класі виховна робота по формуванню національної свідомості та патріотичних почуттів учнів проводилась цілеспрямовано, системно. Було розширено уявлення учнів про державні символи України, формувались патріотичні почуття під час годин спілкування: «Україна – ненька рідна», «Я – громадянин України», учні познайомились із видатними українцями під час проведення заходів: «Леся Українка –

славетна дочка України», «Наш Кобзар – Тарас Григорович Шевченко». На занятті з елементами тренінгу «Я маленький українець» вихователь спільно з психологом школи формували горді почуття приналежності до української нації. Другокласники брали участь в конкурсах малюнків до Міжнародного дня миру, до Всесвітнього дня дитини.

Третьюокласники під керівництвом вихователя Шолох Т.М. зміцнювали почуття своєї приналежності до України під час проведення годин спілкування: «Всім серцем любить Україну свою», «Моя Україна», «Шевченкове слово». Вихователь прищеплювала учням національно-патріотичні почуття на заходах: «Лелека – символ українського народу», «Про майбутнє дбай та минуле пам'ятай». Учні 3-ого класу - активні читачі шкільної бібліотеки, вони взяли участь в проведенні бібліотечного уроку: «Маленьким про Великого Тараса», у відзначенні в школі Дня Соборності України, Дня партизанської Слави. Клас розпочав ознайомлення з традиціями, звичаями народу, відбулися екскурсійні поїздки по шевченківських місцях. В роботі по формуванню національної свідомості та патріотичних почуттів учнів 3-ого класу взяли участь батьки, які сприяли школі в тому, щоб кожен учень класу мав національне вбрання, відчував свою повну спорідненість з українською нацією. Третьюокласники були активними учасниками тижня культури та мистецтва Ізраїлю, де вони вчилися поважати людей, які належать до інших національностей, що проживають на території нашої держави.

Відповідна робота проведена у 4-ому класі. Учні добре володіють знаннями про історію виникнення державних символів України, розповідають легенди, перекази про звичаї, обряди українського народу, співають колискові, народні пісні, вміло виконують ролі в інсценізаціях казок, творів для дітей українських письменників. Вихователь Гнатенко Л.П. знайомить учнів з життям держави на інформаційних годинах: «Моя Україна – вільна держава», «Конституція України – основний закон держави». Цікаві, змістовні години спілкування: «Я – громадянин України і пишаюся цим», «Батьківщина – рідний край» утверджують в свідомості дітей приналежність до великого українського народу, формують патріотичні почуття, забезпечують розуміння важливості єднання всіх народів, що населяють Україну.

Учні взяли участь в конкурсах малюнків на асфальті «Щастя і мир на планеті потрібні всім», в інтелектуальному брей-рингу: «І багата, і чудова моя рідна українська мова», в творчому конкурсі «Маловідомі сторінки історії Шевченкового краю». За участю батьків пройшли свята: «Пісня та народні музичні інструменти в житті українського народу», «Безсмертна Леся Українка була і є повік жива». Вихователь формує світогляд учнів під час проведення виховних заходів: «Перший космонавт України – Леонід Каденюк», «Митці України – Т.Г. Шевченку», «Є куточок землі – України всієї окраса». Учні побували на екскурсіях в краєзнавчих музеях району, області, відвідали Корсунь-Шевченківський музей Великої Вітчизняної війни, не забувають в дні святкування Великої Перемоги відвідати ветеранів війни, запросити гостей на урок пам'яті: «Перемоги день ясний». Діагностування, яке було проведено в класі, показало, що цілеспрямована виховна робота по формуванню національної свідомості та патріотичних почуттів в учнів початкових класів дала добрі показники. Відповіді дітей на запитання анкет переважно достатнього та високого рівня.

Змістовна робота проведена вихователем Олійник І.В. в 5-ому класі. Вихователь зуміла об'єднати для спільної роботи учнів, їх батьків, громадськість. Проведені години спілкування: «В дитинстві відкриваєш материк, котрий називається потім – Батьківщина», «В мого роду – сто доріг, сто століть у мого народу», «Маленька людина та великий світ» допомогли учням зрозуміти значимість рідної держави, рідної мови в житті кожної людини, яка проживає на українській землі. Клас працював по формуванню національної свідомості та патріотичних почуттів із використанням нетрадиційних, сучасних форм виховної роботи, це пізнавальні усні журнали, брей-ринги, розвиваючі ігри, ігрові програми, тренінги. Тематика таких заходів говорить сама за себе: «Скриня народної мудрості», «На чому грали наші предки», «В океані рідного народу відкривай духовні острови», «Веселий ярмарок звичаїв українського народу...», цікавий за змістом, яскравий за формою проведення виховний захід «Родинні ремесла», на якому сімейні традиції, що передаються з роду в рід,

розкрили перед дітьми їхні рідні. Учні подорожували історичними місцями Шевченкового краю, вивчали в походах по рідних місцях минуле, вчилися жити один з одним в єдності, взаєморозумінні та повазі. Вихователь націлював учнів на толерантне, терпляче ставлення у взаєминах між собою та у спілкуванні з іншими людьми. Цікаві інформаційні години: «Від громадянина України – до громадянина Землі», «Сторінками історії землі української» сприяли ідентифікації учнів зі своєю нацією, вихованню поваги до всіх національностей, що населяють Україну.

Вихователь 6-ого класу Слюсар Н.І., працюючи над питанням формування національної свідомості та самосвідомості учнів, в основу системи роботи по цьому напрямку ставила завдання залучення школярів до вивчення рідної мови, прищеплення любові до неї. Вихователь у практичній діяльності опирався на те, що мова – випробуваний та надійний засіб виховання національної свідомості та патріотичних почуттів, глибокої поваги до громадян інших національностей. В співдружності з вчителем української мови та літератури були проведені заходи: «Ти наше диво калинове, прекрасна українська мово...», «Про державну мову України», конкурс юних мовознайок: «Най, найрозумніший». Заходи сприяли формуванню бережного ставлення до мови, розуміння її значимості в розбудові України, її прагнення стати повноцінною європейською державою. Вихователь ставила за мету вчити учнів думати рідною мовою, збагачувати свій словниковий запас, не забруднювати мову русизмами, сленгом. Поряд з цим напрямком роботи по формуванню національної свідомості та самосвідомості учнів вихователь, враховуючи свій фах географа, проводила змістовну роботу по організації туристично-краєзнавчої роботи з учнями. Учні побували на екскурсіях в Черкасах, Києві, Умані, провели заочні подорожі: «Мандрівка до Лесиноного краю – моє миле Полісся», «Сім чудес Черкащини», «Сім чудес України», «Гортаємо сторінки туристичного довідника». Формуючи духовний світ учнів, вихователь проводила виховні заходи по ознайомленню учнів з високим світом музичного, художнього мистецтва. Учні познайомились із українським хоровим диригентом і композитором Олександром Кошицем, з українським композитором А. Кос-Анатольським, заочно мандрували феодосійською картинною галереєю ім. І. Айвазовського, доторкнулися дивовижного світу картин Марії Приймаченко. Знання, які отримали учні, були оцінені під час проведення інтелектуальної гри-конкурсу «Ерудит».

7 клас під керівництвом вихователя Артеменко О.В. спрямував виховну роботу по дослідно-експериментальній роботі школи на вивчення, дослідження тих куточків рідної землі, де діти народилися, де проживають їхні рідні. Вихователь поставила завдання формування духовності учнів через систему позакласних заходів, з цією метою проведені заходи: «Я, родина, Батьківщина», «Рідна Україна, якою ми її любимо», «Якого я роду, племені». Учні в історичній мандрівці до Дня українського козацтва, дізналися про витoki, джерела зародження козацького українського духу: «Слава козацька не поляже, а розкаже, що діялось в світі, чия правда, чия кривда і чий ми діти». Цю тему продовжив захід про життєвий та творчий шлях Івана Піддубного: «Чемпіон Чемпіонів», з якого учні дізналися про непереможного духом і силою українця-велетня.

Вихователь добре розуміє, що вже в сьомому класі необхідно спрямовувати формування духовності учнів в єдине ціле спільно з формуванням національної свідомості, патріотичних почуттів та вихованням розуміння загальнолюдських цінностей. Саме в цей перехідний підлітковий період вихователь намагалася не впустити можливості привити учням любов до рідної землі і свого народу, до рідної української мови. Вихователь сприяла розширенню активного словесного запасу учнів, використанню всіх багатств рідної мови у мовній практиці, прищеплювала шанобливе ставлення до культури, спадщини, традицій і звичаїв народів, що населяють Україну. З цією метою були проведені заходи: «За що шанують українців у світі», «Вона на світі одна-єдина, наша синєнеба Україна», «Роде наш красний». Учні взяли участь у виставці декоративно-прикладного мистецтва, яка була відкрита в Національному заповіднику «Батьківщина Т.Г. Шевченка». Всі вихованці є

учасниками різних мистецьких гуртків, які неодноразово були переможцями конкурсів, фестивалів, що дає змогу гармонійно та всебічно розвивати особистість кожного учня класу

Злагоджено, цілеспрямовано та ефективно вела роботу по формуванню національної свідомості та патріотичних почуттів вихователь Мізецька Р.В. у 8-ому класі. Насамперед, педагог поставила за мету виховати справжніх українців, патріотів, захисників інтересів Батьківщини, які люблять свій край, свою землю, з великою повагою та пошаною ставляться до своїх рідних, шанують їх, розуміють, яке значення в житті людини відіграє родина, сім'я. Мізецька Р.В. веде виховну групу до кінцевого результату, в якому буде сформована особистість випускника школи із високорозвиненою національною свідомістю, духовною зрілістю, громадською активністю. Виховна робота у цьому класі була тісно пов'язана із сім'ями учнів, сім'я виступала природною і постійно діючою ланкою виховання, що обумовлює розвиток людини на всіх етапах її життя.

Вихователь провела годину спілкування: «Шлях України до незалежності», усний журнал «Таланти твої, Україно», круглий стіл: «Українці за кордоном», літературно-мистецький вечір до 140-річчя А. Кримського: «Український історик, письменник, перекладач», інформаційну годину: «Будьмо гідними називати себе українцями». Учні познайомилися із видатними жінками України; було відзначено 105-річницю з дня народження К. Шульженко: «Від її пісень хотілося жити», 110-річницю від дня народження О. Петрусенко: «Життя і творчість оперної співачки», 140-річницю з дня народження Лесі Українки: «О, слово рідне! Хто без тебе я?».

Учні мають сформовані переконання любові до України, гордяться приналежністю до української нації, висловлюють поміркованість, делікатність у ставленні до людей інших національностей. Під час проведення діагностики по визначенню рівня сформованості національної свідомості показали достатній та високий результат.

В 9-ому класі велась клопітка, щоденна робота по формуванню в учнів почуття власної гідності, поваги до себе, саморегуляції поведінки, здатності до об'єктної самооцінки, відповідальності за свої вчинки, здатності до морального самовдосконалення, що є підґрунтям у формуванні національної свідомості та патріотичних почуттів. Також постійно відбувалось залучення дітей до світу знань, виховання поваги до науки, школи і вчителя, розвиток прагнення до освіти й творчого зростання. Вихователь Дяченко Н.В. намагалася націлити учнів на повну реалізацію творчих можливостей кожного вихованця та духовного його становлення. З учнями вихователь провела: «Творчий портрет Кацевич Ірини – юної поетеси», «Творчий портрет Бурли Катерини – юної художниці», «Творчий портрет інтелектуала та митця – Статечної Софії», де учні змогли іншими очима побачити та по-іншому оцінити тих, хто поруч вже не один рік. Вихователь провела екскурсію з учнями до обласного центру: «Черкащина – славна сторінка в історії України», велопробіг по місцях Кобзареві слави, свято поезії «Сила слова», аукціон народної мудрості: «Рідна мова – скарб народу», урок мужності: «Вони захищали землю Кобзаря», годину спілкування: «Видатні постаті Черкащини». Вся виховна робота була націлена на формування в учнів потреби стати корисними і потрібними в подальшому житті, знайти своє місце в розбудові рідної держави.

Протягом навчального року відбувалось становлення та усвідомлення громадянських почуттів в учнів 10-ого та 11-ого класів. Виховна робота із старшокласниками була направлена на виховання в учнів почуття господаря держави, патріота, що відповідає за свої вчинки, оцінює їх через призму інтересів держави. Громадянсько-державний рівень формування національної свідомості, самосвідомості та патріотичних почуттів був тісно пов'язаний із вихованням толерантного ставлення до національних культур інших народів, вивчення багатств цих культур. Старшокласники брали безпосередню участь в проведених тижнях польської, російської, єврейської та інших культур.

В результаті ціленаправленої виховної діяльності було досягнуто того, що більша частина учнів 10 – 11 класів характеризується такими вміннями і розвиненими здібностями, як володіння достатнім обсягом інформації, багатством словникового запасу, застосуванням

отриманих знань, умінь, навичок в нових умовах, вирішення складних проблем. Старшокласники навчилися міркувати, передбачати наслідки, критично мислити, оцінювати ситуації, застосовувати отримані знання та вміння на практиці. Вихователями 10 та 11 класу було підготовлено та проведено: «Заочна подорож картинними галереями України», «Заочна подорож картинними галереями світу», вечір: «Ти – наше диво калинове, прекрасна українська мово», годину спілкування: «Земля – колыска людства», конференцію: «Бути патріотом своєї держави – потреба кожного українця», конференцію на тему козацтва і козащини: «Український патріотизм як стан душі українця», вечір «Легендарна поетеса Маруся Чурай», диспути: «Людина і Всесвіт», «Громадянином бути зобов'язаний». Були підготовлені та проведені змістовні та цікаві літературні вітальні присвячені українським та зарубіжним поетам і письменникам, брей-ринги, вікторини, конкурси, музичні вітальні, театралізовані дійства, вечори, які сприяли поглибленню знань про культуру та мистецтво рідного народу, збагаченню уявлень про загальнолюдські цінності, культуру, етичні категорії, які цінуються в усьому світі.

Проектно-пошукова діяльність учнів та вихователів як важливий аспект формування національної свідомості та патріотичних почуттів

Вихователі школи з метою формування національної свідомості учнів в 2010-2011 н. році працювали по різних напрямках проектно-пошукової роботи, що дало змогу розширити знання та світогляд учнів про звичаї, традиції українського народу, познайомити учнів з культурою, народним мистецтвом, художніми ремеслами та побутом українців. Змістовні знання в результаті пошукової роботи отримали учні про українських композиторів, художників. Окрема сторінка пошукової роботи присвячена рідній Черкащині, в результаті проведених пошуків зібрано матеріали про відомих діячів культури та мистецтва Черкащини, про козацьку сторінку в історії області, про садово-паркове мистецтво, яке започатковане в наших краях ще в XII-XIX ст. Глибокий слід залишають в серцях дітей і матеріали зібрані про видатних жінок, які прославляли Україну в минулому та сучасному житті держави. Серед проектів, які вели вихователі протягом року, були і проекти, в основі яких лежить знайомство, розучування та практичне використання в щоденному виховному процесі різних видів ігор, виготовлення народних іграшок, зокрема ляльок - мотанок. Ще одна сторінка проектної діяльності – це збір відомостей про першоджерела українського спорту, про визначених спортсменів сучасності та минулих років.

Учні 1-го класу розучили не одну народну гру, сьогодні вони можуть навчити інших, як грати в такі народні ігри як: «Козаки - розбійники», «У воріт», «Гуси – лебеді», «Суддя», «Земля, вода, повітря, вогонь», «А ми просо сіяли», «Журавель» та інші.

До збору цікавого матеріалу було залучено батьків маленьких першокласників, які склали збірку ігор свого дитинства. Цей проект цікавий для учнів, корисний для їх здоров'я, згуртував батьків та педагогів.

Вихователь 2-го класу протягом року за участі батьків класу знайомила дітей з українськими композиторами. Діти знають дитячі опери «Коза-дереза», «Пан Коцький» та їх автора М.В. Лисенка. Їм відомі композитори Леонтович, Косенко, Лятошинський, Бортнянський. Та найбільше емоцій в дітей викликає пісенна творчість композитора Наталії Май. До вподоби дітям і творчість композиторів, що написали музику до улюблених мультфільмів, яку можна легко впізнати, а веселі пісні співати дружно всім класом: «Голубий вагон», «Усмішка», «День народження», учні познайомилися з композиторами Геннадієм Гладковим, Володимиром Шаїнським.

Вихователь Шолох Т.М. з учнями 3-ого класу збирала матеріали про художників України. Діти познайомились із мистецтвом петриківського розпису званої майстрині декоративного малярства, членом національної спілки художників України, володаркою найпрестижнішої державної нагороди – Національної премії України імені Тараса Шевченка - Марфою Тимченко. Вихователь ввела учнів у світ краси, який створила майстер українського народного декоративного живопису – Катерина Білокур. Третьокласники вчилися аналізувати творчість великого українського художника І.Ю. Рєпіна по картині

«Бабка», на якій зображено доньку художника, що так схожа на третьокласників. Даний проект збагатив знання учнів про творчість художників України, сприяв формуванню в учнів почуття прекрасного, гордості за великих українців, які прославляли своєю майстерністю український народ.

Робота над проектом мала і практичне значення, постільки учні-художники побачили зразки справжнього художнього мистецтва, що надихало їх на створення власних цікавих малюнків.

Вихователь 4-ого класу Гнатенко Л.П. поставила перед собою завдання познайомити учнів свого класу зі світом народної іграшки. Залучивши дітей до пошукової роботи, вихователь сприяв формуванню в учнів національної свідомості та патріотичних почуттів, розкрила перед дітьми цікавий світ народної іграшки, познайомила дітей з першими народними іграшками, мистецтвом їх виготовлення, різними засобами створення: ліпка, різьба, шитво, а особливий вид роботи – це лялька-мотанка, яку учні навчилися виготовляти власними руками, а ще ляльки з ниток, з кукурудзи, з солоного тіста. Вихователь разом з дітьми, їх батьками збрала цікавий матеріал про керамічні іграшки, іграшки з сиру, дерев'яні іграшки, етнічні іграшки, обрядові ляльки, традиційні ляльки світу.

Учні 5-ого класу, вихователь Олійник І.В., працювали над проектом: «Особливості побуту українців». Учні познайомилися із народними ремеслами, які використовувались в побуті. Для збору інформації працювали із книгами про народні звичаї та традиції, спілкувались із людьми старшого покоління, використовували Інтернет. Вихователь організовувала екскурсії в село Моринці до садиби батьків Т.Г. Шевченка, провела зустріч з народним умільцем різьби по дереву І.А. Мілько, з майстром різьби та художнього розпису Зоркіним В.П.. Вихователь спонукала учнів до написання міні-роздумів: «Подорож до української світлиці», провела практичне заняття, а саме: ліплення з глини «Давня українська садиба». Діти залучили до проектно-пошукової діяльності своїх батьків, познайомилися з ремеслами свого роду. Учениця Романенко Аліна провела виставку гончарних виробів свого дідуся, розповіла учням про народження горщиків, тарелів, мисок, іграшок з глини. Проект зацікавив учнів, розширив знання про побут українців в минулі часи, спонукав до творчої діяльності: малювання, ліплення, вишивання.

В 6-ому класі під керівництвом вихователя Слюсар Н.І. проведена проектно-пошукова діяльність «Спортивні досягнення українців». Тема надзвичайно зацікавила учнів, особливо матеріал, який вдалося зібрати, про богатиря з Красенівки – Івана Піддубного. Використовуючи різні джерела, до проекту зібрані матеріали про українських футболістів, про футбольний матч смерті київського «Динамо» та команди гітлерівців, про відомих шахматистів, фігуристів, про володарів чемпіонських поясів по боксу – братів Кличків, про найсильнішу людину світу – українця Василя Вірастюка. Учні збрали матеріал про спортивні досягнення «золотої рибки» Яни Клочкової. Для розширення знань учнів про спортивні досягнення українців вихователь провела перегляд фільмів «Чемпіон чемпіонів», «Клички – відомі боксери». В практичному напрямку проект сприяв формуванню в учнів потреби здорового способу життя, бажання розвивати власні сили, витривалість, формував патріотичні почуття майбутніх захисників Вітчизни.

Учні 7-ого класу під керівництвом вихователя Артеменко О.В. працювали над проектом: «Садово-паркове мистецтво Черкащини». Вихователь поставила завдання познайомити учнів з пам'ятками архітектури, скульптури, історичними відомостями про найвідоміші на Черкащині парки, замки, садиби. Таким чином, учні дізналися про одне із чудес на території України – це уманський парк «Софіївка», про давній парк в селі Козацькому та садибу князів Голіциних, про замок графа Шувалова в Тальному, про архітектурні пам'ятки в Корсунь-Шевченківському та родину Лопухіних, відвідали садибу панів Енгельгардтів у Будищах. Цей проект розширив знання учнів з історії рідного краю, збагатив уявлення про історичне минуле, про життя українського народу у XVIII – XIX століттях, збагатив знання учнів про створення пам'яток мистецтва на території області в ті далекі часи. Учні захопили краєвиди парку «Софіївка», здивували замки, маєтки, які

будувалися кілька століть тому. Проект сприяв формуванню естетичних смаків, розвивав творчу уяву, бажання відтворити, повернути до життя кожен із давніх архітектурних шедеврів.

Для учнів 8-ого класу, керівника Мізецької Р.В., проектно-пошукова діяльність вже протягом трьох років є основним змістом виховної роботи. Учні разом з вихователем вивчали традиції, звичаї, обереги нашого народу, спільно з батьками працювали над вивченням родинних цінностей, в цьому році проект приурочений формуванню в учнів патріотичних почуттів, розумінню значення Батьківщини для кожного, хто називає себе українцем. Збираючи матеріали до проекту «Все на світі можна вибирати, синові, вибрати не можна тільки Батьківщину» учні відшукали та оформили відповідні матеріали про героїчні сторінки в історії нашого краю, про долі легендарних постатей України, про героїв Черкащини, проведені зустрічі із захисниками Батьківщини в роки Великої Вітчизняної війни та з воїнами-інтернаціоналістами, що пройшли важкими дорогами Афганістану. Учні не забувають ветеранів протягом всього року, надають посильну допомогу по господарству. А в дні свят оточують ветеранів війни особливою увагою та теплом дитячих сердець.

Формуванню духовності учнів, вихованню патріотичних почуттів, гордості за рідний край на славних прикладах козацької доби Черкащини присвячена проектно-пошукова діяльність «Черкащина – козацький край». Зібрані матеріали про гайдамацький визвольний рух в нашій місцевості, про історичних постатей Максима Залізняка, Петра Дорошенка, Гонту, Сагайдачного проведені екскурсійні походи славними місцями Шевченкового краю, велопробіги, відвідані краєзнавчі музеї в Звенигородці, в Черкасах. Учні 9-ого класу вивчають історію краю не з книжок, а відчують героїчний подих Кобзаревих країв безпосередньо в місцях, де проходили незабутні події, відтворюють героїку XIX – XX століття у власній творчості, на яку надихає їх проектно-пошукова діяльність. Дев'ятикласники беруть участь в конкурсах «Мій рідний край», пишуть вірші, складають пісні, є учасниками експедиції «Моя земля – земля моїх батьків»

Класний керівник 10-го класу Ландирева Т.Г. спрямувала проектно-пошукову діяльність учнів на формування в учнів національної свідомості, патріотичних почуттів духовної культури особистості засобами активної екологічної, природоохоронної діяльності. Клас працював над проектом «Сходінки доброти до природи». Учні брали участь у Всеукраїнській акції «Збережемо первоцвіти», висаджували дерева, кущі на території школи, села, доглядали квітники, збирали та розповсюджували насіння квітів, брали участь у місячниках «Черкащина – край квітів і добра», «Будинок для птахів», «Посади дерево – збережи його». Клас поширював знання серед школярів про рослини, тварини, які занесені до Червоної книги України, проводив цікаві заходи: «Не руйнуй гармонії земної», «Тварини в побуті та звичаях українців». Екологічна агітбригада класу ознайомила школярів із природними чудесами України під час виступу «Сім чудових витворів природи». Лекційна група природо - охоронців класу провела для молодших школярів цікаві заходи, де розповідала молодшим школярам легенди, перекази, міфи про рослини, тварини, оформила та розповсюдила буклет «Почуте в народі стане в пригоді»..

Залишають спогад про проведену пошукову роботу і випускники школи, учні 11-ого класу. Прекрасна тема, над якою вони працювали, сприяла утвердженню в свідомості учнів шани та поваги до жінки-українки, жінки-героїні, жінки, здатної на життєвий, професійний та героїчний подвиг. Тема проекту «Видатні постаті українських жінок в минулому та сучасному житті держави». Учні зібрали вагомий матеріал про роль жінки в історичному розвитку, становленні держави Україна. Починаючи від часів правління славнозвісної княгині Ольги, жінки України завжди несли на своїх тендітних плечах всі тягари воєн, голодоморів, політичних репресій, на рівні з чоловіками були на передових в найжорстокіших битвах з фашизмом, а в періоди відбудов та перебудов виконували непосильну, нежіночу роботу. Жінки-поетеси, жінки-берегині українського народу, родинних цінностей, жінки-митці, жінки, чий імена залишаються в історії не лише України, а й всього людства – ці величні постаті, а саме: княгиня Ольга, безневинно замучена жінка-

поет Зінаїда Тулуб, видатна Леся Українка, наша сучасниця, незабутня Раїса Кириченко, жінка-символ епохи – Ліна Костенко. Про цих героїнь роду українського зібрали випускники пошукові матеріали, які стануть в нагоді всім учням, які будуть продовжуватися вчитися в нашій школі, гортатимуть сторінки подвигу жінки-українки, формуватимуть свої особистісні риси на прикладах служіння Україні жінок, велетів духу людського.

Вся вищеописана виховна діяльність була направлена на оновлення змісту і технологій виховного процесу, формування гуманістичних цінностей та громадянської позиції підростаючого покоління. В центрі всієї виховної системи в процесі формування національної свідомості та самосвідомості учнів постала особистість дитини як найвища цінність.

Школа прагне до того, щоб її випускники несли в своїй особі духовне оздоровлення нації, докладали зусиль до формування в Україні громадянського суспільства, розквіту національної самосвідомості та верховенства прав людини, що дають змогу державі забезпечити гідне місце в цивілізованому світі, а кожній конкретній особистості прокласти шлях вільного саморозвитку і збереження індивідуальності.

Література

1. Бех І.Д., Чорна К.І. «Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді». – К., 2008р.
2. Концепція національно-патріотичного виховання молоді. 2009.
3. Постанова Верховної Ради України «Про заходи Кабінету Міністрів України щодо захисту національних інтересів держави у сферах національно свідомого і патріотичного виховання молодого покоління та забезпечення умов його розвитку», від 22.05.2003р. №865.

Т.В.Собко, заступник директора з виховної роботи Вітівського НВК «ДНЗ – ЗОШ І-ІІІ ступенів» Чигиринської районної ради

МИ – ПАТРІОТИ ЧИГИРИНЩИНИ, ЧЕРКАЩИНИ, УКРАЇНИ

В основу патріотичного виховання учнів Вітівського НВК покладено принципи державної спрямованості, пріоритету гуманістичних і демократичних цінностей, поваги до конституційних прав і свобод людини і громадянина, виховання учнів на патріотичних, історичних та бойових традиціях українського народу.

В школі створено краєзнавчий музей «Село Вітове – моя маленька Батьківщина», де екскурсоводи розповідають про історію виникнення села, видатних людей села, тих, хто воював в роки Великої Вітчизняної війни, героїв – ліквідаторів аварії на ЧАЕС, афганців - односельчан, гучні ювілеї рідної школи та сьогодення села.

Державна та шкільна символіка у Вітівському НВК займає значне місце у виховній роботі закладу. На уроках, учнівських конференціях, загальношкільних лінійках та інших заходах обов'язково використовується державна символіка та символіка учнівського самоврядування.

Члени учнівського самоврядування є активними учасниками районного конкурсу читців «Шляхами війни». З успіхом ось уже кілька років підряд виступає шкільна агітбригада «Майбуття» на різноманітних конкурсах із патріотичного виховання.

В школі діє загін «Пам'ять», який займається пошуковою роботою. Головною метою роботи загону є формування у підростаючого покоління високої патріотичної свідомості, національної гідності, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку щодо захисту національних інтересів України.

Цього року завдяки дослідницькій діяльності учнівського самоврядування взято участь у проекті «Сім духовних святинь малої Батьківщини» й створено презентацію «Духовні зв'язки поколінь».

З активістів учнівського самоврядування організовано клуб «Лідер». На засіданнях клубу проводяться зустрічі з ветеранами Великої Вітчизняної війни Набокою Н.П., Рибіцьким О.М., Головком Г.О., воїнами – афганцями Ващенком М., Пономаренком В., Некрасою В., а ще учнівський колектив тісно співпрацює з хором ветеранів Великої Вітчизняної війни. Робота клубу включає допомогу людям похилого віку, організацію вітальних концертів та святкових програм, створення та збереження алеї Добра, Надії, Щастя, Миру, впорядкування території села, вшанування святих місць односельчан. Девіз загону «За добро добром спіши віддати, - мудрість завше доброю була!»

Активну участь учнівська організація бере в проведенні тижня «Пам'яті». У рамках тижня проведено такі заходи: районний семінар з патріотичного виховання «Вічний вогонь закликає: Щастя живих бережіть!», лінійку Слави, тематичні виховні години «Це потрібно не мертвим, це потрібно живим», екскурсії до шкільного краєзнавчого музею.

Президентська рада закладу випускає шкільну газету «Ровесник», де діє рубрика «Пам'ять жива...» У газеті висвітлюються події Чорнобильської катастрофи, Великої Вітчизняної війни, державні та народні свята, визначні дати в історії нашої Батьківщини.

За ініціативи учнівського самоврядування Вітівського НВК на належному рівні проводяться акції «Тобі, ветеране», «Грані добра», операції «Турбота», «Забуті могили», упорядковуються та прибираються території біля солдатських обелісків на кладовищі, несеться Вахту Пам'яті біля Обеліску Слави та Могили Невідомого солдата.

У селі стоїть криниця чиста,
Із краєчком неба в глибині
Тут вода холодна, промениста
Спогади пробуджує мої...
Від криниці стежечка до школи
Рівно в'ється, і нікуди не змина,
Пам'ять про загиблих в грізні роки
Щовесни, як цвіт вишневий, ожива...

На території школи 9 травня 2010 р. учнівським та педагогічним колективами Вітівського НВК до 65 річниці Перемоги у Великій Вітчизняній війні встановлено Криницю Пам'яті.

Під гаслом «Будуємо нову Чигиринщину» учнівський колектив Вітівського НВК разом з учителями, батьками та депутатами сільської ради активно включилися в акцію «Посади дерево біля школи», висадили 115 дерев, 35 кущів, 18 саджанців ялівцю та 8 ялинок.

Здавна відома в народі істина: патріотами не народжуються, ними стають у процесі спільної цілеспрямованої роботи педагогічного, учнівського та батьківського колективів. Але якщо учнівське самоврядування займає активну позицію в організації та проведенні заходів патріотичного спрямування, то можна бути впевненим, що на вітівській землі підрастає молоде покоління, гідне в майбутньому називатися патріотами Чигиринщини, Черкащини, України.

І.І.Соць, учитель історії Онопріївської ЗОШ І-ІІІ ступенів Тальнівської районної ради

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В ОНОПРІЇВСЬКІЙ ШКОЛІ

Зусилля педагогічного колективу Онопріївської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Тальнівської райдержадміністрації зосереджені на формуванні національної самосвідомості у підростаючого покоління через створену народом сукупність ідеалів, поглядів, переконань, актуалізацію національних цінностей, що втілює в собі прагнення до державності та соборності, патріотизм, почуття національної гідності, пошану до державних та національних символів, любов до рідної культури, мови, національних свят і традицій.

Педагогічний колектив нашої школи продовжує започатковане у сім'ї патріотичне виховання. Тому у школі створено програму громадянського виховання «Особистість. Громадянин. Патріот». Основні напрямки виховання сплановано згідно з Концепцією виховання дітей та молоді у національній системі виховання та Концепцією громадянського виховання, Програмою «Діти України» і має три розділи:

I – «Моя любов – тобі, Вітчизно» (1 - 4 класи)

II – «Без калини нема України, без народу – країни нема» (5 – 9 класи)

III – «Ми – твоє майбутнє, Україно» (10 – 11 класи)

Метою шкільної програми громадянського виховання є наступне:

- за забезпечити реалізацію концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності;
- закласти основи для формування громадянськості як інтегративної риси особистості;
- розвивати у дітей прагнення бути свідомим громадянином України;
- розвивати почуття патріотизму, гордості за свою Батьківщину;
- виховувати любов до рідного краю;
- виховувати особистість з почуттям національної гідності;
- виховувати повагу до Конституції України, державних символів, свідоме ставлення до обов'язків людини і громадянина;
- формувати переконання особистої відповідальності кожного громадянина за долю своєї держави та власного народу, свою долю;
- формувати особисті риси громадян Української держави.

Вихованню патріотичних почуттів, любові до рідної землі, збагаченню духовного світу дитини допомагає використання краєзнавчого матеріалу. Щорічно у жовтні до дня визволення України і в березні до дня визволення Тальнівщини від фашистських загарбників проводяться зустрічі із ветеранами Великої Вітчизняної війни, обговорення книг на патріотичну тематику, Уроки мужності і Години пам'яті. Учні 5-7 класів обговорили книгу А.Поліщука «Клятви не зрадив», про юного партизана – героя із Тального Віталія Проценка, який загинув смертю хоробрих під селом Гусаковим. Учні 9 класу розповіли молодшим учням про наших земляків Героїв Радянського Союзу К.П. Заклепу, І.Ш. Двохбабного, Д.Г. Діденка, Я.Г. Заверталюка, О.А. Захарчука, В.М. Крота, Ф.П. Палія, К.Я. Франчука, О.К. Шляхтича, П.Х. Юрченка.

Однією з форм виховання учнів є Години Пам'яті: «Вклонімося святій пам'яті матерів», «Альоша», «Пам'ять болюча героїчна і жива», «Сестри милосердя», «Вклонімося великим тим рокам», «Ніщо не забуте, ніхто не забутий» та ін. Години Пам'яті – це емоційний вплив на учнів, вони вселяють гордість за подвиг старшого покоління, іде незриме душевне єднання учнів з людьми старшого віку, з ровесниками військової пори, це сприяє духовному зростанню молоді. Військово-патріотичне виховання проводиться на уроках історії, уроках Мужності разом із ветеранами фронту й тилу, годинах Пам'яті де введено переключку поколінь і присягу Пам'яті, це духовне єднання двох поколінь.

До 65-річчя Великої Перемоги у школі було проведено акцію «Дорогами Подвигу Доблесті і Слави». Її учасниками були учні і вчителі, вони здійснили туристичні походи по місцях партизанської слави. У рамках свята відбулася науково-теоретична конференція «Наш край у роки Великої Вітчизняної війни», літературно-музична композиція «Нас пісня вела до Перемоги», усний журнал «Рядки обпалені війною», присвячений творчості поета і журналіста Федора Мицика, який загинув на фронті восени 1941 року. Учнім старших класів було запропоновано написати твір-роздум «Що для мене Велика Вітчизняна війна?». Найбільше вразили висновки, до яких прийшли учні. Ось декілька цитат із їхніх робіт: «Минуло вже 65 років, як закінчилася війна, але люди не забули великий подвиг радянського народу. Звичайно, моє покоління не уявляє всього кошмару і величчя тих подій, але я відчуваю біль і скорботу людей, які брали участь у тій війні. Я ніби бачу перед собою міста, що перетворилися на руїни, мертві тіла на узбіччях доріг, спалені будинки і заграви пожеж...» (Олена, 11 клас). «Скорбота велика! Немає слів і немає сліз, якими можна

оплакати загиблих. Живі! Пам'ятайте про тих, хто дав нам можливість жити і радіти тому, що світить сонце, діти йдуть до школи, будуються нові міста! І поки ми будемо пам'ятати про них, вони будуть жити в наших серцях...» (Вікторія, 10 клас). Епілогом до цього можна поставити слова іншої учениці, які по суті, відображають результат нашої діяльності: «... я зрозуміла, в якій великій країні я живу! Наскільки великий подвиг мого народу, який звільнив від фашизму весь світ! Я пишаюся своєю багатостраждальною і героїчною Батьківщиною» (Валентина, 11 клас).

Великий виховний момент має така педагогічна практика як шефство учнів школи над ветеранами війни, вдовами та пристарілими. Волонтери та їхні родини охоче відгукуються на прохання цих заслужених людей про допомогу.

Ніколи не зітреться з нашої пам'яті Чорнобильська трагедія. Вона увійде в історію, в усі хроніки людства як незагойна рана на тілі України. В ці сумні квітневі дні, до 25-річниці Чорнобильської трагедії у школі проводяться уроки пам'яті, уроки-спогади, на яких діти розповідають про тих, хто допомагав у скрутну хвилину, хто загинув, прикриваючи собою чорну безодню 4-го реактора. Запрошуємо на ці уроки учасників ліквідації аварії, що проживають у нашому селі, піклуємося про благоустрій території біля пам'ятного знака чорнобильцям. У бібліотеці організовані книжкові виставки, які розповідають про мужність, героїзм, патріотизм тих, хто рятував рідну землю від страшної радіації.

Вже стало традицією щорічно до дня виводу радянських військ із Афганістану проводити вечори пам'яті, уроки мужності, присвячені воїнам – афганцям, зустрічі із Заїченком Анатолієм Івановичем, який єдиний, що залишився жити в селі.

Літературно-історичний вечір-реквієм «Народе мій, до тебе я ще верну...», присвячений життєвому і творчому подвигу митців, репресованих у 20-ті роки. Він передбачає самостійне опрацювання учнями літератури «розстріляного Відродження». Повернути імена загиблих у пантеон нашої національної культури, припасти до джерел їхньої творчості, пам'ятати минуле заради майбутнього – наш священний обов'язок.

Осмислення своєї ролі на тлі культури неможливе без живого інтересу до літературної та історичної спадщини рідного краю. Важлива роль у цьому процесі належить вивченню літературного краєзнавства, бо саме література рідного краю прилучає дітей до духовних скарбниць свого народу. Ознайомлення і дослідження творчості видатних земляків починається із 5 класу на уроках української літератури. Діти знайомляться із дитинством письменника-перекладача С.П. Ковганюка, який народився і виріс у селі Онопріївка, за його автобіографічною повістю-хронікою «На довгій ниві». У старших класах учні уже досліджують історію села за цією повістю і життя всієї країни до 80-х років, а також знайомляться із талановитими перекладами С. Ковганюка творів Г. Сенкевича, О. Толстого, М. Шолохова, І. Тургенєва, Р. Джованьйолі та інших письменників. Цікаві літературні подорожі по ранній поезії і прозових творах сучасної письменниці, внучки С. Ковганюка, Галини Паламарчук проводять діти під керівництвом учителя літератури. Степан Петрович і Галина Олександрівна хоч і стали міськими жителями, але весь час відчували нерозривний зв'язок із тією землею, що дала їм життя. Наше село й понині дає творчу насагу Галині Паламарчук, про що вона зізналася під час зустрічі із учнями Онопріївської школи.

У позакласній роботі з літератури проводяться дослідження творчості і читацькі конференції по творах поета і журналіста, що загинув у 1941 році, Федора Мицика, «Літопису Самовидця» Романа Ракушки - Романовського, сучасного письменника Андрія Поліщука, що проживає в Тальному, творчому доробку дослідника і редактора «Кобзаря» Василя Доманицького. Багатолітній досвід популяризації літератури рідного краю показав ефективність у вихованні національної свідомості підрастаючого покоління.

Провідним етапом у патріотичному становленні юних громадян України є виховання правових переконань та ідеалів. Під час проведення тижня правової освіти, який традиційно проходить у квітні –місяці, важлива роль відводиться просвітницькій діяльності, яка забезпечує учнів знаннями з правознавства і спонукає їх до вироблення громадянської позиції. Старшокласники беруть активну участь у диспутах «Що означає бути патріотом

України», «Громадянином бути зобов'язаний», в інтелектуальному турнірі правознавців, у брейн-рингу «Юні знавці права», для учнів молодших та середніх класів проводяться свята «Я і мої права», «Що для мене закон», різноманітні конкурси, вікторини, ігри на правову тематику. Правовиховна робота не обходить стороною таку проблему як негативні явища у молодіжному середовищі. З метою профілактики правопорушень, паління, алкоголізму, венеричних захворювань, СНІДу навчальним закладом розроблені заходи, які здійснюються педагогами за участю працівників правоохоронних органів, представників служби у справах сім'ї та молоді, медпрацівників. адміністрація школи при взаємодії із сільською радою виявляє і ставить на облік сім'ї соціального ризику, допомагає дітям пільгових категорій.

Людина як особистість, формується не тільки школою, колективом, засобами масової інформації. Значну роль у цьому процесі відіграє виховний потенціал сім'ї, адже саме в сім'ї діти одержують перші уроки громадянськості і патріотизму. Моральні риси, які панують в сім'ї, відображаються на поведінці дитини в школі, і на житті в майбутньому. Виходячи з цього основний акцент у вихованні учнів робиться на якомога більшому залученні родини до шкільних справ. Для цього запроваджуються нові форми виховання дітей, зокрема, родинні свята. Метою цих свят є:

- відродження національних свят та обрядів;
- пропаганда кращих духовних надбань українського народу;
- виховання любові до родини, рідної землі;
- формування демократичного світогляду, самосвідомості та національної гідності громадян України.

Вибір професії для старшокласника є досить складною проблемою. незначний життєвий досвід і недостатні знання про свої психофізіологічні параметри та особисті якості створюють значні труднощі для професійного самовизначення старшокласників. Важлива роль тут належить не тільки педагогам, а й батькам. З молодшого віку батьки привчають дітей до думки про те, що робота – це не тільки спосіб заробити на життя, а й покликання, обов'язок, соціальна позиція. Тому уже в підлітковому віці починається спільна робота школи і сім'ї по формуванню професійних інтересів учнів. Через впровадження у систему роботи школи родинних свят, батьківських конференцій, зустрічей із цікавими людьми, класних годин, позакласних заходів, екскурсій, що проводять батьки, виховної програми «Я – громадянин України» забезпечується формування свідомого фахівця, громадянина, патріота своєї країни.

Результативність патріотичного виховання великою мірою залежить від того, наскільки ті чи інші форми й методи виховної діяльності стимулюють розвиток самоорганізації, самоуправління дітей, підлітків, юнацтва, молоді.

Наслідком патріотичного виховання має бути сформованість почуття патріотизму, яке означає прояв особистістю любові до свого народу, поваги до українських традицій, відчуття своєї належності до України, усвідомлення спільності власної долі з долею Батьківщини, досконале володіння українською мовою.

Л.А.Стадник, заступник директора з виховної роботи Медведівської ЗОШ I-III ступенів ім. М. Залізняка Чигиринської районної ради

ДЕЯКІ РЕЗУЛЬТАТИ ПАТРІОТИЧНО СПРЯМОВАНОЇ ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Батьки і діти! Діти і батьки!
Нерозділимо і одвічне коло.
Ми засіваємо житейське поле
І не на день минулий – на віки.
(Б.Олійник)

Патріотичне виховання дітей та учнівської молоді – це комплексна, системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, школи щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності і незалежності України.

Виховання патріота, громадянина, духовно багатішої особистості процес тривалий та багатогранний. О.А. Захаренко зауважував: «Для нас важливий дієвий патріотизм. Він розпочинається від батьківської садиби, хати, села, міста, України». Ефективність виховання патріотизму значною мірою залежить від діяльнісного підходу. Як зазначав О.А.Захаренко, «патріотами не народжуються. Ними стають у процесі становлення особистості.». Особистість громадянина-патріота формується інтенсивніше, якщо він любить Батьківщину не лише на словах, а на ділі, якщо бере активну реальну участь в діяльності, в якій виявляються на практиці громадські цінності, якщо ця діяльність проходить через почуття, відповідає його потребам і інтересам. Запорукою результативності виховної діяльності є одночасна взаємодія і непорушність трьох ланок замкнутого ланцюжка ВЧИТЕЛЬ-УЧЕНЬ – БАТЬКИ. Адже сім'я- це школа, яка діє впродовж “всього життя. З маминої колискової пісні, з бабусиної вишитої сорочки ,яка передається з покоління в покоління, від дотику міцних батьківських рук та дідусевої розповіді про славних козаків розпочинається у кожного з нас любов до Батьківщини, розпочинається з любові до того єдиного і найріднішого місця на Землі, де народився. І саме і сім'я, і школа повинні мати лише одну св'яту ціль- виховати Людину, поставити перед собою мету:

- здійснення системного підходу до виховання майбутніх громадян-патріотів України;
- виховання високоморального підростаючого покоління, формування у нього українського менталітету;
- формування всебічно розвиненої громадсько-активної особистості.

Виховна система національно- патріотичного виховання «Немає кращої землі, ніж та, що зветься рідним краєм» Медведівської ЗОШ I-III ст. ім. М.Залізняка базується на класичних принципах патріотичного виховання та принципах авторської педагогіки О.А.Захаренка:

- гуманізація виховного процесу;
- національна спрямованість;
- висока духовність;
- створення емоційно збагачених виховних ситуацій;
- принципах опори на позитивне в людині та в її вчинках.

Видатний педагог і вчитель В.О. Сухомлинський порівнював дитину, яку почали виховувати з брилою мармуру, над якою працюють скульптори,а в процесі виховання людської особистості виділяв сили,що діють і на перше місце ставив сім'ю «а в сім'ї найтонший і наймудріший скульптор – мати; по-друге, особа педагога з усіма його духовними багатствами і цінностями...»

На четверте місце В.О.Сухомлинський поставив вплив колективу, а на п'яте – особу вихованця. З завдання вчителя – «бачити весь оркестр майстрів-скульпторів..., бути мудрим диригентом оркестру майстрів-скульпторів...»

Виховання почуття патріотизму починається з виховання батьків. «Дуже важливо, вчимо батьків, щоб сімейному колективі, а отже, і в духовному житті дитини відбивалися громадські інтереси. Виховуйте свідомість дитини так, щоб загальне благо, турбота про благо інших людей стали глибоко особистою, сердечною справою майбутнього громадянина».

Система виховної діяльності закладу із формування національно-патріотичних почуттів учнів передбачає також включення в цей виховний процес батьків. Тому ми запропонували батькам здійснювати виховання національної свідомості й українського патріотизму за такими напрямками:

- Прищеплення дітям любові до рідної оселі, свого села (міста), рідного краю, України.
- Бесіди в родинному колі про видатних українців, національних героїв, українські державні символи й атрибути.
- Родинні реліквії, світлини, документальні свідчення про ратні, трудові, громадські, національні справи старших членів родини як важливі засоби патріотичного виховання дітей.
- Заохочення батьками участі дітей у загально-шкільній військово-патріотичній грі «Шляхами козацької слави», в декламаціях, конкурсах дитячих малюнків і художній самодіяльності на українські патріотичні теми.
- Спільна допомога батьків і дітей родинам і особам, що постраждали від репресій, участь у догляді за історичними пам'ятками, могилами полеглих у боях борців за самостійну Україну.
- Роз'яснення дітям важливих сучасних подій в українській державі. Залучення до відзначення українських державних свят і знаменних дат в історії України.
- Участь батьків і старших членів родини в українознавчій роботі школи.

Щоб оцінити рівень сформованості почуття патріотизму у батьків своїх вихованців, класні керівники проводять моніторинг за допомогою анкетування. Використовують анкети, розроблені самостійно та запропоновані Інститутом проблем виховання Академії педагогічних наук України, під час впровадження всеукраїнського експерименту «Створення інноваційної моделі формування та розвитку патріотичних почуттів учнів загальноосвітніх закладів», в якому школа працює з 2007 року.

Удосконаленню рівня патріотичних почуттів батьків та налагодженню батьківсько-вчительської взаємодії сприяють такі форми роботи:

- батьківський лекторій;
- заняття батьківського всеобучу;
- зустрічі за круглим столом;
- засідання батьківської світлиці;
- семінари-практикуми;
- конференції з досвіду сімейних традицій;
- ділові ігри;
- участь батьківського комітету у підготовці загальношкільних свят та конкурсів патріотичного спрямування;
- дослідження родовіду, створення родинного дерева;
- родинні свята;
- виставки батьківської творчості;
- шкільні ярмарки.

Класні керівники з метою здійснення всеобучу із національно-патріотичного виховання дітей проводять для батьків лекції: «Без гілок не дерево, без дітей не сім'я», «Батько і мати, рід і родина - їх роль у вихованні», «Практика морального виховання дітей у сім'ї»,

«Традиції трудового виховання», «Фізичний розвиток дітей на засадах козацької педагогіки», «Українська родинна обрядовість», «Люби дитя мов душу», «Місце гри у вихованні дитини», «Колискова пісня, дитячий фольклор - могутні вихователі», «Особливості козацького виховання», «Народне дитинознавство - великий скарб у вихованні», «Завдання сімейної козацької педагогіки», «Роль батька в сім'ї», «Усвідомлення матір'ю своєї ролі у вихованні дітей», «Култ матері, батька, бабусі, дідуся, роду, народу», «Виховання на козацькому фольклорі, на піснях».

В школі набули популярності гуртки, якими керують батьки: фольклорно-духовного співу «Українське джерельце», гончарний, краєзнавчий.

Соціально-психологічна служба школи для батьків учнів провела психолого-педагогічне консультування на теми:

- Психотерапевтичне мистецтво козацької сімейної педагогіки, його використання батьками у вихованні дітей
- Види психотерапевтичного козацького мистецтва:

- материнські колискові;

- молитва, замовляння як інтенсивний цілющий спосіб душевного очищення;

- система оберегів як один із засобів захисту людини від усілякої напасти, хвороб, пошесті, ран, травм, нещасть.

Родина і школа – природні союзники, дві могутні сили виховання. На думку В.О.Сухомлинського, єдність батьків і учителів дає змогу досягти не тільки позитивних результатів у вихованні дитини, а й постає важливою умовою вдосконалення обличчя сім'ї, батька і матері. «Без виховання дітей, без активної участі батька і матері у житті школи, без постійного духовного спілкування і взаємного духовного збагачення дорослих і дітей неможлива сім'я... неможлива школа як найважливіший навчально-виховний заклад...»

Важливою гранню у спрямовано патріотичній діяльності учнів, вчителів, батьків є підготовка та проведення родинних свят, загальношкільних заходів. Саме в цій діяльності розкриваються таланти здібності дітей батьків, виховується почуття співпереживання, почуття гордості за членів своєї родини. Слід відмітити результати співпраці триєдиного колективу у підготовці і проведенні Свята рідної мови, Шевченківських днів, Свята народного календаря, Дня знань, Свята останнього дзвоника, випускного вечора, які не відбуваються без українських пісень і танців у виконанні батьків і дітей, без вишитих мамами і бабусями квітчастих сорочок і рушників, без випеченого дбайливими рідними руками духмяного хліба.

Вивченню народних ремесел, етнографії, знайомству з майстрами рідного села, розкриттю талантів родини, вихованню любові до предметів національного побуту та пробудження прагнення вміти їх виготовляти сприяють проведення: свят «День хліба», «Вишивка оживає», «Навчи мене дідуся...», «Бабусина скриня»; шкільних ярмарок; участь у зборі матеріалів для видання книги «Бабусині рецепти».

Саме за спільної участі учнів, батьків, вчителів зібрані перекази для участі у конкурсі учнівських проєктів «Легенди і міфи рідного краю» ліги старшокласників. Спільне сімейне бачення своєї Батьківщини знайшло відображення під час проведення виставок малюнків «Тато, мама, я – Україна моя», «Україна – моя Батьківщина».

Вивченню виникнення родин, відшукуванню і встановленню родинних зв'язків, побудові родинного дерева присвятили свій час всі родини, діти яких є учнями школи, для участі у шкільному конкурсі «Мій родовід». Кращі роботи взяли участь у всеукраїнському конкурсі «Одне коріння», автори яких отримали нагороди.

Дослідженню і вивченню історії рідного села, рідного краю сприяють екскурсії та походи, які організовуються за участі і допомоги батьків. Зокрема це відвідування історичних місць с. Суботів, Холодного Яру, м. Канів, м. Умань, м. Київ. Неоцінним скарбом є збір спогадів очевидців Голодомору та учасників Великої Вітчизняної війни.

За участі і допомоги батьків відбувається вшанування пам'яті М.Залізняка, підготовка і проведення учнівської науково- краєзнавчої конференції «Залізнякові читання» та міжрегіональні Холодноярські ігри.

Організована творча співпраця учнів, вчителів та батьків справляє позитивний вплив на громадсько-патріотичне становлення учня, його духовне збагачення, самовдосконалення, розкриття його потенційних можливостей.

Література

- 1.В.О.Сухомлинський. Сто порад учителям. - К.: Рад.шк.,1988 р.
- 2.О.А.Захапенко. Слово до нащадків Упорядник Н.М.Чепурна. К.,2006.
- 3.Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді.
- 4.На допомогу класному керівникові Упорядник М.Г.Голубенко. К., 2003.

В.А.Усенко, вчитель початкових класів
Городищенської ЗОШ І-ІІІ ступенів № 1
Городищенської районної ради

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Державотворчі процеси, що відбуваються в незалежній Україні протягом останніх десятиліть, зумовлюють необхідність вирішення проблеми виховання національно свідомих громадян, справжніх патріотів, відданих Вітчизні, готових до плідної праці в ім'я рідного народу. Система освіти загалом і загальноосвітня школа зокрема мають ефективно вирішувати складні виховні завдання, які знайшли своє відображення в державних документах: Національній Доктрині розвитку освіти в Україні у ХХІ столітті, Концепції загальної середньої освіти, Концепції художньо-естетичного виховання учнів у навчально-виховних закладах України. Стрижнем системи виховання в українській школі стає національна ідея, яка відіграє роль консолідуючого фактора в становленні молодого покоління, формування у нього активної громадянської позиції, відповідальності за народ, країну.[1]

Патріотичне виховання належить до пріоритетних напрямів національної системи виховання і передбачає формування патріотичних почуттів, любові до свого народу, глибокого розуміння громадянського обов'язку, готовності відстоювати державні інтереси Батьківщини. До засобів патріотичного виховання належать рідна мова, вітчизняна історія, українська література, рідна природа, українська культурно-духовна спадщина.

Вихованню у дітей і молоді патріотизму надавали першочергового значення корифеї вітчизняної педагогіки Г. Ващенко, О.Духнович, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський та інші. [7]

Дім починається з фундаменту, а школа – з її початкової ланки, яка приймає дитину такою, як вона є, і допомагає їй ставати розвиненою, освіченою людиною.

Чільне місце в роботі початкової школи посідає патріотичне виховання, яке починається з любові до рідної домівки, рідної школи, міста, рідної мови та гордості за свій рідний край, свою державу. Вчителі початкової школи намагаються виховувати своїх учнів так, щоб вони пишалися своєю школою. [6]

Видатний український педагог Г. Ващенко звернув увагу на те, що високий темп розвитку учнів початкових класів вимагає якнайширшого залучення їх до активної навчальної і громадської діяльності. А тому початкова школа мусить використовувати кожний момент своєї роботи не тільки для того, щоб дати учням знання, а й для того, щоб виховувати з них всебічно розвинутих людей і справжніх громадян своєї Батьківщини. [2]

За словами В. Сухомлинського, роки навчання у початкових класах є цілим періодом морального, інтелектуального, емоційного, фізичного розвитку, який буде реальною справою лише за умови, що дитина живе багатим життям сьогодні, а не тільки готується до оволодіння знаннями завтра.

У молодшому шкільному віці суттєво змінюється становище дитини серед навколишніх людей і характер її занять. Відбуваються кардинальні зміни всього її життя і стосунків. Провідною діяльністю стає навчання, міняється режим праці й відпочинку, з'являються нові обов'язки.

У вихованні молодших школярів великої уваги потребує формування патріотичних рис їхнього характеру: навичок поведінки, витривалості, чуйності, доброти і милосердя, вміння долати труднощі, вироблення цілеспрямованості, організованості, стійкої уваги. У цьому ж руслі не менш важливе значення має вироблення духовно-моральних та вольових рис: патріотизму, відповідальності, національної свідомості, наполегливості, сумлінного ставлення до навчання, дисциплінованості, чесності, людської гідності, скромності, взаємної пошани й терпимості, осудливого ставлення до егоїзму, неробства.

Правильно організоване національно-патріотичне виховання формує повноцінну особистість, суверенну індивідуальність, яка цінує свою громадянську, національну й особисту гідність, совість і честь. [3]

Робота з виховання патріотизму охоплює всі види діяльності школярів: навчальну, ігрову, трудову, художню, спортивну, громадську. Вчителем використовуються найрізноманітніші форми роботи. Передусім це навчальні заняття, на яких набуваються знання, що мають громадянське забарвлення. Великі можливості для формування громадянської культури мають екскурсії, походи, збирання краєзнавчих матеріалів, свята рідної мови, тематичні години, ситуаційно-рольові ігри на громадянські й політичні теми («Вибори», «Парламент», «Суд») та інші.

Патріотичне виховання використовує такі засоби: рідну мову, родовід, краєзнавство, природу рідного краю, фольклор, національне мистецтво, народний календар, національну символіку, народні прикмети, національні традиції, звичаї та обряди. [5]

Патріотичне виховання – це планомірна виховна діяльність педагогів, сімей та суспільства, спрямована на формування у вихованців почуття любові до Батьківщини, національної самосвідомості й гідності; дбайливого ставлення до рідної мови, культури, традицій; відповідальності за рідну природу; потреби зробити свій внесок у долю батьківщини; інтересу до міжнародного спілкування; прагнення праці на благо рідної країни, її народу.

Сьогодні основною метою патріотичного виховання є формування морально-політичних факторів. Патріотичне виховання починається з пізнання цінності Батьківщини. Тому одним з найважливіших завдань сучасної освіти є формування понять Батьківщина і Вітчизна. Батьківщина містить у собі все різноманіття соціальних і природних факторів, що поєднуються поняттями батьківщина, мікрорайон або село, місто або район. У процесі свого розвитку людина поступово усвідомлює свою приналежність до родини, колективу, класу, школи, народу. Вершиною патріотичного виховання є усвідомлення себе громадянином України. [4]

Будуть змінюватися часи, школа вирішуватиме нові завдання, проте актуальною є і буде одна проблема – виховання громадянина України, який знає і пам'ятає свій рід, материнську мову, цінує минуле і буде гідно творити майбутнє.

Література

1. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). – К.: Райдуга, 1994. – 112 с.
2. Вишневський О. Ще раз про народження громадянина // Освіта. – 2002. - № 8-9. – С. 6-7
3. Гнатюк В. Управління системою національного виховання учнів початкових класів // Початкова школа. – 2000. - № 4. – С. 1-3.
4. Демидова І. Ю. Національно-патріотичне виховання молодших школярів // Позакласний час. – 2002. - № 21. – С. 1-2 (вкладка).
5. Дітям про державну та народну символіку України / Упорядник Л. М. Римар. – Х.: Видавнича група «Основа», 2004. – 96 с.
6. Коркішко О. Становлення патріотичного виховання в 19-20 столітті // Рідна школа. – 2004. - № 2. – С. 60-62
7. Пащенко Д. Патріотичне і національне виховання – складові становлення громадянина // Шлях освіти. – 2002. - № 1. – С. 9-14.

ЗМІСТ

Біт-Давід М.Е. СУТНІСТЬ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЯК СУЧАСНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ	3
Бреус Н.М. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЯК СУЧАСНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ. ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ	5
ГаркушаЮ.В. ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІЖНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ «ПАТРІОТ»	8
Гладченко А.М. ПАТРІОТ ЗВУЧИТЬ ГОРДО	10
Демчук М.П. ДОСВІД ПАТРІОТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДИТЯЧИХ ТА ЮНАЦЬКИХ, ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ (З ДОСВІДУ РОБОТИ БОЯРСЬКОГО НВК)	13
Безверха Т.М. ДОСВІД ПАТРІОТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ «КАМЕЛІЯ»	17
Дзєга Л.П. ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ УЧНІВ	18
Дідук Л.Т. ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ	20
Дудар Т.Ю. ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ ПІДРОСТАЮЧОЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	23
Зозуля В.О., Коваленко С.О. ДОСВІД ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ЗАСОБАМИ КОЗАЦЬКОЇ ТА НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ	28
Князєва Г.П. ВИХОВУЄМО НА ЗВИЧАЯХ І ТРАДИЦІЯХ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА	31
Колісник В.Г., Фетісова В.А. ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ УЧНІВ ЗАСОБАМИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ	39
Косянчук Т.А. ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ ПІДРОСТАЮЧОЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	41
Котенко Т.О. ДОСВІД ПАТРІОТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДИТЯЧИХ ТА ЮНАЦЬКИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	46
Коцуренко О.І. ДОСВІД ПАТРІОТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДИТЯЧИХ ТА ЮНАЦЬКИХ ГРОМАДЯНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	48
Кошелюк А.В. МЕТОД ПРОЕКТІВ ЯК ЗАСІБ ЦІЛІСНОГО ВИХОВАННЯ	50

ПАТРІОТИЗМУ У ШКОЛЯРІВ

Кравченко О.А. ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ ЗАСОБАМИ ТУРИСТСЬКО-КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ	53
Кріт А.І., Гладун Т.В. РОЛЬ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ	55
Кураш В.І. КОЗАЦЬКА ПЕДАГОГІКА ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНО- ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ	58
Кучер Л.В. ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ У СУЧАСНІЙ ШКОЛІ	62
Кушнір В.П. РОЛЬ ШКОЛИ, СІМ'Ї І ГРОМАДСЬКОСТІ У СТВОРЕННІ ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА, СПРИЯТЛИВОГО ДЛЯ СТАНОВЛЕННЯ ЗРОСТАЮЧОГО ПАТРІОТА УКРАЇНИ	64
Лєванова Н.О. ФОРМИ І МЕТОДИ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ДО ВИХОВАННЯ У МОЛОДІ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ	66
Лазаренко Л.В., Шпак К.І. ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ ПІДРОСТАЮЧОЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	69
Лазарчук О.П. ВЗАЄМОДІЯ УЧНІВ, ВЧИТЕЛІВ ТА БАТЬКІВ У ПАТРІОТИЧНО СПРЯМОВАНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	70
Майборода Н.О. РОЛЬ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ	73
Мінська О.І. ГЕРОЇКО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМКІВ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ	75
Морозюк Л.М.	81
Ніколенко О.В. ШКІЛЬНА БІБЛІОТЕКА – ЦЕНТР ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ПІДРОСТАЮЧОГО ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ	82
Норенко О.М. ШКОЛА – ПРОСТІР ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ	83
Підпалько В.О. ВЗАЄМОДІЯ УЧНІВ, УЧИТЕЛІВ ТА БАТЬКІВ У ПАТРІОТИЧНО СПРЯМОВАНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	84
Подсвітова Л.М. ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНИНА-ПАТРІОТА У ЛЕГЕНДИНСЬКІЙ ШКОЛІ	88
Рожко Л.С. ГЕРОЇКО-ПАТРІОТИЧНИЙ ЦЕНТР «ПАМ'ЯТЬ» – ЦЕНТР ВИХОВАННЯ ЗРОСТАЮЧОГО ПАТРІОТА УКРАЇНИ	89
Сахно О.Г. ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ. ДОСВІД УЧАСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ У ПАТРІОТИЧНО СПРЯМОВАНИХ ІНТЕРНЕТ-ПРОЕКТАХ	93
Сердюк Л.О. РОЛЬ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ	94

ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Січовий М.М. ЕКОЛОГІЧНИЙ ЦЕНТР ШКОЛИ – ЦЕНТР ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ СВІДОМОСТІ ШКОЛЯРА	96
Скрипник Г.Л. ПАТРІОТИЧНО СПРЯМОВАНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ НА БАТЬКІВЩИНІ КОБЗАРЯ	98
Собко Т.В. МИ – ПАТРІОТИ ЧИГИРИНЩИНИ, ЧЕРКАЩИНИ, УКРАЇНИ	106
Соць І.І. НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В ОНОПРІЇВСЬКІЙ ШКОЛІ	107
Стадник Л.А. ДЕЯКІ РЕЗУЛЬТАТИ ПАТРІОТИЧНО СПРЯМОВАНОЇ ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	111
Усенко В.А. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	114

Для нотаток

Видання підготовлено до друку та віддруковано
редакційно-видавничим відділом ЧОПООП
Зам. № 1146 Тираж 100 пр.
18003, Черкаси, вул. Бидгощська, 38/1